رباعیات عمر خیام

مطبع منشی تیج کمار لکھنؤ میں طبع و شائع ہوا

قیمت ۱۳ر

بعون صانع بیچون و بامتنان فضل حق بیچون

زهی مجموعهٔ رباعیات جان‌بخش نیسان که نزد ذائقهٔ رباعی نشینان مسند دلنشینی صد ناز در ربائی اهتمام می‌کند

رباعیات عمر خیام

از استاد الشعرا که در جهانداری اقلیم سخن کوس لمن الملکی نواخته بعد نظر ثانی بتصحیح تمام آمدن

در مطبع منشی تیج کمار واقع لکهنؤ مشهور جهان بطبع رسیده شد

باهتمام مرلی دهر مصرا سنه ۱۹۵۵ء

بسم اللہ الرحمن الرحیم

رباعیات عمر خیام

(۱)

آمد سحرے ندا ز میخانۂ ما ۔ کاے رند خراباتی دیوانۂ ما
برخیز کہ پُر کنیم پیمانہ ز مے ۔ زاں پیش کہ پُر کنند پیمانۂ ما

میخانہ

رباعی

(۲)

گر مے نخوری طعنہ مزن مستاں را ۔ گر دست دہد توبہ کنم یزداں را
تو فخر بدیں کنی کہ من مے نخورم ۔ صد کار کنی کہ مے غلام ست آں را

ایضاً

(۳)

مرد آں نبود کہ خلق خوارند اورا ۔ وز بیم بدی نیک شمارند اورا
رندے کہ نبود روے دستے بکرم ۔ رنداں ہمہ پشت دست دارند اورا

ایضاً

(۴)

چوں ز آب و گل آفرید صانع مارا ۔ کردہ بنعیم زمانہ قانع مارا
پیوستہ مرا ز مے ہمیں منع کنی ۔ خود دست تہی بس ست مانع مارا

ایضاً

(۵)

چوں عہدہ نمی شود کسے فردارا ۔ حالے خوش کن تو ایں دل شیدارا
مے نوش بنور ماہ اے ماہ کہ ماہ ۔ بسیار بتابد و نیابد مارا

کشد
بادہ

رباعی

(۶)

اے کردۂ لطف و قہر تو صنع خدا — در عہد ازل بہشت و دوزخ پیدا
بزم تو بہشت است و مرا جرمے نیست — چون است کہ در بہشت رہ نیست مرا

ایضاً

(۷)

بت گفت بہ بت پرست کاے عابد ما — دانی ز چہ روے گشتۂ ساجد ما
برما بہ جمال خود تجلی کرد است — آں کس کہ ز تست ناظر او شاہد ما

ایضاً

(۸)

بر دست یکے تیغ چو آب است مرا — گر دے ہمہ سال فتح باب است مرا
پیوستہ دل خصم کباب است مرا — و ز کلہ او جام شراب است مرا

ایضاً

(۹)

دانی کہ چہ مدتیست اے دلبر ما — تا بے جہتے نرفتۂ از بر ما
خود کس نفرستی و نپرسی ہرگز — تا بیتو چہا می گذرد بر سر ما

ایضاً

(۱۰)

[illegible] قوت جسم و قوت جانست مرا — [illegible] اسرار نہانست مرا
دیگر طلب دنیا و عقبی نکنم — یک جرعہ بہ از ہر دو جہانست مرا

ایضاً

(۱۱)

از آتش ما و دود کجا بود اینجا — وز مایۂ ما سود کجا بود اینجا
آں کس کہ مرا نام خراباتی کرد — در اصل خرابات کجا بود اینجا

ایضاً

(۱۲)

برخیز و بیا بتا براے دل ما — حل کن بجمال خویشتن مشکل ما
یک کوزۂ مے بیار تا نوش کنیم — زاں پیش کہ کوزہ کنند از گل ما

ایضاً

(۱۳)

چوں فوت شوم بباده شوئید مرا — تلقیں ز شراب و جام گوئید مرا

خواهید بروز حشر یابید مرا	بروز	از خاک در میکده بوئید مرا
(۱۴)	رباعی	
از بادهٔ ناب لعل شد گوهر ما		آمد بفغان ز دست ما ساغر ما
از بسکه همی خوریم می بر سر می		ما در سر می شدیم و می در سر ما
خرم نبود زیست دل پرغم را (۱۵)	ایضاً	
خرم نبود زیست دل پرغم را		هجر تو حزین کرد دل خرم را
من کنجی عالم بتو خوش میکردم		با کنجی هجر چه کنم عالم را
(۱۶)	ایضاً	
هر چند که رنگ و بوی زیباست مرا		چون لاله رخ و چو سرو بالاست مرا
معلوم نشد که در طرب خانهٔ خاک		نقاش من از بهر چه آراست مرا
(۱۷)	ایضاً	
غافل بچه امید درین شوم سرا	غافل	بر دولت او دل ننهد از بهر خدا
هر گاه که خواهد که نشیند از پا		گیرد اجلش دست که بالا بپا
(۱۸)	ایضاً	
ای خواجه یکی کام روا کن ما را		دم درکش و در کار خدا کن ما را
ما راست رویم لیک تو کج بینی		رو چارهٔ دیده کن رها کن ما را
(۱۹)	ایضاً	
عاشق همه روزه مست و شیدا بادا	روز	دیوانه و شوریده و رسوا بادا
در هشیاری غصهٔ هر چیز خوریم		چون مست شدیم هر چه بادا بادا
(۲۰)	ایضاً	
ساقی قدحی که کارساز است خدا		در رحمت خود بنده نواز است خدا
می خور به بهار و بار طاعت مفروش		کز طاعت خلق بی نیاز است خدا
(۲۱)	ایضاً	

ساقی نظرے بہ بیکساں بہر خدا
بشکن تب ما بو الہوساں بہر خدا
ما ماہی مردہ ایم و تو آب حیات
ما را بوصالِ خود رساں بہر خدا

رباعی (۲۲)

قرآں کہ مہیں کلام خوانند اورا
گہ گاہ نہ بر دوام خوانند اورا
در خطِ پیالہ آیتے روشن ہست
کاندر ہمہ جا مدام خوانند اورا

ایضاً (۲۳)

اے آنکہ گزیدۂ جہانی تو مرا
خوشتر ز دل و دیدۂ و جانی تو مرا
از جاں صنما عزیز تر چیزے نیست
صد بار عزیز تر ازانی تو مرا

ایضاً (۲۴)

امشب بر ماست کہ آورد ترا
وز پردہ بدیں وست کہ آورد ترا
نزدیک کسے کہ بے تو در آتش بود
چوں بادنی جست کہ آورد ترا

ایضاً (۲۵)

خواہی ز فراق در فغاں دار مرا
خواہی ز وصال شادماں دار مرا
من با تو نہ گویم کہ چساں دار مرا
زانساں کہ دلت خواست چناں دار مرا

ایضاً (۲۶)

اے دل ز زمانہ رسم احساں مطلب
وز گردش دوراں سر و ساماں مطلب
درماں طلبی درد تو افزوں گردد
با درد بساز و ہیچ درماں مطلب

ایضاً (۲۷)

روزیکہ بدست بر نہم جام شراب
وز غایت خرمی شوم مست و خراب
صد معجزہ پیدا کنم اندر ہر باب
زیں طبع چو آتش و سخنہائے چو آب

ایضاً (۲۸)

چنداں بخورم شراب کیں بوئے شراب
آید ز تراب چوں روم زیر تراب
تا بر سر خاک من رسد مخمورے
از بوئے تراب من شود مست و خراب

رباعی

(۲۹)

مادے و معشوق دریں کنج خراب | جان و دل و جام و جامہ در رہن شراب
فارغ ز امید رحمت و بیم عذاب | آزاد ز خاک و باد و از آتش و آب

ایضاً

(۳۰)

مائیم و مے و مطرب و ایں کنج خراب | جان و دل و دین و عقل در رہن شراب
سر در سرِ مے گرد و مے در سرِ ما | بنیاد نہاد خانہ مانند حباب

ایضاً

(۳۱)

با بطی گفت ماہی در تب و تاب | باشد کہ بجوئے رفتہ باز آید آب
بط گفت کہ چوں من و تو گشتیم کباب | ما | بود از پس مرگ ما چہ دریا چہ سراب

ایضاً

(۳۲)

بر پائے تو بوسہ دادن اے شمع طرب | بہ زاں باشد کہ دیگراں را بر لب
دست من و دامن خیالت ہر روز | پائے من و جستن وصالت ہمہ شب

ایضاً

(۳۳)

چوں نیست بہر چہ ہست جز باد بدست | چوں ہست بہر چہ نیست نقصان و شکست
پندار کہ ہر چہ ہست در عالم نیست | انگار کہ ہر چہ نیست در عالم ہست

ایضاً

(۳۴)

روز دو سہ مہلت ست مے خور مے ناب | کیں عمر گذشتہ در نیابی دریاب
دانی کہ جہاں رو بخرابی دارد | تو نیز شب و روز ہمیں باش خراب

ایضاً

(۳۵)

مائیم نہادہ سر بفرمان شراب | جاں کردہ فدائے لب خنداں شراب
ہم ساقی ما حلق صراحی در دست | آبخیوں | ہم بر لب ساغر آمدہ جان شراب

ایضاً

(۳۶)

در کوئے نیاز ہر دلے را دریاب | راہ | در کوئے حضور مقبلے را دریاب

صد کعبۂ آب و گل بیک دل نرسد | کعبہ چہ روی برو دلے را دریاب

(۳۷) رباعی

جامے و مے و ساقیِ برلبِ کشت | این جملہ مرا و ہم ترا گشتہ بہشت
مشنو سخن بہشت و دوزخ از کس | کہ رفت بدوزخ و کہ آمد ز بہشت

(۳۸) ایضاً

چون نیست حقیقت و یقیں اندر دست | نتوان بامید شک ہمہ عمر نشست
ہاں تا نہ نہیم ساغر بادہ ز دست | در بے خبری مرد چہ ہشیار چہ مست

(۳۹) ایضاً

گر گل نبود نصیب ما خار بس است | در نور نمی رسد بنا نار بس است
گر سبحہ و سجادہ و شیخی نبود | ناقوس کلیسا و زنار بس است

(۴۰) ایضاً

اجزائے پیالہ کہ درہم پیوست | بشکستن آں روا نمیدارد دست
چندیں سر و دست نازنینان جہاں | از مہر کہ پیوست و بکین کہ شکست

(۴۱) ایضاً

امروز ترا دسترس فردا نیست | واندیشۂ فردات بجز سودا نیست
ضائع مکن این دم ار دلت شیدا نیست | کیں باقی عمر را بہا پیدا نیست

(۴۲) ایضاً

اے چرخ فلک خرابی از کینۂ تست | بیدادگری عادت دیرینۂ تست
اے خاک اگر سینۂ تو بشگافند | بس گوہر قیمتی کہ در سینۂ تست

(۴۳) ایضاً

آں بت کہ دلم زہجر او زار شدہ است | او جائے دگر بغم گرفتار شدہ است
من در طلب علاج خود چوں کوشم | چوں آنکہ طبیب ماست بیمار شدہ است

(۴۴) ایضاً

هر دل که درو مهر و محبت بسرشت
در دفتر عشق نام هر کس که نوشت
گر ساکن مسجد است و گر ز اهل کنشت
آزاد ز دوزخ است و فارغ ز بهشت

(۴۵) رباعی

دوری که درو آمدن و رفتن ماست
کس مے نزند دمی درین معنی راست
آنرا نه بدایت نه نهایت پیداست
کین آمدن از کجا و رفتن بکجاست

(۴۶) ایضاً

ساقی چو زمانه در شکست من و تست
گر زانکه میان من و تو جام مے ست
دنیا نه سراچه نشست من و تست
می دان بیقین که حق بدست من و تست

(۴۷) ایضاً

ما کافر عشقیم و مسلمان دگر است
از ما رخ زرد و جگر پاره طلب
ما مور ضعیفیم و سلیمان دگر است
بازار چه قصب فروشان دگر است

(۴۸) ایضاً

مے خوردن و شاد بودن آئین منست
گفتم بعروس دهر کابین تو چیست
فارغ بودن ز کفر و دین دین منست
گفتا دل خرم تو کابین منست

(۴۹) ایضاً

سر از همه ناکسان نهان باید داشت
بنگر که بجاے مردمان مے چه کنی
راز از همه ابلهان نهان باید داشت
چشم از همه مردمان نهان باید داشت

(۵۰) ایضاً

اسرار جهان چنانکه در دفتر ماست
چون نیست درین مردم نادان اهلی
گفتن نتوان زانکه وبال سر ماست
گفتن نتوان هر آنچه در خاطر ماست

(۵۱) ایضاً

گویند که مے بماه شعبان نه رواست
شعبان و رجب ماه خدایست و رسول
نه نیز رجب که آن مه خاص خداست
ما مے رمضان خوریم کان خاصه ماست

رباعی (۵۲)

چون هشیارم ز من طرب پنهان ست — چون مست شوم در خردم نقصان ست
حالیست میان مستی و هشیاری — من بندهٔ آنکه زندگانی آن ست

ایضاً (۵۳)

زان باده که عمر را حیاتے دگر است — پُر کن قدحے گرچه ترا دردسر است
بر نه بکفم که کار عالم سمر است — بشتاب که عمر تو بسر درگذر است

ایضاً (۵۴)

هرگه که شگفته ملازم دل شود ست — یا قصهٔ کار خویش مشکل شود ست
حال دل دیگرے بباید پرسید — تا خوشدلی تمام حاصل شود ست

ایضاً (۵۵)

در چشم محققان چه زیبا و چه زشت — منزلگه عاشقان چه دوزخ چه بهشت
پوشیدن بیدلان چه اطلس چه پلاس — زیر سر عاشقان چه بالین چه خشت

ایضاً (۵۶)

عمرے بگل و باده برفتیم بگشت — یک کار من از دور جهان راست نگشت
ازمے چه نشد هیچ مرادم حاصل — از هرچه گذشتیم گذشتیم گذشت

ایضاً (۵۷)

بسیار بگشتیم بگرد در و دشت — (دوبیم) اندر همه آفاق بگشتیم بگشت
از کس نشنیدیم که آمد زین راه — راهے که برفت راه رو باز گشت

ایضاً (۵۸)

لعل تو مے مذاب ساغر کانست — چشم تو پیاله و شرابش جانست
آن جام بلوریں که زمے خندانست — اشکے است که خون دل درو پنهانست

ایضاً (۵۹)

برتر ز سپهر خاطرم روز نخست — لوح و قلم و بهشت و دوزخ می جست

پس گفت مرا معلم از علم درست		لوح و قلم و بهشت و دوزخ با تست
(۶۰)	رباعی	
بسیار بگشتیم بگرد در و دشت درنا خوشی زمانه بارے عمرم		یک کار من از گشت همی نیک نگشت گر خوش بگذشت یکدمی خوش نگذشت
(۶۱)	ایضاً	گر خوش نگذشت بارے خوش خوش بگذشت
در پردهٔ اسرار کسے را ره نیست جز در دل خاک هیچ منزلگه نیست		زیں تعبیه جاں هیچ کس آگه نیست افسوس که ایں فسانه هم کوته نیست
(۶۲)	ایضاً	بشنو که چنیں فسانه ها
هر سبزه بر کنار جوئے رسته است هاں بر سر سبزه پا بخواری ننهی		گویا ز لب فرشته خوئے رسته است کاں سبزه ز خاک لاله روئے رسته است
(۶۳)	ایضاً	
مے بر کف من نه که دلم در تاب است برخیز که بیداری دولت خواب است		ویں عمر گریز پاے چوں سیماب است دریاب که آتش جوانی آب است
نه آنرا که (۶۴)	ایضاً	زانست که ادنیست دریں راه درست
در دهر بر نهال تحقیق نرست هر کس زده دست عجز در شاخے سست		زیرا که دریں راه کسے نیست درست امروز چو دے شناس فردا چو نخست
(۶۵)	ایضاً	
آں به که دریں زمانه کم گیری دوست آں کس که بکلی ترا تکیه بدوست		با اهل زمانه صحبت از دور نکوست چوں چشم خرد باز کنی دشمن تست
(۶۶)	ایضاً	
اے آمده از عالم روحانی تفت مے خور چو ندانی از کجا آمده		حیراں شده در پنج و چهار و شش و هفت خوش باش ندانی بکجا خواهی رفت
(۶۷)	ایضاً	

هر چند که از گناه بد بختم و زشت — نومید نیم چو بت پرستان ز کنشت
اما سحرے که میرم از مخموری — میخواهم و معشوق چه دوزخ چه بهشت

رباعی (۶۸)

مے گرچه بشرع زشت نام ست خوشست — چون در کفِ شاہدی غلام ست خوشست
تلخ است و حرامست خوشم مے آید — دیریست که تا هر چه حرام ست خوشست

ایضاً (۶۹)

چندین غمِ مال و حسرتِ دنیا چیست — هرگز دیدی کسے که جاوید بزیست
این یک نفسے که در تنت عاریت است — با عاریتے عاریتے باید زیست

ایضاً (۷۰)

روزے که شود اِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ — وانْدم که بود اِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ
من دامنِ تو بگیرم اندر عرصات — گویم صنما بِاَیِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ

ایضاً (۷۱)

گر کار تو نیک است به تدبیر تو نیست — در سر برود نیز بتقصیر تو نیست
تسلیم و رضا پیش کن و شاد بزی — چون نیک و بد جهان به تدبیر تو نیست

ایضاً (۷۲)

چون مردن تو مردن یکبارگی است — یکبار بمیر این چه بیچارگی است
خونے و نجاستے و مشتے رگ و پوست — در کار نبود این چه غمخوارگی است

ایضاً (۷۳)

اے مردِ خرد حدیث فردا هوس است — در دہر زدن لاف سخنها هوس است
امروز چنین هر که خرسند کس است — داند که همه جهان چنین یک نفس است

ایضاً (۷۴)

خیام که خیمهائے حکمت می دوخت — در کوره غم فتاد و ناگاه بسوخت
مقراض اجل طناب عمرش چو برید — دلال قضا برایگانش بفروخت

رباعی

(۷۵)

در دهر زمین اگر مرا یک خشت است
آن به جرمی است گرچه نامی زشت است
گویند ترا دیده که بسر دانیست
در دائره و دستار ز مریم زشت است

ایضاً

(۷۶) [illegible] ۱۲

یک هفته شراب خورده باشی پیوست
هان تا ننهی تو روز آدینه ز دست
در مذهب ما شنبه و آدینه یک است
جبار پرست باش نه روز پرست

ایضاً

(۷۷)

خاکی که بزیر پای هر حیوانیست
زلف صنمی و ابروی جانانیست
هر خشت که بر کنگرهٔ ایوانیست
انگشت وزیری و سر سلطانیست

ایضاً

(۷۸)

دل سر حیات را کماهی دانست
در موت هم اسرار الهی دانست
امروز که با خودی ندانستی هیچ
فردا که ز خود روی چه خواهی دانست

ایضاً

(۷۹)

گر از پی شهوت و هوا خواهی رفت
از من خبرت که بینوا خواهی رفت
بنگر که کئی و از کجا آمده‌ای
میدان که چه میکنی کجا خواهی رفت

ایضاً

(۸۰)

نیکی و بدی که در نهاد بشر است
شادی و غمی که در قضا و قدر است
با چرخ مکن حواله کاندر ره عقل
چرخ از تو هزار بار بیچاره تر است

ایضاً

(۸۱)

این کوزه چو من عاشق زاری بودست
در بند سر زلف نگاری بودست
این دسته که بر گردن او می بینی
دستیست که در گردن یاری بودست

ایضاً

(۸۲)

خیام ز بهر گنه این ماتم چیست
در خوردن غم فائده بیش و کم چیست

[illegible]

آنرا که گهر نکرد غفران نبود		غفران ز بهر گنه آمد غم چیست
(۸۳)	رباعی	
هشدار که روزگار شور انگیز است		ایمن منشین که تیغ دوران تیز است
در کام تو گر زمانه لوزینه نهد		زنهار فرو مبر که زهر آمیز است
(۸۴)	ایضاً	
چون آب بجویبار و چون باد بدشت		روز دگر از عمر من و تو بگذشت
تا من باشم غم دو روزه نخورم		روزیکه نیامدست و روزیکه گذشت
(۸۵)	ایضاً	
طاس فلک از پیش دلارای و تهیست		آسوده درین جهان ندانم کیست
این نفسے ز مرگ مے نتوان زیست		پس فائده در جهان بقایده چیست
(۸۶)	ایضاً	
تا باز شناختم من این پاے ز دست		این چرخ فرو مایه مرا دست به بست
افسوس که در حساب خواهند نهاد		عمرے که مرا بے مے و معشوقه گذشت
(۸۷)	ایضاً	
از هرزه بهر دمے نمی باید تاخت		با نیک و بد زمانه می باید ساخت
از طاس که چرخ و کعبتین تقدیر		هر نقش که پیدا شود آن باید باخت
(۸۸)	ایضاً	
با دشمن و دوست فعل نیکو نیکوست		بدے کن آنکه نیکیش عادت و خوست
با دوست چو بد کنی شود دشمن تو		با دشمن اگر نیک کنی گردد دوست
(۸۹)	ایضاً	
من هیچ ندانم که مرا آنکه سرشت		از اهل بهشت کرد یا دوزخ زشت
جامے و بتے و بربطے بر لب کشت		این هر سه مرا نقد و ترا نسیه بهشت
(۹۰)	ایضاً	

در دہ پسرا آں مے کہ جہاں تاب است	زاں مے کہ گل نشاط را مہتاب است
بشتاب کہ آتش جوانی آب است	دریاب کہ بیداری دولت خواب است

رباعی (۹۱)

مے خور کہ مدام راحت روح تو اوست	آسائش جان و دل مجروح تو اوست
طوفان غم ار در آید از پیش و پست	در بادہ گریز کشتی نوح تو اوست

ایضاً (۹۲)

مے خوردن من نہ از برای طرب است	نے بہر فساد و ترک دین و ادب است
خواہم کہ بہ بیخودی بر آرم نفسے	مے خوردن و مست بودنم زیں سبب است

ایضاً (۹۳)

دنیا نہ مقام گشت و نہ جای نشست	فرزانہ درو خراب و اولی تر مست
بر آتش غم ز بادہ آبے میزن	زاں پیش کہ در خاک روی باد بدست

ایضاً (۹۴)

چوں آمدنم بمن نشد روز نخست	ویں رفتن بے مراد عزمے ست درست
برخیز و میاں بہ بند اے ساقی چست	کاندوہ جہاں بمے فرو خواہم شست

ایضاً (۹۵)

گویند ترا چو سور با حور خوش ست	من میگویم کہ آب انگور خوش ست
ایں نقد بگیر دست ازاں نسیہ بشو	کآواز دہل شنیدن از دور خوش ست

ایضاً (۹۶)

در فصل بہار اگر بتے حور سرشت	پر مے قدحے بمن دہد بر لب کشت
گرچہ بر ہر کس ایں سخن باشد زشت	از سگ بترم اگر کنم یاد بہشت

ایضاً (۹۷)

مے نوش کہ عمر جاودانی این ست	خود خاصیت از دور جوانی این ست
ہنگام گل و مل ست و یاران سرمست	خوش باش دمے کہ زندگانی این ست

رباعی (۹۸)

ای دل چو نصیب تو همه خون شدنست — احوال تو هر لحظه دگرگون شدنست

ای جان تو درین تن بچه کار آمدهٔ — چون عاقبت کار تو بیرون شدنست

ایضاً (۹۹)

با ما درم قلب سے نگردد جنت — جاروب طرب خانهٔ ما پاک برفت

پیرے ز خرابات برون آمد و گفت — مے خور که بعمرہا ت می باید خفت

ایضاً (۱۰۰)

خیام تنت بخیمه ماند راست — [illegible] — سلطان روح ست و منزلش دار فناست

فراش اجل ز بهر دیگر منزل — از پا فگند خیمه که سلطان برخاست

ایضاً (۱۰۱)

ویران کند این خیمه چه

با با فلک ار جنگ ندارد عجب است — گر بر سر ما سنگ نبارد عجب است

قاضی که خرید باده وقف فروخت — در مدرسه گر بنگ نکارد عجب است

ایضاً (۱۰۲)

بر جان شریف گو شناسے نعیست — داند که هر انچه آمد از جاے گهیست

چیزے که بما میرسد از حکم شهی است — کونین ز هر چه میرسو بے کنهیست

ایضاً (۱۰۳)

دارنده چو ترکیب طبائع آراست — از بهر چه او فگندش اندر کم و کاست

گر نیک آمد شکستن از بهر چه بود — ور نیک نیامد این صور عیب کراست

ایضاً (۱۰۴)

چون ابر بنوروز رخ لاله بشست — برخیز و بجام باده کن عزم درست

این سبزه که امروز تماشاگه تست — فردا همه از خاک تو بر خواهد رست

ایضاً (۱۰۵)

فصل گل و طرف جویبار و لب کشت — با یک دو سه تازه لعبتی حور سرشت

پیش آر قدح که باده نوشان صبوح — آسوده ز مسجد اند و فارغ ز کنشت

(۱۰۶) رباعی

ای می به لب لعل یار میدار بدست — زان رو که شگرف داری این کار بدست
زان شد ز می لعل قدح برخوردار — کآورد بخون دل لب یار بدست

(۱۰۷) ایضاً

عشق ار چه بلاست آن بلا حکم خداست — بر حکم خدا ملامت خلق چراست
چون نیک و بد خلق بتقدیر خداست — پس روز پسین حساب بنده چراست

(۱۰۸) ایضاً

آباد خرابات ز می خوردن ماست — خون دو هزار توبه در گردن ماست
گر من نکنم گناه رحمت چه کند — آرایش رحمت از گنه کردن ماست

(۱۰۹) ایضاً

نه لایق مسجدم نه در خورد کنشت — ایزد داند گل مرا از چه سرشت
چون کافر درویشم و چون قحبه زشت — نه دین و نه دنیا و نه امید بهشت

(۱۱۰) ایضاً

در هر دشتی که لاله زاری بوده است — آن لاله ز خون شهریاری بوده است
هر برگ بنفشه کز زمین می روید — خالیست که بر رخ نگاری بوده است

(۱۱۱) ایضاً

یا ما نگذارند دمی یارانست — غم خوار شدم ز دست غمخوارانست
خورشید تو بر روزن ما چون افتد — ذر — گر ذره فرو دست هوادارانست

(۱۱۲) ایضاً

چون دی بپری ما به بیکار گذشت — شادی و غم و محنت و تیمار گذشت
امروز تو با نچه میسر شد خوش می باش — کین نیز چنانکه آمد انگار گذشت

(۱۱۳) ایضاً

از گردش چرخ هیچ مفهوم نیست — جز رنج زمانه هیچ مرسوم نیست
هرچند بکار خویش در می نگرم — عمری بگذشت و هیچ معلوم نیست

رباعی (۱۱۴)

پیش از من و تو لیل و نهاری بودست — گردنده فلک برای کاری بودست
زنهار قدم بخاک آهسته نهی — کان مردمک چشم نگاری بودست

ایضاً (۱۱۵)

در بزم خرد عقل دلیل سره گفت — در روم و عرب میمنه و میسره گفت
گر نا اهلی گفت که می ناسره ست — من چون شنوم چونکه خدایش سره گفت

ایضاً (۱۱۶)

ساقی قدحی که هست عالم ظلمات — جز روی تو نیست در جهان آب حیات
از جان و جهان هرچه در عالم هست — مقصود تویی و بر محمد صلوات

ایضاً (۱۱۷)

ساقی می معرفت مرا کرمت است — در مشرب بی معرفتان معصیت است
بی معرفت آدمی چه کار آید هیچ — مقصود ز آدمی همین معرفت است

ایضاً (۱۱۸)

ساقی فلک از بحر عطای تو کفی است — در کوی تو صد کعبهٔ جان در طرفیست
در کعبهٔ جان ز سببی شرف گر برسم — در در رهِ کعبه هم ببیرم شرفیست

ایضاً (۱۱۹)

ساقی نظری که دل خوش از دیدن تست — جان شاد ز خوشه چینی خرمن تست
ناگفته ولت ضمیر ما میداند — جام جم عاشقان دل روشن تست

ایضاً (۱۲۰)

این گنبد لاجوردی زرین طشت — بسیار گشت است و دگر خواهد گشت
یک چند ز اقتضای دوران قضا — ما نیز چو دیگران رسیدیم و گذشت

رباعی (۱۲۱)

این خاک رہ از خواجہ بخارئی بود است
ہر جا کہ قدم نہی یقیں می پندار
در وقت خود او بزرگواری بود است
کان دست کریم شہسواری بود است

ایضاً (۱۲۲)

یک جرعہ زمے ز ملک کاؤس بہ است
ہر نالہ کہ رندے بسحر گاہ زند
وز تخت قباد و ملکت طوس بہ است
از طاعت زاہدان سالوس بہ است

ہر نالہ کہ عاشقے برآرد بسحر

ایضاً (۱۲۳)

رفتم بخرابات بایمان درست
شاگرد خرابات زبد نامی من
زنار مغاں رابمیان بستم چست
رخت بدر افگند و خرابات بشست

ایضاً (۱۲۴)

بتخانہ و کعبہ خانۂ بندگی است
محراب و کلیسائے و تسبیح و صلیب
ناقوس زدن ترانۂ بندگی است
حقا کہ ہمہ نشانۂ بندگی است

ایضاً (۱۲۵)

ساقی قدحے کہ کار عالم نفسے است
خوش باش ز ہر چہ پیش آید ز جہاں
خرب گر شادی از و یک نفس آں نیز بسے است
ہرگز نشود چنانکہ دلخواہ کسے است

ایضاً (۱۲۶)

ساقی مے ما ز عارض پر خوے تست
سر چشمۂ فیض جز لب لعل تو نیست
چشمت نرسد کہ چشمہا در پے تست
صد خضر و مسیح جرعہ نوش مے تست

ایضاً (۱۲۷)

ساقی دل ما سوختہ از مشتاقیست
جاں دادن امید ست مرا در قدمت
باز آ کہ طبیب دردمنداں ساقیست
تا جاں بود دم امیدواری باقیست

ایضاً (۱۲۸)

ساقی بہ بہشت ایں ہمہ مشتاقی چیست
جنت مے و ساقی بود و باقی چیست

اینجاست مے و ساقی و آنجاست ہمیں
پس در دو جہاں بہ از مے و ساقی چیست

(۱۲۹) رباعی

ساقی دلِ من کہ شادی از غم نشناخت
جز جام مے از نعیم عالم نشناخت
مے دہ کہ دمِ صبوح جاں بخش دم است
کس غیر مسیح قدر ایں دم نشناخت

(۱۳۰) ایضاً

ساقی قدحے کہ آنکہ ایں خاک سرشت
خط بر سر ما ز مستی و عشق نوشت
معمور بود بشاہد و بادہ جہاں
موعود بود بکوثر و حور و بہشت

(۱۳۱) ایضاً

از منزل کفر تا بدیں یک نفس است
وز عالم شک تا بیقیں یک نفس است
ایں یک نفسِ عزیز را خوش می دار
کز حاصل عمر ما ہمیں یک نفس است

(۱۳۲) ایضاً

آں لعل گران بہا ز کانی دگر است
واں دُرِّ یگانہ را نشانی دگر است
اندیشہ را ایں و آں خیالِ من و تست
افسانۂ عشق را زبانی دگر است

(۱۳۳) ایضاً

امروز کہ نوبت جوانی من است
مے نوشم از آنکہ کامرانی من است
عیبش مکنید ز آنکہ تلخ ست خوش ست
(اگرچہ) تلخ است ازانکہ زندگانی من است
(مے نوشم)

(۱۳۴) ایضاً

اے دل چو زمانہ می کند غمناکت
ناگہ برود زتن روان پاکت
بر سبزہ نشیں و خوش بزی روزے چند
زاں پیش کہ سبزہ بر دمد از خاکت

(۱۳۵) ایضاً

جز حق حکمے کہ حکم را شاید نیست
ہستے کہ ز حکم او برون آید نیست
ہر چیز کہ ہست آں چناں می باید
آں چیز کہ آں چناں نمی باید نیست

(۱۳۶) ایضاً

چوں لالہ بنوروز قدح گیر بدست | بالالہ رخے اگر ترا فرصت ہست
مے نوش مخور غصہ کہ ایں چرخ کہن | ناگاہ ترا چو خاک گرداند پست

(۱۳۷) رباعی

چوں باد بدے شد آدم چابک و چست | زاں پیش کہ بیچارہ تنم بود درست
از ضعف کنوں چوں نفس بیمار | می آیم و میروم و می ساکن و سست

(۱۳۸) ایضاً

بس خونِ کساں کہ چرخ بیباک بریخت | بس گل کہ برآمد از گل و پاک بریخت
بر حسن و جوانی اے پسر غرہ مشو | بس غنچہ نا شگفتہ بر خاک بریخت

(۱۳۹) ایضاً

ساقی قدحے کہ شمع دل در نگرفت | تا زآتش مے زندگی از سر نگرفت
آداز مے لعلت کہ بریں بادہ ناب | ہر کس کہ لبے نہاد لب بر نگرفت

(۱۴۰) ایضاً

ساقی عیش است ماہ افروختہ است | مے دہ کہ فلک نکتہ آموختہ است
دانی کہ اجل چو برق خرمن سوز است | تا درنگری خرمن ما سوختہ است

(۱۴۱) ایضاً

ساقی چہ کنم کہ دل کباب از غمست | مدہوش ترا زمست شرابم ز غمست
ہر چند کہ مے خرابم شرح دہر | باللہ کہ بیش از آں خرابم ز غمست

(۱۴۲) ایضاً

شبنم ارچہ نہ مایۂ خردمندان ست | بے بیماں رابا غ جہاں زنداں ست
از دست تہی بنفشہ سر بر زانوست | وز کیسۂ زر دہان گل خنداں ست

(۱۴۳) ایضاً

سر دفتر عالم معانی عشق است | سر بیت قصیدۂ جوانی عشق است
اے آنکہ خبر نداری از عالم عشق | ایں نکتہ بدانکہ زندگانی عشق است

رباعی (۱۴۴)

طوریست کہ صد ہزار موسیٰ دیداست
قصریست کہ صد ہزار قیصر بگذشت
دیریست کہ صد ہزار عیسیٰ دیداست
طاقیست کہ صد ہزار کسریٰ دیداست

ایضاً

درمیکدۂ عشق اجل اسم منست
من جان جہانم اندریں دیر مغان
رندی و پرستیدن مے قسم منست
ویں صورت کون جملگی جسم منست

ایضاً (۱۴۶)

دردہر مرا شراب و شاہد ہوس ست
دردل نہ ز ہشیاری و مستی خبرے
نہ چشم و دلم منتظر پیش و پس است
مقصود من از ہر دو جہاں یک نفس است

ایضاً (۱۴۷)

در وادی غیب چون دیدن ہوس است
زینسان کہ من احوال جہاں می بینم
از عیب کسان نظر بریدن ہوس است
دامن ز زمانہ در کشیدن ہوس است

ایضاً (۱۴۸)

گر بر فلکی بخاک باز آرندت
فی الجملہ بہ شر تو جہل تا بتوانی
ور بر سر نازی بہ نیاز آرندت
آزار مجوے تا نیاز ارندت

ایضاً (۱۴۹) نہ تو گذار جدل

درنالۂ قرابہ قلقل مے چہ خوش است
در بربت دلفریب و در ساغر مے ناب
آواز سماع و نالۂ نے چہ خوش است
فارغ ز غم زمانہ بے چہ خوش است

ایضاً (۱۵۰)

ساقی دل ما کہ دانۂ مہر تو کاشت
دامن مفشاں ز ناز بر اہل نیاز
مہر تو نہفتہ تا ابد خواہد داشت
کز دامن تو دست نخواہیم گذاشت

ایضاً (۱۵۱)

ساقی ز درت سفر نخواہیم گرفت
گر ہم بکشی عذر نخواہیم گرفت

گیرم که ز خاک برنگیری سر ما | ما سر ز رهِ تو بر نخواهیم گرفت

رباعی (۱۵۲)

ساقی به بزم گر بتِ یاقوت لب است | در آب خضر بجای آب عنب است
گر زهره بود مطرب و مینے همدم | چون دل نه بجا بود نه جای طرب است

ایضاً (۱۵۳)

ساقی زمے که لعلت آن را ساقی است | دل بر نکنم تا دمے از من باقی است
مشتاقم از آن بدیدنت گستاخم | گستاخیِ من ز غایتِ مشتاقی است

ایضاً (۱۵۴)

ساقی مه رخسارِ تو جانِ همه است | دلدار من است و دلستانِ همه است
خورشید صفت نه مهر در آب خوش است | تنها نه از آنِ من که ز آنِ همه است

ایضاً (۱۵۵)

در عشق تو از ملامتم ننگے نیست | با بیخبران درین سخن جنگے نیست
آن شربتِ عاشقی همه مردان راست | نامردان را ازین قدح رنگے نیست

ایضاً (۱۵۶)

گفتم که مگر درست باشد عهدت | بر قاعدهٔ نخست باشد عهدت
کے دانستم که همچو بنیاد جهان | اے نور دو دیده سست باشد عهدت

ایضاً (۱۵۷)

گفتم که سر زلف تو بس سر خورد است | گفتا که تو تن بنه اگر در خورد است
گفتم رونے ز قامتت بر نخورم | گفتا که ز سروے کسے بر خورد است

ایضاً (۱۵۸)

گویند مرا دوزخی باشد مست | قولیست خلاف دل درو نتوان بست
گر عاشق مست دوزخی خواهد بود | فردا بینی بهشت همچون کف دست

ایضاً

نہ گر عاشق و میخوار (۱۵۹) بدوزخ باشند | نہ را چون

مطلع پریشانی دل
ہیں کوئی چیز ابھی نہیں معلوم ہوتی کیا گیا ہے اگر میری بغل میں یک معشوق زہرہ جیسی ہو اور پیالہ میں بجائے شراب کے آب حیات خضر ہو اور زہرہ مطرب اور دوست ہمدم ہو تو یہ سب چیزیں اگر دل پریشان ہو تو سب بیکار ہیں
مطلع اے ساقی تیرا رخسار نورانی سب کی جان ہے [illegible]

فاسق خوانند مردمانم پیوست
برهن ز خلاف شرع ای اهل صلاح
برہن / زجر
من بگنہم خیال شاں ہیں کہ چہ ہست
جز خمر و لواطت و زنا چیزی ہست

(۱۶۰) رباعی

ده عقل ز نه رواق و ز هشت بهشت
کز پنج حواس و چار ارکان و سه روح
هفت اختر از شش جهت این نامه نوشت
ابجد و عالم چو تو یک کس نه سرشت

(۱۶۱) ایضاً

سیر دو جهان ز قدح مستان ست
این نکته که در قلب جهان پنهان ست
خورشید ازل جام مه تابان است
در شیشهٔ مے اگر بدانی آن است

(۱۶۲) ایضاً

بر روی تو زلف را اقامت هوس ست
زابروی تو محراب نشین شد چشمت
سر فتنهٔ روم را قیامت هوس ست
آن کافر ست را امامت هوس ست

(۱۶۳) ایضاً

ساقی غم ما بلند آوازه شده است
با موی سفید سرخوشم کز خط تو
سرمستی ما برون ز اندازه شده است
پیرانه سرم بهار دل تازه شده است

(۱۶۴) ایضاً

ساقی بحیات چون کسی رہبر نیست
مے همدم ماست زانکه چون گرمی مے
در پیر بود به از مے و ساغر نیست
در آب حیات و چشمهٔ کوثر نیست

(۱۶۵) ایضاً

ساقی نظری که دل ز اندیشه تهی ست
هر شب ز حباب کف زدی شیشهٔ چرخ
شیرآن همه رفته از سر بیشه تهی ست
هر روز که دور ما بود شیشه تهی ست

(۱۶۶) ایضاً

ساقی که رخت ز جام جمشید به است
خاک قدمت که روز من و شب دوست
مردن بر هست ز عمر جاوید به است
هر ذره ز صد هزار خورشید به است

سلے یہ رباعی
اپنے محبوب کی تعریف
میں کہتا ہے کہ مجھے وہ
عقل یعنی عقول عشرہ
جو دس فرشتے ہیں اور
نو رواق یعنی نو آسمانوں
اور آٹھوں بہشتوں نے
پانچ حواس اور چار
عناصروں اور تین
ارکانوں اور روحوں
ملائکہ میں کوئی تجھ سا
پیدا نہیں ہوا ہے ۱۲
سلے شیر مرادوں سے
مراد اہل ہمت و جرأت
ہیں۔ کہتا ہے کہ اس سے
پہلے دور چرخ کے
شیشے میں حباب تھی
حباب شیشے اب تو
ہمارا دور

(۱۶۷) رباعی

ساقی که لبش مفرّحِ یاقوت است — دل را غم او قوّت و جان را قوت است
هر کس که نشد کشتهٔ طوفانِ غمش — در کشتیِ نوح زنده در تابوت است

(۱۶۸) ایضاً

ای ساقی ازاں مے که دل و دین منست — پُر کن قدحے که جانِ شیرین منست
گر نیست شراب خوردن آئین شما — معشوقه بجام خوردن آئین منست

(۱۶۹) ایضاً

در هیچ سرے نیست که اسرارے نیست — دل را خبر از اندک و بسیارے نیست
هر طائفه زو ندرا ہے در پیش — الّا رهِ عشق را که سالارے نیست — مرثیت

(۱۷۰) ایضاً

گل گفت بر از لقائے من روئے نیست — چندیں ستم گلاب گر با وے چیست
بلبل بزبانِ حال با او مے گفت — یک روز که خندید که سالے نگریست

(۱۷۱) ایضاً

بدنامیِ من ز عرش و کرسی بگذشت — ویں عمر عزیز نیز از سی بگذشت
فی الجمله خوشی نیست اگر دست دہد — صد کاسه پیاپے که عروسی بگذشت

(۱۷۲) ایضاً

ساقی دلِ من ز مرده فرسوده تر است — کز زیرِ زمیں زمن دل آسوده تر است
هر چند بخونِ دیده دامن شویم — دامانِ ترم ز دیده آلوده تر است

(۱۷۳) ایضاً

ساقی حذر از غمِ تو ام آه که نیست — صبرم ز رخت حق ست آگاه که نیست
مقصودِ منی و جز تو کس در دلِ من — واللّٰه که نیست ثمّ باللّٰه که نیست

(۱۷۴) ایضاً

ساقی دلِ من ز دست اگر خواهد رفت — بحر است کجا ز خود بدر خواهد رفت

صوفی که چو ظرف تنگ از خویش پُرست	یک جرعه اگر دهی بسر خواهد رفت

رباعی (۱۷۵)

ساقی گل و سبزه بس طربناک شده است	در یاب که هفته دگر خاک شده است
می نوش و گلی بچین که تا در نگری	چون گل خاک شده است و سبزه خاشاک شده است

ایضاً (۱۷۶)

ساقی می کهنه یار دیرین من است	بی دختر رز عیش نه آیین من است
گویند که باده خوار را دینی نیست	من باده خورم که باده خود دین من است

ایضاً (۱۷۷)

ساقی که هلاکم ز غم هجرانت	هر جا که روی دست من و دامانت
رفتند دهزار دل هلاک از غم تست	باز آی که صد هزار جان قربانت

ایضاً (۱۷۸)

در عالم بیوفا که منزل گه ماست	بسیار بجستیم بقیاسی که مراست
چون روی تو ماه نیست روشن گفتیم	چون قد تو سرو نیست میگوییم راست

ایضاً (۱۷۹)

آن باده که قابل صورهاست بذات	گاهی حیوان می شود و گاه نبات
تا ظن نبری که هست گردد هیهات	موصوف بذات است اگر نیست صفات

ایضاً (۱۸۰)

عمریست که مداحی می ورد من است	اسباب طرب هر چه در گرد من است
زاهد اگر استاد تو عقل است اینجا	خوش باش که استاد تو شاگرد من است

ایضاً (۱۸۱)

در صومعه و مدرسه و دیر و کنشت	ترسنده دوزخ اند و جویای بهشت
آن کس که ز اسرار خدا با خبر است	زین تخم درا اندرون دل هیچ نکشت

ایضاً (۱۸۲)

امروز که آدینه مرا در نام است		می نوش کن از قدح چه جای جام است
هر روز اگر یک قدح می میخوردی	اگر تو	امروز دو خور که سیدالایام است
(۱۸۳)	رباعی	
ترکیب طبائع چو بکام تو دمی است		خوش باش اگرچه بر تو هر دم ستمی است
با اهل خرد نشین که اصل من و تو		گردی و شراری و نسیمی و نمی است
(۱۸۴)	ایضاً	خاک ۱۲ آگ ۱۲ ہوا ۱۲ پانی ۱۲
یا مطرب و می حور سرشتی گر هست		با آب روان و لب کشتی گر هست
بهزین مطلب دوزخ فرسوده متاب		حقا که جز این نیست بهشتی گر هست
(۱۸۵)	ایضاً	
دنیا دیدی و هرچه دیدی هیچ است		وان نیز که گفتی و شنیدی هیچ است
سرتاسر آفاق دویدی هیچ است		وان نیز که در خانه خزیدی هیچ است
ای بیخبر شکل مجسم (۱۸۶)	ایضاً	وین طارم زسپهر ارقم
هیهات که این جسم مجسم هیچ است		وین دایره و سطح مجسم هیچ است
دریاب که در کشاکش موت و حیات		وابسته یکدمیم و آنهم هیچ است
خوش باش که در نشیمن (۱۸۷) کون و فساد	ایضاً	
در عالم خاک خاک پاشیدم و رفت		صد دشمن و دوست بر تراشیدم و رفت
با چون و چرای تو مرا کاری نیست		چندانکه بداشتی بپاشیدم و رفت
(۱۸۸)	ایضاً	
می خور که بزیر گل بسی خواهی خفت		بی مونس و بی رفیق و بی همدم و جفت
زنهار بکس مگو تو این راز نهفت		هر لاله که پژمرده نخواهد بشکفت
(۱۸۹)	ایضاً	
می میخورم و مخالفان زچپ و راست		گویند مخور باده که دین را اعداست
چون دانستم که می عدوی دین است		والله بخورم خون عدو را که رواست

(۱۹۰)	رباعی	
دوران جہان بے مے و ساقی ہیچ است		بے زمزمۂ نائے عراقی ہیچ است
ہر چند در احوال جہان مے نگرم		حاصل ہمہ عشرت است باقی ہیچ است
(۱۹۱)	ایضاً	
ابر آمد و باز بر سر سبزہ گریست		بے بادۂ ارغوان نمی باید زیست
امروز کہ این سبزہ تماشاگہ ماست		تا سبزۂ خاک ما تماشاگہ کیست
(۱۹۲)	ایضاً	
دریاب کہ از روح جدا خواہی رفت		در پردۂ اسرار خدا خواہی رفت
مے خور کہ ندانی ز کجا آمدۂ		خوش زی چہ ندانی کہ کجا خواہی رفت
(۱۹۳)	ایضاً	
بر چہرۂ گل شبنم نوروز خوش است		در صحن چمن روئے دل افروز خوش است
از دے کہ گذشت ہر چہ گوئی خوش نیست		خوش باش و ز دی مگو کہ امروز خوش است
(۱۹۴)	ایضاً	
یزدان چو گل وجود ما را آراست		دانست ز فعل ما چہ بر خواہد خاست
بے حکمش نیست ہر گناہے کہ مراست		پس سوختن قیامت از بہر چہ خواست
(۱۹۵)	ایضاً	
بر لوح نشان بودنی ہا بوداست		پیوستہ قلم ز نیک و بد آسودہ است
اندر تقدیر انچہ بایست بداد		غم خوردن و کوشیدن ما بیہودہ است
(۱۹۶)	ایضاً	
ترس اجل و بیم فنا ہستی تست		ورنہ ز فنا شاخ بقا خواہد رست
من از دم عیسوی شدم زندہ بجان		مرگ آمد و از وجود ما دست بشست
(۱۹۷)	ایضاً	
با ہر بد و نیک راز نتوانم گفت		کوتہ سخنم دراز نتوانم گفت

مطلب [illegible] یعنی جو کچھ ہونا [illegible] لوح محفوظ پر لکھا گیا اور جو کچھ ہونے والا ہے قلم وہ سب لکھ چکا ہے ہماری کوشش اور رنج بیکار اور فضول ہے ۱۲ عبد الباری آسی

حالے دارم که شرح نتوانم داد ... حالے دارم که باز نتوانم گفت

رباعی (۱۹۸)

با بادہ نشیں که ملک محمود این است ... وز چنگ شنو که لحن داؤد این است
از آمده و رفته دگر یاد مکن ... حالے خوش باش زانکه مقصود این است

ایضاً (۱۹۹)

گردوں کمرے ز عمر فرسوده ماست ... جیحوں اثرے ز چشم پالوده ماست
دوزخ شررے ز رنج بیہوده ماست ... فردوس دمے ز وقت آسوده ماست

ایضاً (۲۰۰)

در خواب بدم مرا خردمندے گفت ... کز خواب کسے را گل شادی نشگفت
کارے چه کنی که با اجل باشد جفت ... برخیز که زیر خاک می باید خفت

ایضاً (۲۰۱)

چوں چرخ بکام یک خردمند نگشت ... خواہی تو فلک ہفت شمر خواہی ہشت
چوں باید مرد آرزو با همه هیچ ... چه مور خورد بگور چه گرگ بدشت

ایضاً (۲۰۲)

شادی طلب که حاصل عمر دمے است ... ہر ذرہ ز خاک کیقبادے و جمے است
احوال جہان و اصل این عمر که ہست ... خوابے و خیالے و فریبے و دمے است

ایضاً (۲۰۳)

این کہنہ رباط را که عالم نام است ... آرامگه ابلق صبح و شام است
بزمی است که وا ماندہ صد جمشید است ... قصریست که تکیه گاه صد بہرام است

ایضاً (۲۰۴)

بلبل چو بباغ ناله بر دست گرفت ... می باید چو لاله بر دست گرفت
زاں پیش که مردماں مرا از سر جہل ... گویند فلاں پیاله بر دست گرفت

ایضاً (۲۰۵)

یارب تو کریمی و کریمی کرم است — عاصی ز چه رو برون ز باغ ارم است
با طاعتم ار ببخشی آن نیست کرم — با معصیتم اگر ببخشی کرم است

رباعی (۲۰۶)

اکنون که گلِ سعادتت پربار است — دستِ تو ز جام مے چرا بیکار است
مے خور که زمانه دشمنِ غدار است — دریافتنِ روز چنیں دشوار است

ایضاً (۲۰۷)

مهتاب بنور دامن شب بشگافت — مے خور که دمے خوشتر ازاں نتوان یافت
خوش باش و میندیش که مهتاب بسے — اندر سر خاک یک بیک خواهد یافت

ایضاً (۲۰۸)

پیش از من و تو مرد و بسے زن بودست — کافاق ز جمله شاں مزین بودست
زودا که تن تو خاک گردد زیرا — خاک تو دگر هزاره تن بودست

ایضاً (۲۰۹)

از باد صبا دلم چو بوے تو گرفت — ما را بگذاشت جستجوے تو گرفت
اکنوں ز منش هیچ نمے آید یاد — بوے تو گرفته بود خوے تو گرفت

ایضاً (۲۱۰)

آں قصر که بهرام درو جام گرفت — آهو بچه کرد و شیر آرام گرفت
بهرام که گور می گرفتی همه عمر — بنگر که چگونه گور بهرام گرفت

ایضاً (۲۱۱)

با حکم خدا بجز رضا در نگرفت — با خلق بجز روے و ریا در نگرفت
هر حیله که در تصور عقل آید — کردیم ولیک با قضا در نگرفت

ایضاً (۲۱۲)

کم گوے که فضل حق بآسانی نیست — از توبه نگوے کاں جز پیشانی نیست
چندیں پسر شکر لب و شیریں گو — چوں توبه توان کرد مسلمانی نیست

(۲۱۳)	رباعی	
سحر از رخ خود زابر نوروز بشست		برخیز و بہ جام بادہ کن عہد درست
با سبز خطے بہ سبزہ زارے مے خور		برباد کسے کہ سبزہ از خاکش رست
(۲۱۴)	ایضاً	
تا چند زنم[۱] بروے دریا خشت	شدم	نومید نیم چو بت پرستاں ز کنشت
امشب من و سیمبر جوانان کنشت		میخواہم و معشوق چہ دوزخ چہ بہشت
خیام کہ گفت دوزخی خواہد بود (۲۱۵)	ایضاً	کہ رفت بہ دوزخ و کہ اندر بہشت
ہر کو رقمے زعشق در دل بنگاشت		یک روز زعمر خویش ضائع نگذاشت
یا در طلب رضائے یزداں کوشید		یا راحت جاں گزید ساغر بر داشت
(۲۱۶)	ایضاً	
اے وائے بر آں دل کہ در و سوزے نیست		سودا زدۂ مہر دل فروزے نیست
روزے کہ تو بے عشق بسر خواہی برد	بادہ	ضائع تر از آں روز ترا روزے نیست
(۲۱۷)	ایضاً	
من بندۂ عاصیم رضائے تو کجاست		تاریک دلم نور صفائے تو کجاست
ما را تو بہشت اگر بہ طاعت بخشی		ایں مزد بود لطف و عطائے تو کجاست
(۲۱۸)	ایضاً	
تا کے ز چراغ مسجد و دود کنشت		تا کے ز زیان دوزخ و سود بہشت
رو بر سر لوح بیں کہ استاد قضا		اندر ازل آنچہ بودنی بود نوشت
(۲۱۹)	ایضاً	
ہر دل کہ درو مایۂ تجرید کم است		بیچارہ ہمہ عمر ندیم ندم است
جز خاطر فارغ کہ نشاطے دارد		باقی ہمہ عمر ہر چہ ہست اسباب غم است
(۲۲۰)	ایضاً	
در مجلس دہر ساز مستی پست است		نہ چنگ و نہ نالۂ نہ دلم در دست است

سلہ بروے دریا خشت زدن سے مراد بیہودہ کام کرنا کنشت بتخانہ ۱۲
سلہ ۲ مطلب یہ ہے کہ جو لوگ عشق میں پڑا ہو انہوں نے اپنی زندگی کا ایک دن بھی ضائع نہیں کیا یا تو وہ خدا کی رضا کی کوشش میں لگے یا عیش میں پڑے
سلہ ۳ جو دل کہ ایسا ہے میں معرفت کے تجرید نہیں خواہش نہیں وہ ہمیشہ پشیمان رہتا ہے بیچارہ بے دل یعنی کس کے لیے تمام
فارغ کے سوا تمام چیزیں باعث رنج ہیں ۱۲ عبد الباری
آسی

راندن همه ترک مے پرستی کردند		جز محتسب شهر که دائم مست است
(۲۲۱)	رباعی	
از مار مقتی بسعی ساقی مانده است از بادهٔ دوشم یک مئے بیش نماند		در صحبت عمر جو فاقی مانده است از عمر ندانم که چه باقی مانده است
(۲۲۲)	ایضاً	
نفست بسگ خانه همی ماند راست رو به صفت است خواب خرگوش دهد		جز بانگ میان تهی ازو هیچ نخاست آشوب پلنگ دارد و گرگ دغاست
(۲۲۳)	ایضاً	
پرخون ز فراقت جگری نیست که نیست با آنکه نداری سر سودائے کسے		شیدائے تو صاحب نظری نیست که نیست سودائے تو در هیچ سری نیست که نیست
(۲۲۴)	ایضاً	
از آتش این طائفه جز دودے نیست دستے که ز دست چرخ بر سر دارم		وز هیچ کسم امید بهبودے نیست در دامن هر که میزنم سودے نیست
(۲۲۵)	ایضاً	
بیگانه اگر وفا کند خویش من است گر زهر موافقت کند تریاق است		ور خویش جفا کند بد اندیش من است ور نوش مخالفت کند نیش من است
(۲۲۶)	ایضاً	
تا بتوانی غم جهان هیچ مسنج خوش میخور و مے بخش درین دار سپنج		بر دل منه از آمدهٔ نا آمده رنج با خود نبری گرچه بسے داری گنج
(۲۲۷)	ایضاً	
بنگر ز جهان چه طرف بر بستم هیچ شمع طربم ولے چو بنشستم هیچ		وز حاصل عمر چیست در دستم هیچ من جام جمم ولے چو بشکستم هیچ
(۲۲۸)	ایضاً	

[illegible]

گر مطرب و می تا بہم داد صبوح
خوش وقت دلی کہ می کند یاد صبوح
ما را بجہاں سہ چیز می باید خوش
سرمستی و عاشقی و فریاد صبوح

رباعی (۲۲۸)

ای عارض تو نہادہ بر نسرین طرح
روی تو فگندہ بر بتان چین طرح
وی غمزۂ تو دادہ بشہ بابل را
اسپ و رخ و فیل و بیذق و فرزین طرح

ایضاً (۲۲۹)

چوں می گذرد عمر چہ شیرین و چہ تلخ
پیمانہ چو پر شود چہ بغداد و چہ بلخ
می نوش کہ بعد از من و تو ماہ بسی
از سلخ بغرہ آید و غرہ بسلخ

ایضاً (۲۳۰)

قدر گل و مل بادہ پرستاں دانند
نی تنگدلان و تنگدستاں دانند
از بیخبری بی خرداں معذورند
ذوقیست درین بادہ کہ مستاں دانند

ایضاً (۲۳۱)

زآوردن من نبود گردوں را سود
وز بردن من جاہ و جلالش نفزود
وز ہیچ کسی نیز دو گوشم نشنود
کاوردن و بردن من از بہر چہ بود

ایضاً (۲۳۲)

بوی خوش گل بزخم خاری ارزد
گر بادہ خوری ہم بخماری ارزد
یاریکہ ازو ہزار جاں تازہ شود
انصاف بدہ کہ انتظاری ارزد

ایضاً (۲۳۳)

آنکس کہ زمین و چرخ و افلاک نہاد
بس داغ کہ او بر دل غمناک نہاد
بسیار لب چو لعل و زلفین چو مشک
در طبل زمین و حقۂ خاک نہاد

ایضاً (۲۳۴)

خورشید کمند صبح بر بام افگند
کیخسرو روز بادہ در جام افگند
می خور کہ منادی سحرگہ خیزاں
آوازۂ اشربوا در ایام افگند

(۲۳۵)	رباعی	ن دفتر و منبر
دست چو منی که جام و ساغر گیرد		حیف است که آن ز باده کمتر گیرد
تو زاهد خشکی و منم فاسق تر		آتش نشنیده ام که در تر گیرد
(۲۳۶)	ایضاً	
زان پیش که نام تو ز عالم برود		می خور که چو می بدل رسد غم برود
بگشای سر زلف بتی بند ز بند		زان پیش که بند بندت از هم برود
(۲۳۷)	ایضاً	
در ملک تو از طاعت من هیچ فزود		وز معصیتی که رفت نقصانی بود
بگذار و مگیر زانکه معلوم شد		گیرندهٔ دیری و گذارندهٔ زود
(۲۳۸)	ایضاً	
چون رزق تو آنچه عدل قسمت فرمود	شود	یک ذره نه کم شد و نخواهد افزود
آسوده ز هرچه هست می باید شد		آزاده ز هرچه نیست می باید بود
(۲۳۹)	ایضاً	
جانم بفدای آنکه او اهل بود		سر در قدمش اگر نهم سهل بود
خواهی که بدانی بیقین دوزخ را		دوزخ بجهان صحبت نا اهل بود
(۲۴۰)	قطعه	
آنان که کهن شدند و آنان که نوند	بنیاد	هر یک بمراد خویش یک بدوند
این کهنه جهان بکس نماند جاوید		رفتند و روند و دیگر آیند و روند
(۲۴۱)	رباعی	
می گرچه حرام است ولی تا که خورد		وانگاه چه مقدار و دگر با که خورد

[illegible]

انجاہ کہ ایں چہار شرط آمد جمع | سُر | پس مے نخورد مردم دانا کہ خورد

ہر گاہ کہ ایں سہ شرط (۲۴۲) شد راست بگو — رباعی

آنہا کہ فلک دیدہ و دہر آرایند | رسیدہ | آیند و روند و باز در دہر آیند
در دامنِ آسمان و در زیرِ زمیں | | خلقے ست کہ تا خدائے دہر آسایند

(۲۴۳) ایضاً — کہ تا نہ خدا سیر نہ زایند

ایں قافلہ عمر عجب می گذرد | | دریاب دمیکہ با طرب می گذرد
ساقی غمِ فردائے قیامت چہ خوری | | پیش آر پیالہ کہ شب می گذرد

(۲۴۴) ایضاً

آنہا کہ درآمدند و در جوش شدند | | آشفتۂ ناز و طرب نوش شدند
خوردند پیالۂ و مدہوش شدند | | وز خواب عدم جملہ ہم آغوش شدند

(۲۴۵) ایضاً

بر چشمِ تو عالم ارچہ می آرایند | | مگرو تو بدانکہ عاقلاں نگرایند
بسیار چو تو شوند و بسیار آیند | | بربائے نصیب خویش کت بربایند

(۲۴۶) ایضاً

پوشیدہ مرقع اند ایں خامے چند | | نارفتہ رہ صدق و صفا گامے چند
بگرفتہ ز طامات الف لامے چند | | بدنام کنندۂ نکو نامے چند

(۲۴۷) ایضاً

آں کس کہ زمیں و چرخ و افلاک نہاد | | ایں نکتہ بگو بدآں کہ او اہل بود
علمِ ازلی علتِ عصیاں کردن | خواندش | نزدیک حکیم غایت جہل بود

(۲۴۸) ایضاً — نہ دارند کہ چو آنست بسہ سہل بود

بہرہم و دانائے فلک میداند | | کو موے بموے رگ برگ میداند
گیرم کہ بزرق خلق را بفریبی | | با او چہ کنی کہ یک بیک میداند

(۲۴۹) ایضاً

چون کار نہ بر مرادِ ما خواہد بود
اندیشہ و جہد ما کجا دارد سود
پیوستہ نشستہ ایم در حیرت آنکہ
دیر آمدہ ایم و رفت میباید زود

رباعی (۲۵۰)

این چرخ جفا پیشہ دلے بنیاد
ہرگز گرہِ بستہ کس را نہ کشاد
ہر جا کہ دلے دید کہ داغے دارد
داغے دگرش بر سرآں داغ نہاد

ایضاً (۲۵۱)

آں مرد نیم کز عدمم بیم آید
آں بیم مرا خوشتر ازیں نیم آید
جانیست بعاریت مرا دادہ خدا
تسلیم کنم چو وقتِ تسلیم آید

ایضاً (۲۵۲)

از واقعۂ ترا خبر خواہم کرد
واں را بدو حرف مختصر خواہم کرد
با عشق تو در خاک فرو خواہم شد
با مہر تو سر ز خاک بر خواہم کرد

ایضاً (۲۵۳)

عاقل غم و اندیشۂ لاشئ نخورد
جز جام لبالب و پیاپے نخورد
غم در دل و بادہ در صراحی باشد
خاکش بسر آنکہ غم خورد مے نخورد

ایضاً (۲۵۴)

کم کن طمعِ جہاں کہ باشی خرسند
از نیک و بدِ زمانہ بگسل پیوند
خوش باش چنانکہ ہست این دورِ فلک
ہم بگذرد و نماند این دوری چند

ایضاً (۲۵۵)

در عالمِ جاں بہوش میباید بود
در کارِ جہاں خموش میباید بود
تا چشم و زبان و گوش برجا باشد
بے چشم و زبان و گوش میباید بود

ایضاً (۲۵۶)

این کوزہ گراں کہ دست در گل دارند
عقل و خرد و ہوش بر آں بگمارند
مشت و لگد و طپانچہ تا چند زنند
خاکے بدہان است چہ می پندارند

عاثی کاں نمیہ نیم دہ

سلہ زمانہ نیاد وہ کہ جسکی بنیاد دنیا پر ہو یعنی آسمان کی بنیاد بھی دنیا پر ہو اسکی بالصفت یہ کہ اپنا غم اسکی جانب ہے ہوتا گر دو دیکھا داغ دیتا ہے سلہ عالم جان سے مراد دنیا یعنی دنیا اسی کی سمجھ لیتے ہیں دنیا بنانے فائدہ ہے یہاں آگے تکا ہرا بگڑ رہنا پڑتا ہے ۱۲ سلہ یہ کوزہ گر جو کوزہ بنانے کی مٹی کو برابر کوٹ پیٹ لیتے ہیں یہ معلوم کیا سمجھ لیتے ہیں در اصل یہ مٹی بڑے بڑے اولوالعزم لوگوں کی خاک ہے ۱۲ عبد الباری آسی

(۲۵۷)	رباعی	
لب بر لبِ[۱] کوزه ، هیچ دانی مقصود		یعنی لب من نیز چو لبهای تو بود
آخر چو وجودِ من نماند موجود		لبهات چنین شود بفرمان ودود
(۲۵۸)	ایضاً	
شب[۲] نیست که عقل در تحیر نه شود		وز گریه کنار من پُر از دُر نه شود
پُر مے نشود کاسهٔ سر از سودا		آں کاسه که سرنگون بود پُر نه شود
(۲۵۹)	ایضاً	ند از جمع کمال
آنها که محیطِ فضل و آداب شدند	دقیقه	در کشفِ عُلوم شمعِ اصحاب شدند
ره زیں شبِ تاریک نبردند بروں		گفتند فسانهٔ و در خواب شدند
(۲۶۰)	ایضاً	
آنها که اسیرِ عقل و تمییز شدند		در حسرتِ هست و نیست ناچیز شدند
رو با خبراں تو آبِ انگور گزیں		کایں بے خبراں بغوره مویز شدند
(۲۶۱)	ایضاً	
پیری سرِ ما بے صوابی دارد		گلنارِ رخم برنگِ آبی دارد
بام و دَرِ[۳] و چار رکن دیوارِ وجود		ویراں شد و روے در خرابی دارد
(۲۶۲)	ایضاً	
آں عقل که در راهِ سعادت پوید		روزے صد بار خویش را میگوید
دریاب تو ایں یکدمه صحبت که نهٔ		آں تره که بدروند و دیگر روید
اکنوں و شم عمر (۲۶۳)	ایضاً	
تا بود دلم ز عشق محروم نه شد		کم بود ز اسرار که مفهوم نه شد
اکنوں که همی بنگرم از روے خرد		معلومم شد که هیچ معلوم نه شد
(۲۶۴)	ایضاً	عمرم بگذشت و
تا بر ده بصبح در طلب شامے چند		نه نهاده بروں ز خویشتن گامے چند

سله لب کوزه / جو لب ملتا ہو اس کا مقصد / تم کو معلوم ہی وہ یہ ہی کہ / کوزہ کہتا ہے کہ میرے لب / بھی ایسے ہی تھے۔ اور / آخر کار تیرے لب بھی میری / طرح ہو جائیں گے یعنی جب / تو خاک ہو جائیگا تو تیری / مٹی سے بھی کوزے بنیں گے / [illegible]

[illegible]

درکسوتِ خاص آمدۂ عامے چند | بدنام کنندۂ نکو نامے چند

رباعی (۲۶۵)

من بادۂ جام یک مستی خواہم کرد | خود را بدو جام مے غنی خواہم کرد
اول سہ طلاق عقل و دیں خواہم گفت | پس دختر رز را بزنی خواہم کرد

ایضاً (۲۶۶)

تا چند اسیر رنگ و بو خواہی شد | چند از پے ہر زشت و نکو خواہی شد
گر چشمۂ زمزمی و گر آب حیات | آخر بدلِ خاک فرو خواہی شد

ایضاً (۲۶۷) د صفات نو

آں کاسہ گرے کہ کاسۂ سرہا کرد | در کاسہ گری صنعت خود پیدا کرد
برخوانِ وجود ما نگوں کاسہ نہاد | واں کاسۂ سر نگوں ترا رسوا کرد

ایضاً (۲۶۸)

اجرام کہ ساکنان ایں ایوانند | اسباب تردد خرد مندانند
ہاں تا سر رشتۂ خرد گم نکنی | گم | کانانکہ مدبراند سرگردانند

ایضاً (۲۶۹)

ہر صبح کہ روے لالہ شبنم گیرد | بالاے بنفشہ در چمن خم گیرد
زانصاف مراز غنچہ خوش می آید | کر دامن خویشتن فراہم گیرد

ایضاً (۲۷۰)

وقتیست کہ از سبزہ جہاں آراید | موسیٰ صفتاں ز شاخ کف بنماید
عیسیٰ نفساں ز خاک بیروں آیند | در چشم سحاب دیدہا بکشاید

ایضاً (۲۷۱) د چشمہا

در دہر ہر آنکہ نیم نانے دارد | وز بہر نشست آشیانے دارد
نے خادم کس بود نہ مخدوم کسے | گو شاد بزی کہ خوش جہانے دارد

ایضاً (۲۷۲)

گردون ز زمین هیچ گلی برنارد		کش نشکند و باز بگل نسپارد
گر ابر چو آب خاک را بردارد	کرز	تا حشر همه خون عزیزان بارد
(۲۷۳)	رباعی	
زاں سبزه که بیر دهقاں دارد		پژکن که دلم میل نسراواں دارد
از سر گل آرزو دید کن که جهاں		در زیر گل آرزو نسراواں دارد
(۲۷۴)	ایضاً	
رندی که چه جز بر صفت خواهد بود		قدر تو بقدر معرفت خواهد بود
در حسن صفت کوش که در روز جزا	نشر	حشر تو بصورت صفت خواهد بود
(۲۷۵) بمصرع تو شبگوں	ایضاً	
زاں پیش که غمهات شبیخوں آرند		فرمای که تا باده گلگوں آرند
تو زر نهٔ اے غافل ناداں که ترا		در خاک نهند و باز بیروں آرند
(۲۷۶)	ایضاً	
چوں مرده شوم خاک مرا گم سازند		احوال مرا عبرت مردم سازند
پس خاک گلم بباده آغشته کنند		وز کالبدم خشت سر خم سازند
(۲۷۷)	ایضاً	
قومے ز گزاف در غرور افتادند		قومے ز پے حور و قصور افتادند
معلوم شود چو پردها بردارند		کز کوے تو دور دور افتادند
(۲۷۸)	ایضاً	
توبه نکند هر که شبانش باشد		از باده که چوں آب حیاتش باشد
اندر رمضاں اگر کسے توبه کند		بالے زنا زها نجاتش باشد
(۲۷۹)	ایضاً	
مے باید خورد و کام دل باید راند		در دل نتواں درخت اندوه نشاند
همواره کتاب صرف میباید خواند		پیداست که چند در جهاں خواهی ماند

(٢٨٠)	رباعی	
وقتی که طلوع صبح ازرق باشد	ز کیف	باید به کفت جام مروّق باشد
گویند که حق تلخ بود در افواه		باید که بدین دلیل مے حق باشد
(٢٨١)	ایضاً	
از بادهٔ شب اگر خمارم نبود		مے خوردن روز اختیارم نبود
گفتی مکن اختیار مے خوردن روز	وز	در خوردن روز بخت یارم نبود
مکن (٢٨٢)	ایضاً	نہ اختیارم
در دهر چو آوازهٔ گل تازه دهند		فرمای بتا که مے باندازه دهند
از دوزخ و از بهشت و از حور و قصور		فارغ بنشین که آن بر آوازه دهند
(٢٨٣)	ایضاً	نہ بود
گویند بهشت و حور عین خواهد بود		وانجا مے ناب و انگبین خواهد بود
گر ما مے و معشوق پرستیم رواست		چون عاقبت کار همین خواهد بود
(٢٨٤)	ایضاً	
آن روز که توسن فلک زین کردند		آرایش مشتری و پروین کردند
این بود نصیب ما ز دیوان قضا		ما را چه گنه قسمت ما این کردند
نبید (٢٨٥)	ایضاً	نصیب
آنها که کشندهٔ شراب نابند		وانها که بشب مدام در محرابند
بر خشک کسے نیست همه در آبند		بیدار یکے است دیگران در خوابند
(٢٨٦)	ایضاً	
مے خور که ز تن بسے جدا خواهد شد		خوش زی که بسی بے سها خواهد شد
بر طرف چمن ز زندگانی بر خور		زیرا که چمن بسے چو ما خواهد شد
(٢٨٧)	ایضاً	
شب نیست که آدمی بجز زا نرسد		وز گریهٔ من سیل بدریا نرسد

گفتی که بتو باده خورم پس فردا — شاید که مرا عمر بفردا نه رسد

رباعی (۲۸۸)

یاران چو باتفاق میعاد کنید — خود را بجمال یکدگر شاد کنید
ساقی چو مے مغانه در کف گیرد — بیچاره فلان را بدعا یاد کنید

ایضاً (۲۸۹)

روزیست خوش و هوا نه گرم است نه سرد — ابر از رخ گلزار همی شوید گرد
بلبل بزبان حال خود با گل زرد — فریاد همی زند که مے باید خورد

ایضاً (۲۹۰)

عمرت تا کے بخود پرستی گذرد — یا در پے نیستی و هستی گذرد
مے خور که چنیں عمر که غم در پے اوست — آں به که بخواب یا بمستی گذرد

ایضاً (۲۹۱)

مے خور که تنت بخاک در ذره شود — خاکت پس ازاں پیاله و خمره شود
از دوزخ و از بهشت فارغ می باش — عاقل بچنیں عمر چرا غره شود

ایضاً مشنو سخن بهشت و (۲۹۲) دوزخ زکساں

عشقے که مجازی بود آبش نبود — چون آتش نیم مرده تابش نبود
عاشق باید که سال و ماه و شب و روز — آرام و قرار و خورد و خوابش نبود

ایضاً (۲۹۳)

از دیه بهشت وعده با ما مے کرد — پس در دو جهاں حرام مے را کے کرد
شخصے ز عمر تا قه حمزه پے کرد — پیغمبر با حرام مے بر وے کرد

ایضاً (۲۹۴)

اکنوں که ز خوشدلی بجز نام نماند — یک همدم پخته جز مے خام نماند
دست طرب از ساغر مے باز مگیر — امروز که در دست بجز جام نماند

ایضاً (۲۹۵)

گویند بہشت و حوضِ کوثر باشد	وانجا مے ناب و شہد و شکر باشد
پُر کن قدح بادہ و بر دستم نہ	نقدے ز ہزار نسیہ خوشتر باشد
(۲۹۶) رباعی	
آں قوم کہ در مقام تمکیں رفتند	با آخر کار جملہ مسکیں رفتند
مسکیں مسکیں بمرگ ہم می گفتند	واں طائفہ کاندر رہِ تحسیں رفتند
(۲۹۷) ایضاً	
در راہ چناں رو کہ سلامت نکنند	با خلق چناں زی کہ قیامت نکنند
در مسجد اگر روی چناں رو کہ ترا	در پیش نخوانند و امامت نکنند
(۲۹۸) ایضاً	
در راہِ خرد بجز خرد را مپسند	چوں ہست رفیق نیک بد را مپسند
خواہی کہ ہمہ جہاں ترا بپسندد	می باش بخوشدلی و خود را مپسند
(۲۹۹) ایضاً	
خواہی کہ ترا رتبتِ ابرار رسد	مپسند کہ کس راز تو آزار رسد
از مرگ میندیش و غمِ رزق مخور	کیں ہر دو بوقتِ خویش ناچار رسد
(۳۰۰) ایضاً	
در چرخ بانواع سخنہا گفتند	ایں بیخبراں گوہر دانش سفتند
واقف چو نگشتند بر اسرارِ فلک	اول زنخے زدند و آخر خفتند
	عاجز آمدند ۱۲
(۳۰۱) ایضاً	
ایں خلق ہمہ خراں با افسوسند	پُر مشغلہ و میاں تہی چوں کوسند
خواہی کہ کفِ پائے ترا بوسہ زنند	خوش نام بزی کہ بندۂ ناموسند
(۳۰۲) ایضاً	
مے نوش کہ تا غم از نہادت ببرد	شغلِ دو جہاں جملہ زیادت ببرد
رو آتشِ تر گزیں کہ چوں آب رواں	بیش آنکہ شوی خاکے بادت ببرد
	نہ زاں بیش

(حاشیہ) ۲۹۵ دنیا میں جو شہد و شکر کہ بہشت میں ہوں حوض کوثر ہوگا اور دودھ شہد خالص اور شکر بھی پیاری باتیں سننے میں آتی ہیں پر سکتے ہیں ... ۲۹۶ وہ قوم جو مقام تمکین میں تھی یعنی بڑی ناز و تمکنت کے ساتھ رہتی تھی ہم نے انکا انجام بھی یہ دیکھا کہ جیسے بیٹھے گئے تو سب مسکین ہو کر گئے ... اسی طرح اس گروہ کا حال ...

رباعی (۳۰۳)

مے خور کہ ز تو قلت و کثرت ببرد
واندیشۂ ہفتاد و دو ملت ببرد
پرہیز مکن ز کیمیائے کہ ازو
یک جرعہ مے ہزار علت ببرد

ایضاً (۳۰۴)

چوں شاہد روح خانہ پرواز شود
ہر چیز باصل خویشتن باز شود
ایں ساز وجود چار ابریشم طبع
از زخمۂ روزگار بے ساز شود

ایضاً (۳۰۵)

گویند آناں کساں کہ با پرہیز اند
زانساں کہ بمیرند چناں برخیزند
ما با مے و معشوق ازانیم مدام
تا بو کہ بحشر ما چناں انگیزند

ایضاً (۳۰۶)

اے ہمنفساں مرا ز مے قوت کنید
ویں چہرۂ کہربا چو یاقوت کنید
چوں فوت شوم بباده شوئید مرا
وز چوب رزم تختۂ تابوت کنید

ایضاً (۳۰۷)

اندیشۂ جرمم چو بخاطر گذرد
از آتش سینہ آبم از سر گذرد
لیکن شرطی است بندہ چوں تو بکند
مخدوم بہ لطف از سر آں درگذرد

ایضاً (۳۰۸)

یک جام ہزار مرد با دیں ارزد
یک جرعۂ مے مملکت چیں ارزد
در روئے زمیں چیست ز بادہ خوشتر
تلخے کہ ہزار جان شیریں ارزد

ایضاً (۳۰۹)

چوں عشق ازل بود مرا انشا کرد
بر من ز نخست درس عشق املا کرد
وانگاہ قراضۂ دل قلب مرا
مفتاح خزائن در معنے کرد

ایضاً (۳۱۰)

در میکدہ جز بمے وضو نتواں کرد
واں نام کہ زشت شد نکو نتواں کرد

۱؎ شراب پیو جو کہ قلت اور کثرت اور بہتر اور دو ملت کا جھگڑا [illegible]

مے دہ کہ کنوں پردۂ مستوری ما		بدریدہ چنیں شد کہ رفو نتواں کرد
(۳۱۱)	رباعی	
آنہا کہ اساسِ کار بر زرق نہند		آیند و میان جان و تن فرق نہند
بر فرق نہم سبوے مے من پس ازیں		گر ہمچو خروس ارہ بر فرق نہند
(۳۱۲)	ایضاً	خیام شراب
عید آمد و کارہا نکو خواہد کرد		ساقی مے ناب در سبو خواہد کرد
افسار نماز و پوز بند روزہ		عید از سر ایں خراں فرو خواہد کرد
(۳۱۳)	ایضاً	
مگذار کہ غصہ در حصارت گیرد		و اندوہ محال روزگارت گیرد
مے خور بکنار سبزہ و آب رواں		زاں پیش کہ خاک در کنارت گیرد
مگذار مے و کنار آب (۳۱۴) لب کشت	ایضاً	
گویند بحشر گفتگو خواہد بود		واں یار عزیز تندخو خواہد بود
از خیر محض جز نکوئے ناید		خوش باش کہ عاقبت نکو خواہد بود
(۳۱۵)	ایضاً	
خوش باش کہ ماہ عید نو خواہد شد		بے کاری ما بکار او خواہد شد
اے ساقی اگر بادہ دہی ورنہ دہی		میداں کہ سر جملہ فرو خواہد شد
(۳۱۶)	ایضاً	
در وقت اجل چو کار مرا آمادہ کنند		در بستر خاکم از رخ سادہ کنند
در خاک لحد چو خشت خواہند نہاد		زنہار کہ آب و گلش از بادہ کنند
(۳۱۷)	ایضاً	یعنے یقین ۱۲
گر یک نفست ز زندگانی گذرد		مگذار کہ جز بشادمانی گذرد
زنہار کہ سرمایۂ ایں ملکِ جہاں		عمر است چناں کش گذرانی گذرد
(۳۱۸)	ایضاً	

دادم بامید روزگارے برباد　　تا بوده ز روزگار خود روز شاد
زاں می ترسم که روزگارم ندہد　　چندانکه ز روزگار بستانم داد

(۳۱۹) رباعی

یک روز فلک کار مرا ساز نه کرد　　هرگز سوئے من دمے خوش آواز نه کرد
یک دم نفسے از سر شادی نزدم　　کاں روز که صد در غمم باز نه کرد

(۳۲۰) ایضاً

مے باید بود و مرد مے باید بود　　سر تا بقدم بدرد مے باید بود
دایم سبقے ز عشق مے باید خواند　　در کوچهٔ دوست گرد مے باید بود

(۳۲۱) ایضاً

مسکین تن من که در غریبی فرسود　　آواره ز خانماں سے دارد سود
عمرم بگذشت و یکزماں شاد نبود　　تا عاقبتم اجل کجا خواهد بود

(۳۲۲) ایضاً

آورد باضطرابم اول بوجود　　جز حیرتم از حیات چیزے نفزود
رفتیم باکراه و ندانیم چه بود　　زین آمدن و بودن و رفتن مقصود

(۳۲۳) ایضاً

آنها که بفکر در معنی سفتند　　در ذات خدا و نه سخنها گفتند
سر رشتهٔ اسرار ندانست کسے　　اول زنخے زدند و آخر خفتند

(۳۲۴) ایضاً

آنها که خلاصهٔ جهاں ایشانند　　بر اوج فلک براق همت رانند
در معرفت ذات تو مانند فلک　　سرگشته و سرنگوں و سرگردانند

(۳۲۵) ایضاً　　ن: در طبع

از مطرب نشاط و مردی خیزد　　در جمع کتب خشکی و سردی خیزد
از باده بجز که خیر و خواهی ناند　　کز خوردن سبزه روے زردی خیزد
ن: گر باده خوری

رباعی (۳۲۶)

بیمارم و نیست در امتحانم دارو — تا خوردن مے قصد بجانم دارد
وین طرفہ نگر کہ ہر چہ در بیماری — جز بادہ خورم ہمہ زیانم دارد

ایضاً (۳۲۷)

بر روئے نکوے و لب جوے و گل ورد — تا بتوانم عیش و طرب خواہم کرد
تا بودہ ام و باشم و خواہم بودن — مے خوردہ ام و مے خورم و خواہم خورد

ایضاً (۳۲۸) اے در ہر سہ زمانہ ماضی و حال و استقبال ۱۲

خوش باش کہ عالم گذران خواہد بود — بر چرخ قران اختران خواہد بود
خشتے کہ ز قالب تو خواہند زدن — بنیاد سرائے دیگران خواہد بود

ایضاً (۳۲۹)

ماہ رمضان چنانکہ امسال آمد — بر پاے خرد بند گران حال آمد
اے یار خدائے خلق را غافل ساز — چندانکہ گمان کنند شوال آمد

ایضاً (۳۳۰) تا پندارد کہ ماہ

افسوس کہ نامۂ جوانی طے شد — وین تازہ بہار ارغوانی دے شد
وان مرغ طرب کہ نام او بود شباب — ہیہات ندانم کہ کے آمد کے شد

ایضاً (۳۳۱)

مے خوارہ اگر غنی بود عور شود — وز عربدہ اش جہان پر از شور شود
در حقہ لعل از آن زمرد ریزم — تا دیدہ افعی غمم کور شود

ایضاً (۳۳۲)

ہر لذت و راحتے کہ خلاق نہاد — از بہر مجردان آفاق نہاد
ہر کس کہ ز طاق منقلب گشت بجفت — آسائش خود ببرد و بر طاق نہاد

ایضاً (۳۳۳)

فردا علم فراق طے خواہد شد — با طالع سعد قصد مے خواہد شد

معشوقہ موافق ست و ایام بکام	اکنوں نہ کنم نشاط کے خواہد شد
(۳۳۴)	رباعی
موجود حقیقی بجز انساں نبود	بر فہم کسے این سخن آساں نبود
یک جرعہ ازین شراب بے غش مے کش	تا خلق خدا پیش تو یکساں نبود (ماسوائے انسان)
(۳۳۵)	ایضاً
چوں نیست دریں زمانہ سودے ز خرد	جز بے خرد از زمانہ برے نخورد
پیش آر از انکہ او خرد را ببرد	تا بو کہ زمانہ سوے ما بر نگرد
(۳۳۶)	ایضاً
پیوستہ خرابات ز رنداں خوش باد	در دامن زہد زاہداں آتش باد
آں دلق بصد پارہ و آں صوف کبود	افگندہ بزیر پاے دردے کش باد
(۳۳۷)	ایضاً
در دہر کسے بگلعذارے نہ رسید	تا بر دلش از زمانہ خارے نہ رسید
در شانہ نگر کہ تا بصد شاخ نشد	دستش بسر زلف نگارے نہ رسید
(۳۳۸)	ایضاً
در سر ہوس بتاں چوں حورم باد	بر دست ہمیشہ آب انگورم باد
گویند مرا کہ ایزدت توبہ دہاد	او خود بدہد من نکنم دورم باد
(۳۳۹)	ایضاً
از آب عدم تخم مرا کاشتہ اند	از آتش غم روح من افراشتہ اند
سرگشتہ چو بادمی دوم گرد جہاں	تا خاک من از چہ جلے برداشتہ اند
(۳۴۰)	ایضاً
قومے کہ بخواب مرگ سر باز نہند	تا حشر ز قال و قیل خود باز رہند
تاکے گوئی خبر کسے باز نداد	در بے خبری از چہ خبر باز دہند
(۳۴۱)	ایضاً

توبہ مکن از مے اگرت مے باشد
صد تائب و غافل در پے باشد
گل جامہ دران و بلبلان نعرہ زنان
در وقت چنین توبہ روا کے باشد

رباعی (۳۴۲)

تا یار شراب جانفزایم نہ دہد
صد بوسہ فلک بہ سرو پایم نہ دہد
گویند کہ توبہ کن اگر وقت آید
چوں توبہ کنم اگر خدایم نہ دہد

ایضاً (۳۴۳)

کس را پس پردۂ قضا راہ نہ شد
وز سر خدا ہیچ کس آگاہ نہ شد
ہر کس ز سر قیاس چیزے گفتند
معلوم نہ گشت و قصہ کوتاہ نہ شد

ایضاً (۳۴۴)

یک نان بدو روز گر شود حاصل مرد
وز کوزۂ اشکستہ دم آبے سرد
مامور کس دگر چرا باید بود
یا خدمت چوں خودی چرا باید کرد

ایضاً (۳۴۵)

چندان بروایں رہ کہ دوئی برخیزد
گر ہست دوئی ز رہروی برخیزد
تو او نشوی ولیک گر جہد کنی
جائے برسی کز تو توئی برخیزد

ایضاً (۳۴۶)

با مے بکنار جوئے مے باید بود
از غصہ کنارہ جوئے مے باید بود
ایں نوبت عمر ما چو گل دوروز است
خندان لب و تازہ روئے مے باید بود

ایضاً (۳۴۷)

طبعم ہمہ با روئے چو گل می خندد
دستم ہمہ با ساغر دل می پیوندد
از ہر جزوے نصیب خود بردارم
زاں پیش کہ جزوہا بکل پیوندد

ایضاً (۳۴۸)

تا زہرہ و مہ بر آسمان شد پدید
بہتر ز مے لعل کسے ہیچ ندید
من در عجبم ز مے فروشاں کایشاں
بہ زانکہ فروشند چہ خواہند خرید

(۳۴۹)	رباعی	
حیفی کہ بقدر سفر روے می سازد		پیوستہ ہمہ کار بد وے می سازد
گویند شرابہ گر مسلمان نبود		آں را تو ثنا گو کہ کدوے می سازد
(۳۵۰)	ایضاً	
گویند کہ ماہ رمضان گشت پدید		من بعد بگرد بادہ نتواں گردید
در آخر شعباں بخورم چنداں مے	بخفتم	کاندر رمضان مست بخفتم تا عید
(۳۵۱)	ایضاً	
گر یار منید ترک طامات کنید		غمہاے مرا بمے مکافات کنید
چوں در گذرم خاک مرا گل سازید		در رخنۂ دیوار خرابات کنید
(۳۵۲)	ایضاً	
آنہا کہ جہاں زیر قدم فرسودند		واندر طلبش ہر دو جہاں پیمودند
آگاہ نمی شوم کہ ایشاں ہرگز		زیں حال چنانکہ ہست آگہ بودند
(۳۵۳)	ایضاً	
تا خاک مرا بقالب آمیختہ اند		بس فتنہ کہ از خاک برانگیختہ اند
من بہتر ازیں نمے توانم بودن		کز بوتہ مرا چنیں بروں ریختہ اند
(۳۵۴)	ایضاً	
من مے خورم و ہر کہ چو من اہل بود		مے خوردن من بنزد او سہل بود
مے خوردن من حق ز ازل میدانست	بازل	گر مے نخورم علم خدا جہل بود
(۳۵۵)	ایضاً	
کس مشکل اسرار ازل را نہ کشاد		کس یک قدم از نہاد بیروں نہ نہاد
من می نگرم ز مبتدی تا استاد		عجز است بدست ہر کہ از ما در زاد
(۳۵۶)	ایضاً	
از دفتر عمر پاک می باید شد		در دست اجل ہلاک می باید شد

ای ساقی مہ لقا تو خوش خوش مارا — آبی دردہ کہ خاک می باید شد

رباعی (۳۵۷)

سودازدہ را بادہ پرو بال بود — می بر رخ خاتون خرد خال بود
ماہ رمضان بادہ نخوردیم وگذشت — برفت — بارے شب عید از مہ شوال بود

ایضاً (۳۵۸)

بدخواہ کساں ہیچ بمقصد نرسد — یک بد نکند تا بخودش صد نرسد
من نیک تو خواہم و تو خواہی بد من — تو نیک نہ بینی و من بد نرسد

ایضاً (۳۵۹)

سوئے تو دریں قوم چہ گردی کہ خرند — سبوی — دانش چہ بری کہ از تو دانش نخرند
سالے یکبار آب جویت ندہند — روزے صد بار آبرویت ببرند

ایضاً (۳۶۰)

خرم دل آں کسے کہ معروف نہ شد — در جبہ و درّاعہ و در صوف نہ شد
سیمرغ صفت بعرش پروانے کرد — در کنج خرابہ جہاں بوف نہ شد

ایضاً (۳۶۱)

افسوس کہ سرمایہ ز کف بیروں شد — وز دست اجل بسے جگرہا خوں شد
کس نامد از اں جہاں کہ پرسم از وے — کاحوال مسافران عالم چوں شد

ایضاً (۳۶۲)

فردا کہ نصیب نیک بختاں باشد — قسمے بمن رند پریشاں بخشند
گر نیک آیم مرا از ایشاں شمرند — ور بد باشم مرا بدیشاں بخشند

ایضاً (۳۶۳)

آنہا کہ بکار عقل در می کوشند — افسوس کہ جملہ گاؤ نر می دوشند
آں بہ کہ لباس ابلہی در پوشند — تیرہ — کامروز بعقل تیرہ می نفروشند

ایضاً (۳۶۴)

ساقی خدا آپ کے دہ
شخص اپنے ہمیشہ خوش و خرم
رہے جو بعض نہیں ہوا
معروف سے وہ معنی مراد
ہو سکتے ہیں یا ایسا پیدا وہ
شے یہ زیادہ نہیں ہوا اور جو
سرخی
ورع میں یا ایسا معروف
بکثر نہیں یا جیسا
ملک غیر میں ملفوف
نہیں ہوا لیکن پھر ایسی
حالت کے وہ عرش پر اڑ رہا
پھر نام مشہور کیے ہوئے
ریاضت کی اور پھر کی
طرح رہا لیکن پر شے یعنی آخر
بکر کسی ویران مقام میں بیٹھا
۱۲
۳ فردا سے مراد
روز قیامت ہے دوسرے
مصرعے میں تم سے مخاطب
کرکے ہیں ۱۲ تقی

طبعم بہ نماز و روزہ چوں مائل شد	گفتم کہ مراد کلیم حاصل شد
افسوس کہ آں وضو بیادے بشکست	واں روزہ بہ نیم جرعہ مے باطل شد

رباعی (۳۶۵)

ہر جرعہ کہ ساقیش بخاک افشاند	در دیدہ گرم آتش غم بنشاند
سبحان اللہ تو بادہ می پنداری	آبے کہ ز صد درد دلت برہاند

ایضاً (۳۶۶)

چوں دست بدامانِ ہوس می نرسد	جامے بمراد دل بکس می نرسد
دردہ قدح درد کہ جامِ صافی	زیں شیشۂ فیروزہ بکس می نرسد

ایضاً (۳۶۷)

خطیکہ ز روئے یار برخاستہ شد	تو ظن نہ بری کہ حسن او کاستہ شد
در باغ رخش بہر تماشا گہ جاں	گل بود و بہ سبزہ نیز آراستہ شد

ایضاً (۳۶۸)

خون از دلِ افگار بروں می آید	از دیدۂ خونبار بروں می آید
گر خون بچکد از مژہ ام نیست عجب	زیرا کہ گل از خار بروں می آید

ایضاً (۳۶۹)

اندر رہِ عشق جملہ صافاں مردند		و اندر طلبش جملہ بزرگاں خردند
امروز شبے روز ز فردا این ست	آنست	فردا طلباں در غم فردا مردند

ایضاً (۳۷۰)

بر من قلم قضا چو بے من رانند	پس نیک و بدش چرا ز من میدانند
دی بے من و امروز چو دی بے من و تو	فردا بچہ حجتم بداور خوانند

ایضاً (۳۷۱)

دشمن کہ مرا ہمیشہ بد می بیند	حقا کہ نہ از روے خرد می بیند
در آئینہ درون خود می نگرد	واں صورت مردہ رنگ خود می بیند

سلف میں مجھتا تھا کہ اب میں نماز روزہ کا پابند ہو گیا ہوں میری ساری مراد بر آئیگی مگر افسوس کہ یہ خیال باطل نکلا۔ ایک باد (ہوا) میں وضو شکست ہو گیا اور اسی طرح گھونٹ میں روزہ ختم ہوا

رباعی (۳۷۲)

نے جامۂ عمر کہنہ نو خواہد شد ‌ ‌ نے ستر جہاں بکام تو خواہد شد
مے خور بسبو و کوزہ اندوہ مخور ‌ ‌ کین کوزہ چو بشکند سبو خواہد شد

ایضاً (۳۷۳)

با مردم نیک و بد سرے باید بود ‌ پائیہ ‌ در بادیہ دیو و دد سرے باید بود
مفتونِ معاش خود سرے باید بود ‌ ‌ مغرور بفضل خود سرے باید بود

ایضاً (۳۷۴)

زلفین تو با مشک ختن بازی کرد ‌ ‌ با لعل لب تو روح دمسازی کرد
بالاے ترا بسرو نسبت کردم ‌ ‌ زان در زبهی سرو سرافرازی کرد

ایضاً (۳۷۵)

زان پیش کہ گوے زمن آگندہ شود ‌ ‌ واجزاے مرکبم پراگندہ شود
اے بادہ سر از گور صراحی بردار ‌ ‌ باشد کہ دلِ مردۂ من زندہ شود

ایضاً (۳۷۶)

رفتیم ز ما زمانہ آشفتہ بماند ‌ ‌ با آنکہ ز صد گہر یکے سفتہ نماند
افسوس کہ صد ہزار معنی دقیق ‌ ‌ از بیخردی خلق ناگفتہ بماند

ایضاً (۳۷۷)

آنانکہ بکسب ہنرے موصوف اند ‌ دنبو ‌ دائم بکف آب و نان موقوف اند
گویند کہ شبلیؒ و جنیدؒ ہم ہمہ ‌ ‌ شبلیؒ نہ ولی در کرخیؒ معروف اند

ایضاً (۳۷۸)

گر بادہ بکوہ بر زنی رقص کند ‌ ‌ ناقص بود آنکہ بادہ را نقص کند
از بادہ مرا توبہ چہ می فرمائی ‌ ‌ روحیست کہ او تربیت شخص کند

ایضاً (۳۷۹) ‌ ‌ بادہ ۱۲۵ ‌ پرورش جسم ۱۲

یارانِ موافق ہمہ از دست شدند ‌ ‌ در پاے اجل یگان یگان پست شدند

[illegible]

بودند بیک شراب در مجلس عمر | دوری دو سه پیشتر ز ما مست شدند

(۳۸۰) رباعی

می خواهم خورد تا که جانم باشد | گر سودِ جهان جمله زیانم باشد
اے جانِ جهان دریں جهان خوش بزیم | من کے دانم که آں جهانم باشد

(۳۸۱) ایضاً

ساقی علم سیاه شب صبح ربود | برخیز و مے مغانه را در ده زود
بکشاے ز هم دو نرگس خواب آلود | برخیز که خفتنت بسے خواهد بود

(۳۸۲) ایضاً

سودائے ترا بهانهٔ بس باشد | مستانه ترا ترانهٔ بس باشد
در کشتنِ ما چرا کشد چشم تو تیغ | ما را سرِ تازیانهٔ بس باشد

(۳۸۳) ایضاً

گویند که مرد را هنر می باید | یا نسبت عالی پدر می باید
امروز چناں شده است در نوبتِ ما | کاینها همه هیچ هست زر می باید

(۳۸۴) ایضاً

خوش باش که عالم گذراں خواهد بود | روح از پے تن نعره زناں خواهد بود
ایں کاسهٔ سرها که تو بینی یک چند | زیرِ قدمِ کوزه گراں خواهد بود

(۳۸۵) ایضاً

من دامنِ زهد و توبه طے خواهم کرد | با موے سفید قصد مے خواهم کرد
پیمانهٔ عمرِ من بهفتاد رسید | ایں دم نکنم نشاط کے خواهم کرد

(۳۸۶) ایضاً

هم دستِ من تشنه بجامے نرسید | هم پاے تمنا بمقامے نرسید
واندل که بماند بود در ناکامی | هم عاقبت الامر بکامے نرسید

(۳۸۷) ایضاً

غم خوردن بیہودہ کجا دارد سود	خوش	کیں چرخ فلک بسے چو ما کشت ربود
پرکن قدح مے بکفم بر نہ زود		تا نوش کنم کہ بود نیہا ہمہ بود
(۳۸۸)	رباعی	
یک جرعۂ مے ملک جہاں می ارزد		خشت سر خم ہزار جاں می ارزد
آں کہنہ کہ لب بے ازو پاک کنند		حقا کہ ہزار طیلساں می ارزد
(۳۸۹)	ایضاً	
انگہ کہ نہال عمر برکندہ شود		واجزام زیکدگر پراگندہ شود
ورزانکہ صراحی کنند از گل ما		حالے کہ پر از بادہ کنی زندہ شود
ملہ ہماں صراحی از گل (۳۹۰) ساختند ۱۲	ایضاً	
آں قوم کہ سجادہ پرستند خراند		زیرا کہ بزیر بار سالوس درانند
ویں از ہمہ طرفہ ترکہ در پردۂ زہد	پردہ	اسلام فروشند وز کافر بتراند
(۳۹۱)	ایضاً	
شادیہا کن کہ ایں نہ آں خواہد بود	خاک	جسمم ہمہ در خاک نہاں خواہد بود
تو بادہ خور و غم جہاں ہیچ مخور		خود غم خورد آنکہ در جہاں خواہد بود
(۳۹۲)	ایضاً	
اسرار ازل بادہ پرستاں دانند		قدر مے و جام تنگدستاں دانند
گر چشم تو حال من بداند نہ عجب		شک نیست کہ حال مستاں مستاں دانند
(۳۹۳)	ایضاً	
با سفلۂ تندخوے بے عقل و وقار		زنہار مخور بادہ کہ رنج آرد بار
بدمستی و شور و عربدہ در شب عیش		درد سر و عذر خواہیش روز شمار
(۳۹۴)	ایضاً	
چوں نیست ترا جز آنکہ او داد قرار		چندیں زپئے مراد دل رنجہ مدار
ہاں تا نہ نہی بر دل خود چندیں بار		بگذاشتن و گذشتن است آخر کار

(۳۹۵)	رباعی	
یک جرعہ مے از مملکت جم خوشتر آہِ سحرے ز سینہ خمارے	بہتر بہتر	بوے قدح از غذاے مریم خوشتر از نالۂ بوسعید و ادہم خوشتر
(۳۹۶)	ایضاً	
افلاک کہ جز غم نفزایند دگر تا آمدگاں اگر بدانند کہ ما		نہ نہند بجا تا نہ ربایند دگر از دہر چہ می کشیم نایند دگر
(۳۹۷)	ایضاً	
تا چند ازیں حیلہ و زرّاقی عمر حتیٰ کہ من از ستیزہ رو بغداش		تا چند مرا درد دہد ساقی عمر چوں جرعہ بخاک ریزم ایں باقی عمر
(۳۹۸)	ایضاً	
از بودنی اے دوست چہ داری تیمار خرم بزی و جہاں بشادی گذراں		در فکرت بیہودہ دل و جاں افگار تدبیر نہ با تو کردہ اند آخر کار
تو بزی (۳۹۹)	ایضاً	
از گردش روزگار بہرے برگیر از طاعت و معصیت خدا مستغنی است		بر تخت طرب نشیں بکف ساغر گیر بارے تو مراد خود ز عالم برگیر
(۴۰۰)	ایضاً	
دل تنگ شوی بیچ کے بنگ بخور صوفی شدہ ایں نخوری آں نخوری		یا یک منکے بادۂ گلرنگ بخور در خور د تو سنگ است برو سنگ بخور
(۴۰۱)	ایضاً	
وقت سحر است خیز اے طرفہ پسر کیں یکدم عاریت دریں کنج فنا	بقا	پر بادۂ لعل کن بلوریں ساغر بسیار بجوئی و نیابی دیگر
(۴۰۲)	ایضاً	
آں لعل در آبگینۂ سادہ بیار		واں محرم و مونس ہر آزادہ بیار

۱۵ ایک جرعہ شراب مملکت جم سے بہتر ہے اور ہر ایک کی بو غذائے مریم سے اچھی ہے اور ایک آہ درد جو کبھی شراب نوش کے دل سے نکلے بو سعید اور ادہم کے نالوں سے بہتر ہے۔ حضرت ابو سعید اور حضرت ادہم دو بزرگ [illegible] [illegible] سے مراد [illegible] [illegible] سے [illegible] اے دوست جو ہونے والی ہے جو ہاتھ [illegible] [illegible] اس [illegible] اپنے دل و جان کو [illegible] سے [illegible] زندہ رہ اور خوشی سے عمر گزار [illegible] تیرے ساتھ تدبیر [illegible] نہیں [illegible] [illegible] سے [illegible] [illegible] سے مراد شراب سے [illegible] آبگینہ شیشہ سادہ سے مراد [illegible]

چوں میدانی کہ مدت عالم خاک — بادیست کہ زود بگذرد بادہ بیار

رباعی (۴۰۳)

با یار چو آرمیدہ باشی ہمہ عمر — لذات جہاں چشیدہ باشی ہمہ عمر
ہم آخر عمر رحلت باید کرد — خوابے باشد کہ دیدہ باشی ہمہ عمر

ایضاً (۴۰۴)

گر بت رخ تست بت پرستی خوشتر — در بادہ ز جام تست مستی خوشتر
در مستی عشق زاں سبب نیست شدم — کاں نیستی از ہزار ہستی خوشتر

ایضاً (۴۰۵)

اے چرخ فلک نہ عقل داری نہ ہنر — ہرگز نہ کنی بکار آزادہ نظر
نامرداں را دہی ہمہ گنج گہر — احسنت زہے چرخ مخنث پرور

ایضاً (۴۰۶)

با یار خوشم جام شراب ولی تر — وز دست غمم دیدہ پر آب ولی تر
چوں عالم دوں وفا نخواہد کردن — در عالم دوں مست و خراب ولی تر

ایضاً (۴۰۷)

در دائرہ سپہر ناپیدا غور — جامیست کہ جملہ را چشانند بدور
نوبت چو بدور تو رسد آہ مکن — مے نوش بخوشدلی کہ دوریست نہ جور

ایضاً (۴۰۸)

چوں حاصل آدمی درینجا شد درد — جز درد دل و دادن جاں نیست دگر
خرم دل آنکہ شد بہ طفلی آزاد — واسودہ کسے کہ خود نزاد از مادر

ایضاً (۴۰۹)

سستی مکن و فریضۂ حق بگذار — واں لقمہ کہ داری ز کساں باز مدار
در خون کسے مال کسے قصد مکن — در عہدۂ آنجہاں منم بادہ بیار

ایضاً

غنیمت مکن و مجوسے (۴۱۰) کس را آزار

[illegible]

وے کوزہ گری بدیدم اندر بازار واں گل بزبان حال با او میگفت	تازہ	بر پارہ گلے لگد ہمی زد بسیار من ہمچو تو بودہ ام مرا نیکو دار
(۴۱۱)	رباعی	
ایں اہل قبور خاکؔ گشتند و غبار آہ ایں چہ شرابیست کہ تا روز شمار		ہر ذرہ ز ہر ذرہ گرفتند کنار بیخود شدہ و بیخبر اند از ہمہ کار
(۴۱۲)	ایضاً	
از گردش ایں زمانۂ دوں پرور چوں غنچہ بگذار جہاں با دل تنگ		با صد غم و درد می برم عمر بسر چوں لالہ ز باغ دہر با خون جگر
(۴۱۳)	ایضاً	
کار ہمہ عالم بمراد ست شدہ گیر گفتی کہ بکام خویش بستے بزم		ویں عمر برفتہ و اجل آمدہ گیر خود نتوانی و گر توانی زدہ گیر
(۴۱۴)	ایضاً	
او را خواہی ز زن ز فرزند ببر ہر چیز کہ ہست بند راہست ترا		مردانہ ذراؔ ز خویش پیوند ببر با بند چگونہ رہ روی بند ببر
(۴۱۵)	ایضاً	
از چرخ بکام سر برافراشتہ گیر از گنج و گہر ہر چہ مرادِ دل تست		وز عمر تمام بہرہ برداشتہ گیر برداشتہ گیر و باز بگذاشتہ گیر
(۴۱۶)	ایضاً	
گر بادہ خوری تو با خردمنداں خور بسیار مخور ورد مکن فاش مساز	لالہ	یا با صنمے سادہ رخی خنداں خور کم کم خور و گہ گاہ خور و پنہاں خور
خوش باش و راہ نشین (۴۱۷) کون و فساد	ایضاً	؎ پس بر سر آں گنج جو بر صحرا برفت
اے دل ہمہ اسباب جہاں ساختہ گیر در دنیٔ فانی کہ نہ جائے من تست		ویں خانہ پر از نعمت آراستہ گیر روزے دو سہ بنشستہ و برخاستہ گیر

سلہ یہ اہل قبور کہ خاک ہو کر غبار ہو گئے اور انکے ذرے سے ذرے الگ ہو گئے یا انھوں نے ایسی کونسی شراب پی ہے کہ سب بیخود ہو گئے اور قیامت تک کے لیے بیہوش پڑے ہوئے ہیں
سلہ راہ طریقت میں [illegible]
[illegible]
عبدالباری آسی

(۴۱۸)	رباعی	
جانا مے صاف وقت گل خوش میخور مے خون رز است ورز ترا میگوید		بر یاد بتان نغز و دلکش میخور خون بر تو حلال کرده ام خوش میخور
(۴۱۹)	ایضاً	
عمر تو چه دو صد و چه سی صد چه هزار گر بادشهے وگر گدائے بازار		زین کهنه سرا برون برندت ناچار این هر دو بیک نرخ بود آخر کار
(۴۲۰)	ایضاً	
اے دل همه اسباب جهاں خواسته گیر وانگاه بران سبزه شبے چون شبنم		باغ طربت بسبزه آراسته گیر بنشسته و بامداد برخاسته گیر
(۴۲۱)	ایضاً	
اے دوست غم جهان بیهوده مخور چون بود گذشت و نیست نابود پدید		بیهوده غم جهان فرسوده مخور خوش باش و غم بوده و نابوده مخور
(۴۲۲)	ایضاً	
اے خواجه فقیر گر تراهست خبر ایشان همه از صانع و صنعش گویند		چندین ز حسد مپیچ بر اهل نظر تو از دم حیض و از نجاسات دگر
(۴۲۳)	ایضاً	
اے در طلب تو عالمے در شر و شور اے با همه در حدیث و گوش همه کر		درپیش تو درویش و تونگر همه عور اے با همه در حضور و چشم همه کور
(۴۲۴)	ایضاً	
گر گوهر طاعتت نسفتم هرگز نومید نیم ز بارگاهِ کرمت	زیرا	ور گرد گنه ز رخ نرفتم هرگز دانی که یکے را دو نگفتم هرگز
(۴۲۵)	ایضاً	
از جمله رفتگان این راهِ دراز		باز آمده کو که بما گوید راز

زنهار درین سرا چه از روی مجاز		چیزی نگزاری که نمی آئی باز
بآن برسرایا و راهی (۴۲۶) آز و نیاز	رباعی	
رو بر سر افلاک جہاں خاک انداز		می میخور و گرد خوبرویان می تاز
چه جای عبادتست و چه جای نماز		کز جمله رفتگان یکی نامد باز
(۴۲۷)	ایضاً	زندگان
این چرخ که با کسی نمی گوید راز		کشته بستم هزار محمود و ایاز
می خور که بکس عمر دوباره ندهند		هر کس که شد از جهان نمی آید باز
(۴۲۸)	ایضاً	
با تو بخرابات اگر گویم راز	بہم	به زانکه کنم بی تو به محراب نماز
ای اول و ای آخر خلقان همه تو		خواهی تو مرا بسوز و خواهی بنواز
(۴۲۹)	ایضاً	
در خواب عدم خفته بدم گفتی خیز		دارد بجهان و در جهان شور انگیز
و اکنون که بفرمان توام حیرانم		القصه چنان دار که نه دار و مریز
(۴۳۰)	ایضاً	
بازی بودم پریده از عالم راز		تا بو که رسم من از نشیبی بفراز
اینجا چو نیافتم کسی محرم راز		زان در که درآمدم برون فتم باز
(۴۳۱)	ایضاً	
ای دل چو حقیقت جهان هست مجاز		چندین چه خوری تو غم ازین رنج دراز
تن را بقضا سپار و با درد بساز		کین رفته قلم زبهر تو ناید باز
(۴۳۲)	ایضاً	رنگ برنگ
وقت سحر است خیز ای مایه ناز		نرمک نرمک باده خور و چنگ نواز
کانها که بجایند نپایند دراز	پائند	وانها که شدند کس نمی آید باز
(۴۳۳)	ایضاً	

ما یم فتاده روز و شب در تگ و تاز نه هیچ ره آورده بجز رنج دگر	آورد	بر خیره نهاده روی در شیب و فراز نه هیچ پس افگنده بجز راه دراز
(۴۳۴)	رباعی	آفگند
ای مرد هنرمند نگه بر تر خیز وانگاه بگوشش که بغفلت پی بر		وان کودک خاک بیز را گو بر خیز مغز سر کیقباد و چشم پرویز
(۴۳۵)	ایضاً	
ما عاشق و آشفته و مستیم امروز از هستی خویشتن بکلی رسته		در کوی بتان باده پرستیم امروز پیوسته بمحراب الستیم امروز
(۴۳۶)	ایضاً	
کردیم دگر شیوهٔ رندی آغاز هر جا که پیاله ایست ما را بینی		تکبیر همی زنیم بر پنج نماز گردن چو صراحی سوے او کرده دراز
(۴۳۷)	ایضاً	
بودی که نبود دست بجوید خواب نیاز هر یک بتو انچه داد بستاند باز		گر وند نیاز منت این چار انباز تا باز چنان شوی که بودی ز آغاز
(۴۳۸)	ایضاً	
معشوق که عمرش چو غمم باد دراز بر چشم من انداخت دمے چشم برفت	بنو	امروز تلطفی بنو کرد آغاز یعنی که نکوئی کن و در آب انداز
(۴۳۹)	ایضاً	
از عمر تو چونکه می ترا شد شب و روز روز و شب خویش را بشادی گذران		مگذار که بر تو خاک باشد شب و روز ای بسکه نباشی تو و باشد شب و روز
(۴۴۰)	ایضاً	
بر روے گل ز ابر نقاب است هنوز در خواب مرو چه وقت خواب است هنوز	جانے	در طبع دلم میل شراب است هنوز جانا مے خور که آفتاب است هنوز

(۴۴۱)	رباعی	
با مردم پاک اصل و عاقل آمیز گر زہر دہد ترا خردمند بنوش		وز نااہلاں ہزار فرسنگ گریز ور نوش رسد ز دست نااہل گریز
(۴۴۲)	ایضاً	
یارب تو جمال آں مہ مہر انگیز پس حکم ہمی کنی کہ در وے منگر		آراستہ بسنبل عنبر بیز ایں حکم چناں بود کہ کج دار و مریز
(۴۴۳)	ایضاً	
حکمے کہ ازو محال باشد پرہیز انگاہ میان امر و نہیش عاجز		فرمودہ و امر کردہ کز وے بگریز درماندہ جہانیاں کہ کج دار و مریز
(۴۴۴)	ایضاً	
از روئے حقیقتے نہ از روے مجاز بازیچہ ہمی کنیم بر نطع وجود		ما لعبتگانیم و فلک لعبت باز رفتیم بصندوق عدم یک یک باز
(۴۴۵)	ایضاً	
افسوس ازیں سگ بچہ پرتگ و تاز از بسکہ دلش باستخوان مائل بود		کو در رفتن بیاد بودے ہمراز شد عاقبتش نصیب دندان گراز
(۴۴۶)	ایضاً	
رفتند و ز رفتگاں یکے ناید باز کارت ز نیاز می کشاید نہ نماز		تا با تو بگوید از پس پردہ راز بازیچہ بود نماز بے صدق و نیاز
(۴۴۷)	ایضاً	
لب بر لب کوزہ بردم از غایت آز با من بزبان حال می گفت این راز		تا زو طلبم واسطہ عمر دراز عمرے چو تو بودہ ام دمے با من ساز
(۴۴۸)	ایضاً	
اے بر ہمہ سروران عالم فیروز		دانی کہ چہ وقت می بود روح افروز

یکشنبه و دوشنبه و سه شنبه و چار		پنجشنبه و آدینه و شنبه شب و روز
(۴۴۹)	رباعی	
می پرسیدی که چیست این نقش مجاز		گر بر گویم حقیقتش هست دراز
نقشے ست پدید آمده از دریائی		وانگاه شده بقعر آن دریا باز
(۴۵۰)	ایضاً	
اے واقف اسرار ضمیر همه کس		در حالت عجز دستگیر همه کس
یارب تو مرا توبه ده و عذر پذیر		اے توبه ده و عذر پذیر همه کس
(۴۵۱)	ایضاً	
آغاز روان گشتن این زرین طاس		وانجام خرابی چنین نیک اساس
دانسته نمی شود بمعیار عقول		سنجیده نمی شود بمقیاس قیاس
(۴۵۲)	ایضاً	
از حادثهٔ زمان آینده مپرس		وز هر چه رسد چو نیست پاینده مپرس
این یکدمه نقد را غنیمت می دان		از رفته میندیش وز آینده مپرس
(۴۵۳)	ایضاً	
اے چرخ خسیس خس دون پرور خس		هرگز نه بدی تو بمراد دل کس
چرخا فلکا ترا همیں عادت بس		ناکس تو کسے کنی و کس را ناکس
گنبد (۴۵۴)	ایضاً	ز پنجه گرفته
مرغے دیدم نشسته بر بارهٔ طوس (نام شهر ۱۲)		در پیش نهاده کلّهٔ کیکاؤس
با کله همی گفت که افسوس افسوس		کو بانگ جرسها و کجا نعرهٔ کوس
ز بادهٔ هستی (۴۵۵)	ایضاً	ز لاله
خیام اگر ز باده مستی خوش باش		با ماه رخے اگر نشستی خوش باش
چون عاقبت کار جهان نیستی است		آن کار که نیستی چه هستی خوش باش
چون آخر کار نیست خواهی (۴۵۶) بودن	ایضاً	

تو پوچھتا تھا
کہ یہ نقش مجازی کیا ہے اگر کہہ بیٹھیں
کہ حقیقت میں کیا ہے تو بہت سی باتیں ہیں
مختصر یہ ہے کہ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
عادت ہے کہ تو نالائقوں کو
عیش دیتا ہے اور لائقوں کو زحمت
دیتا ہے ۱۲ طوس میں [illegible] شہر
طوس کی ایک عمارت پر
ایک چڑیا کو بیٹھے ہوئے
دیکھا کہ وہ ایک کھوپڑی کے
[illegible]
آواز [illegible]
[illegible]
[illegible] چلی گئی ۱۲ [illegible]

تا چند کنم عرضهٔ نادانی خویش
بگرفت دل من از پریشانی خویش
زنار مغانه بر میان خواهم بست
دانی ز چه از ننگ مسلمانی خویش

(۴۵۷) رباعی

جامی‌ست که عقل آفرین میزندش
صد بوسه ز مهر بر جبین می زندش
این کوزه‌گر دهر چنین جام لطیف
می سازد و باز بر زمین می زندش

(۴۵۸) ایضاً

از نامدهٔ زرد مکن چهرهٔ خویش
وز آمدها آب مکن زهرهٔ خویش
بردار ز دنیای دنی بهرهٔ خویش
زان پیش که دهر بر کشد دهرهٔ خویش

(۴۵۹) ایضاً

با روی نکو شراب روشن درکش
با دوست دل از جفای دشمن درکش
با ساده رخی نشین و بگذر از خویش
پیراهن کبر و هستی از تن درکش

(۴۶۰) ایضاً

بگذار دلا وسوسهٔ عقل معاش
از هستی خویشتن بر چون او باش
در بزم قلندران معنی بنشین
آزاده شو و شراب نوش و خوش باش

(۴۶۱) ایضاً

ای دل مطلب ز دیگران محرم خویش
خوش باش بهر درد ز مرهم خویش
تنها بنشین و خویشتن خور غم خویش
از همدمت آرزو کند همدم خویش

(۴۶۲) ایضاً

می گرچه حرامست مدامش می نوش
با نغمه و چنگ صبح و شامش می نوش
جامی ز می لعل گرت دست دهد
یک قطره رها مکن تمامش می نوش

(۴۶۳) ایضاً — ؏ همچنین ست در نسخهٔ قدیم

سرمست ز میخانه گذر کردم دوش
پیری دیدم ز می سبوئی بر دوش
گفتم ز خدا شرم نداری ای پیر
گفتا کرم از خداست می نوش خموش
ز و باده بنوش

رباعی (۴۶۴)

ایام شباب رفت و خیل و حشمش — تلخ است مرا عیش ولے بے حشمش
این قامت ہمچو تیر من گشتہ کماں — زہ کردہ ام از عصا و خوش مے کشمش

ایضاً (۴۶۵)

مے را کہ خضر خجستہ دارد پاسش — از آب حیات است مہم الباسش
من قوتِ دل و قوتِ روحش خوانم — چوں گفت خدا منافع للناسش

ایضاً (۴۶۶)

بگرفت مرا عشق بکارے خوش خوش — گفتا چو من آمدم تو پا بیروں کش
القصہ چناں سوخت دلم از غم او — کاتش ہمہ ہیزم شد و ہیزم آتش

ایضاً (۴۶۷)

اے چرخ مرا مکش بہ بد مستی خویش — بشناس بلندی من و پستی خویش
من خود ز غم خویش و تہیدستی خویش — پیوستہ ملول باشم از ہستی خویش

ایضاً (۴۶۸)

غم چند خوری ز کار نا آمدہ پیش — رنج است نصیب مردم دور اندیش
خوش باش و جہاں تنگ مکن بر دل خویش — کز خوردن غم قضا نگردد کم و بیش

ایضاً (۴۶۹)

پندی دہمت اگر بمن داری گوش — از بہر خدا جامۂ تزویر مپوش
عقبےٰ ہمہ روزہ است و دنیا یکدم — از بہر دمے ملک ابد را مفروش

ایضاً (۴۷۰)

یک یک ہنرم ببیں و گنہ دہ دہ بخش — ہر جرم کہ رفت حسبۃً للہ بخش
از باد ہوا آتش کیں را مفروز — ما را بسر خاک رسول اللہ بخش (اے خدا ۱۲)

(اے محمد صلے اللہ علیہ وسلم ۱۲)

ایضاً (۴۷۱)

در کار گہے کوزہ گرے بودم دوش — دیدم دو ہزار کوزہ گویا و خموش

اپنی بد مستی کیوجہ سے
کیوں مجھے مارے ڈالتا ہے
تو میری بلندی اور اپنی
پستی پر نظر کر میں آپ ہی
اپنی مفلسی کے غم سے ہمیشہ
اپنی ہستی سے ملول رہتا
ہوں تو بیکار مجھ کو رنج و
غم دیتا ہے ۱۲ ۵۳ دیکھ
میں تجھ کو ایک نصیحت کرتا
ہوں خدا کیلئے مکاری
سست اختیار کر عقبےٰ ہمیشہ رہنے والی ہے اور دنیا چند روزہ ہے تو عقبےٰ کو دنیا کیلئے تباہ نہ کر ۱۲ عبد الباری آسی

هر یک بزبان حال با من گفتند		کو کوزه گر و کوزه خر و کوزه فروش
ناگاہ یکے کوزه برآورد (۴۷۲) خروش	رباعی	
تا دیگ بقائے من بود اندر جوش		در کاسهٔ خوشدلی کنم دُردے نوش
اے کوزه گر از گلم اگر کوزه کنی		آں کوزه بجز بہ مے فروشاں مفروش
(۴۷۳)	ایضاً	
آں باده که حیات جاودانیست بنوش		سرمایهٔ لذتِ جوانیست بنوش
سوزنده چو آتش ست لیکن غم را		سازنده چو آبِ زندگانیست بنوش
(۴۷۴)	ایضاً	
هفتاد و دو ملت اند در دیں کم و بیش		از ملتها عشق تو دارم در پیش
چہ کفر و چہ اسلام و چہ طاعت چہ گناه		مقصود توئی بہانہ بردار از پیش
(۴۷۵)	ایضاً	
مے در قدح صاف که جانیست لطیف		در کالبد شیشه روانیست لطیف
لائق نبود هیچ گراں همدم من		جز ساغر باده کاں گرانیست لطیف
(۴۷۶)	ایضاً	
هاں صبح دمید و دامن شب شد چاک		برخیز و صبوح کن چرائی غمناک
مے نوش دلا که صبح بسیار دمد		او روئے بما کرده و ما روئے بخاک
دلا (۴۷۷)	ایضاً	
ربے که منزه است ز آلایش پاک		مهمان تو آمده ست در عالم خاک
مے ده تو بہ بادهٔ صبوحی همه وش		زاں پیش که گویند انعم الله مساک
(۴۷۸)	ایضاً	
بس پیرهن عمر که هر شب افلاک		بردوخته و کرد گریبانش چاک
هر روز بسے زمانه شاد و غمناک	..	از آب برآرد و فرو برد بخاک
(۴۷۹)	ایضاً	

۵ ۔ وہ شراب نوش کر جو حیات جاودانی بخشے اور جس سے سرمایۂ لذت جوانی حاصل ہو جو آگ کی طرح جلانے والی ہو اور آب زندگانی کی طرح سازگار ہو۔

۶ ۔ آسمان ہر رات کو بہت سے پیرہن عمر سیتا اور پھر ان کا گریبان چاک کر دیتا ہے۔ آسمان بہت سے [illegible]

گر صلح نیابیم ز فلک جنگ اینک — ور نام نکو نباشدم ننگ اینک
جام مے لعل ارغوان رنگ اینک — آنکس که نمی خورد سر و سنگ اینک

(۴۸۰) رباعی

اے چرخ فلک نان شناسی نه نمک — پیوسته مرا برہنه سازی چو سمک
از چرخ زنی دو شخص پوشیده شوند — پس چرخ زنی باز تو اے چرخ فلک

(۴۸۱) ایضاً

تا کے ز جفاہائے تو اے چرخ فلک — از بہر خدا جور مکن آہسته ترک
من سوخته ام تمام و ہر لحظه تو نیز — بر سوخته مے پراگنی سوده نمک

(۴۸۲) ایضاً — نشوی

از آتش آخرت نمی داری باک — در آب ندامت نشدی ہرگز پاک
چوں باد اجل چراغ عمرت بکشد — ترسم که ترا ز ننگ نپذیرد خاک

(۴۸۳) ایضاً

گر گل نبود نصیب ما خار اینک — ور نور نمی رسد بما نار اینک
در خرقه و خانقاه و شیخی نبود — ناقوس کلیسا و زنار اینک

(۴۸۴) ایضاً

خیام زمانه از کسے دارد ننگ — کو در غم ایام نشیند دل تنگ
مے خور تو در آبگینه با ناله چنگ — زان پیش که آبگینه آید بر سنگ

(۴۸۵) ایضاً

چند از غم و غصه جہاں قالا قال — برخیز و بشادی گذران حالا حال
از سبزه چو شد روے زمیں مالا میل — درکش مے لعل از قدح مالا مال

(۴۸۶) ایضاً

بگذار دلا وسوسه فکر محال — درکش قدح باده و بگذر ز ملال
آزاد شو و مجرد و باده پرست — تا مرد شوی رسی بسر حد کمال

رباعی (۴۸۷)

این صورتِ کون جمله نقش است و خیال
عارف نبود هر که نداند این حال
بنشین قدح باده بنوش و خوش باش
فارغ شو ازین نقش و خیالات محال

ایضاً (۴۸۸)

چون باد بزلف او رسیدن مشکل
وز اسپ غمش عنان کشیدن مشکل
گفتند بدیده روی او نتوان دید
گردیدهٔ ماست دیده دیدن مشکل

ایضاً (۴۸۹)

می خور که نه علم دست گیرد نه عمل
الاکرم و رحمت حق عزّ و جل
آن طائفه کز خری می نخورند
از جملهٔ انعام شمار ای احول

ایضاً (۴۹۰)

با سرو قدی تازه تر از خرمن گل
از دست مده جام می و دامن گل
زان پیش که ناگه شود از گرد اجل
پیراهنِ عمر تو چو پیراهنِ گل

ایضاً (۴۹۱)

تا کی زاهد حدیث رانی زازل
بگذشت زاندازهٔ این علم و عمل
می خور که شراب ناب انیست بدل
هر مشکل را شراب گرداند حل

ایضاً (۴۹۲)

می بر کف من نه و بیار و غلغل
با نعرهٔ عندلیب و صوتِ بلبل
بی نغمه اگر روا بود می خوردن
می در سر شیشه ها نکردی قلقل

ایضاً (۴۹۳)

از جرم حضیض خاک تا اوج زحل
کردم همه مشکلات گردون را حل
بیرون جستم ز بند هر مکر و حیل
هر بند گشاده شد مگر بند اجل

ایضاً (۴۹۴)

اسرار حقیقت نشود حل بسوال
نی نیز بدر باختن نعمت و مال

تا جاں نہ کنی خون نخوری پنجہ سال ‖ از قال ترا رہ نہ نمایند بحال

رباعی (۴۹۵)

اے دل بشنو نصیحت اہل حیل ‖ گر بادۂ ناب عقل و دین است خلل
گر راحت جان و قوت روحت باید ‖ مے نوش بہ بوستاں بگلبانگ غزل

ایضاً (۴۹۶)

در سر مگذار ہیچ سودائے محال ‖ مے خور ہمہ سالہ ساغر مالا مال
با دختر رز نشین و عیشے می کن ‖ بحرام ‖ دختر بحلال بہ کہ مادر بحلال

ایضاً (۴۹۷)

کس خلد و جحیم را ندید است اے دل ‖ گو کس کہ ازاں جہاں رسید است اے دل
امید و ہراس ما بچیزیست کز آں ‖ ازاں ‖ جز نام و نشانے نہ پدید است اے دل

ایضاً (۴۹۸)

تا کے ز جفائے ہر کسے تنگ کشیم ‖ کشیم ‖ وز ناکس روزگار نیرنگ کشیم
خوش باش کہ ایام ترا و ہیچ گذشت ‖ عید است بیا تا مے گلرنگ کشیم

ایضاً (۴۹۹)

ایزد چو نخواست آنچہ من خواستہ ام ‖ کے گردد راست آنچہ من خواستہ ام
گر جملہ صوابست کہ او خواستہ است ‖ پس جملہ خطاست آنچہ من خواستہ ام

ایضاً (۵۰۰)

از خالق کردگار و از رب رحیم ‖ نومید مشو بجرم و عصیان عظیم
گر مست و خراب بودہ باشی امروز ‖ مردہ ‖ فردا بخشد برا ستخوانہائے رمیم

ایضاً (۵۰۱)

گر من گنہ روئے زمیں کردستم ‖ عفو تو امید است کہ گیرد دستم
گفتی کہ بروز عجز دستت گیرم ‖ عاجز تر ازیں مخواہ کہ اکنوں ہستم

ایضاً (۵۰۲)

ع۔ اے دل
بہشت و دوزخ کو
کسی نے نہیں دیکھا ہے
کوئی وہاں سے آیا ہی نہیں
پھر کیوں ہماری امید اور
ہمارا ہراس اس چیز سے
ہر چیز کا بجز نام کے صرف
نام ہی نام رہتا ہے
ع۔ جو کچھ کہ ہم نے
چاہا اور ہم نے کیا وہ
اگر خدا کا چاہا ہوا نہیں تو
اسکا کوئی اثر نہیں
ہو سکتا اگر وہ سب
صواب ہے جو کچھ کہ اس نے
چاہا ہے تو جو کچھ کہ ہم نے
چاہا ہے وہ سراسر غلطی ہے
اور اسکا کوئی نتیجہ مرتب
نہیں ہونا چاہیے ۱۲ ام ح

من گر ورق عمر نغم در شکنم
برخیز و پیاله را زمے پر گردان
این خندہ مے در دل ساغر شکنم
باشد کہ غم جہان ہم در شکنم

رباعی (۵۰۳)

در راہ تو تا اسپ طلب تاختہ ایم
قصہ چہ کنم کہ باب نشناختہ ایم
با عیش و طرب دمے نہ پرداختہ ایم
در منزل وزد آشیاں ساختہ ایم

ایضاً (۵۰۴)

یارب تو گلم سرشتۂ من چہ کنم
ہر نیک و بدے کہ از من آمد بوجود
پشم و قصبم تو رشتۂ من چہ کنم
تو بر سر من نوشتۂ من چہ کنم

ایضاً (۵۰۵)

با نفس ہمیشہ در نبردم چہ کنم
گیرم کہ ز من در گذرانی بکرم
وز کردہ خویشتن بدردم چہ کنم
زاں شرم کہ دیدی کہ چہ کردم چہ کنم

ایضاً (۵۰۶)

جانا من و تو نمونۂ پرکاریم
بر نقطہ روانیم کنوں دائرہ وار
سر گرچہ دو کردہ ایم یک تن داریم
تا آخر کار سر بہم باز آریم

ایضاً (۵۰۷)

این چرخ فلک کہ ما درو حیرانیم
خورشید چراغداں و عالم فانوس
فانوس خیال ازو مثالے دانیم
ما چوں صوریم کاندرو حیرانیم

ایضاً (۵۰۸)

شد دعوی دوستی دریں دہر حرام
دامن ز ہمہ کشیدن اولی باشد
الفت ز کہ مردمی کجا دوست کدام
از دور بہر یکے سلام است و کلام

ایضاً (۵۰۹)

گویند مرا کہ مے پرستم ہستم
در ظاہر من نگاہ بسیار مکن
گویند مرا عارف و مستم ہستم
کاندر باطن چنانکہ ہستم ہستم

رباعی (۵۱۰)

برخود در کام و آرزو بربستم
در منت هر ناکس و کس وارستم
گر صوفی مسجدم و گر راهب دیر
من دانم و او چنانکه هستم هستم

ایضاً (۵۱۱)

تا ظن نبری که من بخود موجودم
یا این ره خونخوار بخود پیمودم
چون بود حقیقتم مرا از وی بود
من خود که بدم کجا بدم کی بودم

این بود و نه بود من ز بود او بود

ایضاً (۵۱۲)

بی باده نبوده ام دمی تا هستم
امشب شب قدر است و من امشب مستم
لب بر لب جام و سینه بر سینهٔ خم
تا روز بگردن صراحی دستم

ایضاً (۵۱۳)

گفتم که دگر بادهٔ گلگون نخورم
می خون رز است و من دگر خون نخورم
پیر خردم گفت بجد مست گوئی
گفتم که مزاح می کنم چون نخورم

ایضاً (۵۱۴) نتیجهٔ نیکوئی

مقصود ز جملهٔ آفرینش مائیم
در چشم خرد جوهر بینش مائیم
این دائرهٔ جهان چو انگشتری است
بی هیچ شکی نقش نگینش مائیم

ایضاً (۵۱۵)

شبها گزرد که دیده برهم نزنیم
تا پای نشاط بر سر غم نزنیم
برخیز که دم زنیم پیش از دم صبح
کین صبح بسی دمد که ما دم نزنیم

ایضاً (۵۱۶)

در عشق ز صد گونه ملامت بکشم
ور بشکنم این عهد غرامت بکشم
گر عمر وفا کند جفاهای ترا
باری کم از آنکه تا قیامت بکشم

ایضاً (۵۱۷)

هرگز بطرب شربت آبی نخورم
تا از کف اندوه شرابی نخورم

۵۱۴ آفرینش یعنی دنیا کا مقصود صرف انسان ہی ہے اور جسم خرد میں جو بینش صرف ہم ہی میں ہے اور یہ جہان انگوٹھی کی طرح ہے اور بیشک ہم اس کے نگین ہیں

۵۱۶ عشق میں ہم سو طرح کی ملامت اٹھاتا ہوں اور اگر میں اس عہد ملامت کشی کو توڑ دوں تو قابل جرمانہ کے ہوں۔ اگر تیری جفاؤں کے اٹھانے کے واسطے میری عمر بھی وفا کرے تو کم سے کم قیامت تک تو اٹھاتا رہونگا ۱۲ آسی

نانے نزنم بر نمک سیچ کسے | کسے | تا از جگر خویش کباب نخورم

(۵۱۸) رباعی

امروز که نیست از شراب تاکم
زہرست غم جہان و تریاکش مے

زہرے بود ار دہر دہد تریاکم
تریاک خورم ز زہر و نبود باکم

(۵۱۹) ایضاً

فرزیں صفتا کہ مست غمہات شدم
از بازی فیل و شاہ چوں در ماندم

واز اسپ پیادہ از جفاہات شدم
رخ بر رخ تو نہادہ ام مات شدم

(۵۲۰) ایضاً

میلم بشراب ناب باشد دائم
گر خاک مرا کوزہ گراں کوزہ کنند

گوشم بہ نے و رباب باشد دائم
آں کوزہ پرا ز شراب باشد دائم

(۵۲۱) ایضاً

اے چرخ ز گردش تو خرسند نیم
گر میل تو با بے خرد و نا اہل است

آزادم کن کہ لائق بند نیم
من نیز چناں اہل و خرد مند نیم

(۵۲۲) ایضاً

سر حلقۂ رندان خرابات منم
آنکس کہ شبے را ز بادۂ ناب

افتادہ معصیت ز طاعات منم | طاعات
وز خون جگر کند مناجات منم

(۵۲۳) ایضاً

من بے مے ناب زیستن نتوانم
من بندۂ آں دمم کہ ساقی گوید

بے بادہ کشید بار تن نتوانم
یک جام دگر بگیر و من نتوانم

(۵۲۴) ایضاً

دنیا چو فناست من بجز فن نکنم
گویند خدا ترا نسے توبہ دہاد

جز یاد نشاط و مے روشن نکنم
او خود ندہد و رہ دہد من نکنم

(۵۲۵) ایضاً

من ظاہر نیستی و ہستی دانم | من باطن ہر فراز و پستی دانم
با اینہمہ از دانش خود شرمم باد | گر مرتبہ ورائے مستی دانم

(۵۲۶) رباعی

ناب

دیگر غم ایں گردش گردوں نخوریم | جز بادہ صاف ہے گلگوں نخوریم
مے خون جہانست و جہاں خونی ما | ما خون دل خونی خود چوں نخوریم

نخوریم

(۵۲۷) ایضاً

ماکز مے بیخودی طربناک شدیم | وز پایۂ دوں بر سر افلاک شدیم
آخر ہمہ ز آلایش تن پاک شدیم | از خاک برآمدیم و بر خاک شدیم

(۵۲۸) ایضاً

اے مفتی شہر از تو پر کار تریم | با اینہمہ مستی از تو ہشیار تریم
تو خون کساں خوری و ما خون رزاں | انصاف بدہ کدام خونخوار تریم

(۵۲۹) ایضاً

یکدست بمصحفیم و یکدست بجام | گہ مرد حلالیم و گہے مرد حرام
مائیم دریں گنبد فیروزہ رخام | نے کافر مطلق نہ مسلمان تمام

(۵۳۰) ایضاً

بجشم قدح

من بادہ خورم ولیک مستی نہ کنم | الا بقدح دراز دستی نہ کنم
دانی غرضم ز مے پرستی چہ بود | تا ہمچو تو خویشتن پرستی نہ کنم

(۵۳۱) ایضاً

در جستن جام جم جہاں پیمودیم | روزے ننشستیم و شبے نغنودیم
ز استاد چو وصف جام جم بشنودیم | خود جام جہاں نمائے جم ما بودیم

تا

(۵۳۲) ایضاً

افسوس کہ بے فائدہ فرسودہ شدیم | وز آس سپہر سرنگوں سودہ شدیم
دردا و ندامتا کہ تا چشم زدیم | نابودہ بکام خویش نابودہ شدیم

اے مفتی شہر ہم تجھ سے بدکار زیادہ ہیں باوجود اس مستی کے تجھ سے ہوشیار زیادہ ہیں ہم تو صرف انگور کا خون پیتے ہیں اور تو آدمیوں کا خون پیتا ہے ذرا انصاف کر اور دیکھ کہ ہم میں اور تجھ میں زیادہ خونخوار کون ہے ۱۲ عبدالباری آسی

رباعی (۵۳۳)

با خرقهٔ زهد در سر خم کردیم | وز خاک خرابات تیمم کردیم
باشد که درون میکده دریابیم | عمرے که درون مدرسه گم کردیم

ایضاً (۵۳۴)

در مسجد اگرچه با نیاز آمده‌ایم | حقا که نه از بهر نماز آمده‌ایم
زینجا روزے سجاده وزدیدیم | آں کهنه شد است باز باز آمده‌ایم

ایضاً (۵۳۵)

من در رمضاں روزه اگر میخوردم | تا ظن نبری که بی‌خبر میخوردم
از محنت روزه روز من چوں شب بود | پنداشته بودم که سحر میخوردم

ایضاً (۵۳۶)

زیں گونه که من کار جهاں می‌بینم | عالم همه رایگاں براں می‌بینم
سبحان الله بهر چه در می‌نگرم | ناکامی خویشتن دراں می‌بینم

ایضاً (۵۳۷)

در دائرهٔ وجود دیر آمده‌ایم | وز پایهٔ مردمی بزیر آمده‌ایم
چوں عمر نه بمراد ما میگذرد | اے کاش سر آمدی که سیر آمده‌ایم

ایضاً (۵۳۸)

با افسر خان و تاج کے بفروشیم | دستار قصب بانگ نے بفروشیم
تسبیح که پیک لشکر تزویر است | ناگاه بیک جرعهٔ مے بفروشیم

ایضاً (۵۳۹)

چوں نیست مقام ما دریں دیر مقیم | پس بے مے و معشوق عذابیست الیم
تا کے ز قدیم و محدث اے مرد سلیم | چوں من رفتم جهاں چه محدث چه قدیم

ایضاً (۵۴۰) حادث | نه حادث

پاک از عدم آمدیم و ناپاک شدیم | آسوده در آمدیم و غمناک شدیم

بودیم ز آب دیدہ در آتش دل
دادیم بباد عمر و در خاک شدیم

(۵۴۱) رباعی

در پاے اجل چو من سر افگندہ شوم
در دست اجل چو مرغ پر کندہ شوم
زنہار گلم بجز صراحی مکنید
باشد کہ بہ بوے مے دمے زندہ شوم

(۵۴۲) ایضاً

جانم ز دریغ دی بدرد است مقیم
یکبارگی این عمر من اے دُرِ یتیم
بیچارہ دل از نہیب فردا بدو نیم
رفتہ ہمہ حسرت ست با اندوہ و بیم

(۵۴۳) ایضاً

چوں آتش اگر بر آسماں برگذریم
در خاک شویم از انکہ خاکے بودیم
وز آب رواں اگرچہ پاکیزہ تریم
با دست جہاں بادہ بدہ تا بخوریم

(۵۴۴) ایضاً

یارب من اگر گناہ بے حد کردم
چوں بر کرمت وثوق کلّی دارم
بر جان و جوانی و تنِ خود کردم
برگشتم و توبہ کردم و بد کردم

(۵۴۵) ایضاً

ہرچند کہ مے خلاف دین است ہم
دانی کہ نمے چراست چندیں شعفم
از خوردن مے ہمی کشاید گرہم
تا بوکہ دمے ز خویشتن باز رہم

(۵۴۶) ایضاً

یک چند بکودکے باستاد شدیم
پایان سخن شنو کہ مارا چہ رسید
یک چند باستادی خود شاد شدیم
از خاک بر آمدیم و بر باد شدیم

(۵۴۷) ایضاً

زاں پیش کہ از زمانہ تابے بخوریم
کیں پیکِ اجل بگاہ رفتن مارا
باید گر امروز شرابے بخوریم
چنداں ندہد اماں کہ آبے بخوریم

(۵۴۸) ایضاً

گذشتہ میں بکتے تھے اور
ایک زمانہ آیا کہ ہم خود
استاد ہو گئے اور اس پر
ہم کو ناز رہا لیکن سب کا
انجام سن لو کہ یہ نتیجہ ہوا
ہم خاک سے پیدا ہوئے
اور خاک ہی میں مل گئے
۱۲ عبدالباری
آسی

ای دوست بیا تا غم فردا نخوریم فردا که ازین دیر کہن درگذریم		وین یک دم عمر را غنیمت شمریم با ہفت ہزار سالگان سربسریم
(۵۴۹)	رباعی	با سالکان ہمسفریم
من بادہ تلخ تلخ دیرینہ خورم انگور حلال خویش در خم کردہ		واندر رمضان ہر شب آدینہ خورم گو تلخ مکن خدائے تا مے نخورم
(۵۵۰)	ایضاً	بطامات
ہر روز پگاہ در خرابات شوم چون عالم سر و الخفیات توئی		ہمراہ قلندران طامات شوم توفیقم دہ تا بمناجات شوم
(۵۵۱)	ایضاً	
از بادہ شود تکبر از سر ہا کم ابلیس اگر ز بادہ خوردے یکدم	گندم	وز بادہ شود کشادہ بند محکم کردے دو ہزار سجدہ پیش آدم
نہ اگر بادہ (۵۵۲) بخوردے	ایضاً	
یک جو غم ایام نداریم خوشیم چون پختہ بما مے رسد از مطبخ غیب		گر چاشت بود شام نداریم خوشیم از کس طمع خام نداریم خوشیم
(۵۵۳)	ایضاً	
در میکدۂ عشق نیازے دارم انگہ بمے عشق طہارت کردہ		با شمع رخش سوز و گدازے دارم با روئے بت خویش نمازے دارم
(۵۵۴)	ایضاً	
پیوستہ ز گردش فلک غمگینم علمے کہ نہ از سر جہان برخیزم		با طبع خسیس خویشتن در کینم عقلے نہ کہ فارغ از جہان بنشینم
(۵۵۵)	ایضاً	
تا چند اسیر عقل ہر روزہ شویم در دہ تو بجام مے ازاں پیش کہ ما		در دہر چہ صد سالہ چہ یک روزہ شویم در کارگہ کوزہ گراں کوزہ شویم

۵۵۰ جب روزانہ ظہور روز ہوتا ہے تو میں شراب خانہ میں پہنچتا ہوں اور قلندروں کے ہمراہ بیٹھتا ہوں اے خدا تو ظاہر و باطن کا جاننے والا ہے تو مجھے توفیق دے کہ میں تیری مناجات میں مشغول ہوں ۱۲

۵۵۱ شراب وہ چیز ہے کہ غرور دور کو سر سے نکال دیتی ہے اور شراب وہ شے ہے کہ اس سے سخت سے سخت گرہ بھی کھل جاتی ہے اگر شیطان نے ایک جرعہ بھی شراب کی پی لیتا تو حضرت آدم کے آگے دو ہزار سجدے کرتا ۱۲ عبد الباری آسی

[illegible]

رباعی (۵۵۶)

تا چند ملامت کنی اے زاہد خام
تو در غم تسبیح و ریا و تلبیس
ما رند خراباتی و مستیم مدام
با باده و معشوقه مدامیم بکام

ایضاً (۵۵۷)

بر مفرش خاک خفتگاں می بینم
چندانکه بصحرائے عدم می نگرم
در زیر زمیں نهفتگاں می بینم
ناآمدگان و رفتگاں می بینم

نگرم / نگریم

ایضاً (۵۵۸)

ترسم که چو بعد ازیں بعالم نرسیم
ایں دم که دریم غنیمت شمریم
باہمنفساں نیز فراہم نرسیم
شاید که بعمر خود دریں دم نرسیم

ننہ جو بینیم

ایضاً (۵۵۹)

مائیم که سرمست شرابیم مدام
بگذار نصیحت من اے زاہد خام
در مجلس ما نیست بجز باده و جام
ما باده پرستیم و لب یار بکام

ایضاً (۵۶۰)

با رحمت تو من از گنه نندیشم
گر لطف توام سفید رو انگیزد
با توشهٔ تو ز رنج ره نندیشم
یک ذره ز نامهٔ سیه نندیشم

ایضاً (۵۶۱)

عید است بیا تا ئے گلرنگ کشیم
با یار سبک روح دمے بنشینیم
با نغمهٔ عود و نالهٔ چنگ کشیم
رطلے دو سه بادهٔ گراں سنگ کشیم

رطل

ایضاً (۵۶۲)

اے دوست بیا تا غم فردا نخوریم
بے حکمش نیست ہر گلے که مراست
ویں یکدم نقد را غنیمت شمریم
پس ما غم آینده ز بہر چه خوریم

ایضاً (۵۶۳)

تا ظن نه بری که از جہاں می ترسم
وز مردن و از رفتن جاں می ترسم

سلے میں زمین کے فرش پر سوئے ہوئے اور زمین کے نیچے چھپے ہوئے لوگوں کو دیکھتا ہوں جب عدم کے صحرا میں نظر کرتا ہوں دیکھتا ہوں کہ جو ابھی نظر آتے ہیں یا وہ عدم کے ... جو ابھی تک نہیں آئے اور سا... ہیں کہ یہاں آ کر یہاں سے واپس گئے ہیں ۱۲

سلے ہم ہرگز گمان نہ کرنا کہ جہان سے ڈرتا ہوں اور مرنے اور جان جانے سے خوف کھاتا ہوں مرنا کیا حقیقت رکھتا ہے اس سے مجھ کو کیا خوف ہو سکتا ہے مجھے خوف اس بات کا ہے کہ میں اس طرح زندہ نہیں رہا جیسا کہ زندہ رہنا چاہیے تھا ۱۲ آسی

مردن چه حقیقت ست زان باکم نیست | چون نیک نزیستم ازان می ترسم

رباعی (۵۶۴)

گر من ز مے مغانه مستم هستم | در کافر و گبر و بت پرستم هستم
هر طائفه بمن گمانے دارند | من زانِ خودم چنانچه هستم هستم

ایضاً (۵۶۵)

برخیز و بیا که چنگ بر چنگ زنیم | در زلف فرازو و دامن چنگ زنیم
چون باده خوریم در خرابات خوریم | وین شیشه نام و ننگ بر سنگ زنیم

ایضاً (۵۶۶)

در دامن یار بے وفا چنگ زنیم | مے نوش کنیم و نام بر ننگ زنیم
سجاده بیک پیاله مے بفروشیم | ناموس بهی دهیم و بر سنگ زنیم

ایضاً (۵۶۷)

محرم هستی که با تو گویم یک دم | کز اول کار خود چه بود است آدم[۲]
محنت زدهٔ سرشته اندر گل غم | یک چند وزجهان بخورد و برداشت قدم

ایضاً (۵۶۸) یک چند

هان تا بخرابات خروشے بزنیم | بر میکده بگذریم و نوشے بزنیم
دستار و کتاب را فروشیم بمے | بر مدرسه بگذریم و جوشے بزنیم

ایضاً (۵۶۹)

گل گفت که من یوسف مصر چمنم | یاقوت گرانمایهٔ پُر زر دهنم
گفتم چو تو یوسفے نشانی بنماے | گفتا که بخون غرق نگر پیرهنم

ایضاً (۵۷۰)

با زلف تو گر دست درازی کردم | از روئے حقیقت نه مجازی کردم
در زلف تو دیدم دل دیوانهٔ خویش | من با دل خویش دست بازی کردم

ایضاً (۵۷۱)

۵۶۴ اگر میں شراب سے مست ہوں تو خیر مست ہوں اور اگر کافر و گبر و بت پرست ہوں تو خیر ہوں ہر گروہ میرے بارے میں اپنی استعداد کے مطابق خیال اور گمان رکھتا ہے اور میں جو کچھ ہوں وہ سب سے جدا اور اپنے مطابق ہوں جیسا ہوں ویسا ہوں

۵۶۹ گل نے کہا کہ میں مصر چمن کا یوسف ہوں میں یاقوت گرانمایہ ہوں میرا منہ زر سے بھرا ہوا ہے جب میں نے کہا کہ تو یوسف ہے تو کوئی نشانی یوسف کی دکھا پھول نے کہا کہ

چندانکه زخود نیست ترم مست ترم | ہر چند بلند پایہ تر پست ترم
زین طرفه تر آنکه از شراب ہستی | ہر لحظه که ہشیار ترم مست ترم

(۵۷۲) رباعی

صبح است دمے بر مے گلرنگ زنیم | وین شیشه نام و ننگ بر سنگ زنیم
دست از امل دراز خود باز کشیم | در زلف دراز و دامن چنگ زنیم

(۵۷۳) ایضاً

آں به که زجام و باده دل شاد کنیم | وز نامده و گذشته کم یاد کنیم
این عاریتی روان زندانی را | یک لحظه ز بند عقل آزاد کنیم

(۵۷۴) ایضاً

روزیکه بکوے کوزه گر می گذرم | خود را بمیان کوزه ها می شمرم
زاں پیش که گل بکوزه گر ہدیه برم | شاید که کند کوزه یکے باده خورم

(۵۷۵) ایضاً

آں لحظه که از اجل گریزاں گردم | چوں برگ ز شاخ عمر ریزاں گردم
عالم ز نشاط دل بغربال کنم | زاں پیش که خاک بیزاں گردم

(۵۷۶) ایضاً

یک روز ز بند عالم آزاد نیم | یک دم زدن از وجود خود شاد نیم
شاگردی روزگار کردم بسیار | در دور جہاں ہنوز استاد نیم

(۵۷۷) ایضاً

گر در گیری چگونه پرواز کنم | با عشق تو سے چگونه آغاز کنم
یک لحظه سرشک دیده می نگذارد | تا چشم بروے دیگرے باز کنم

(۵۷۸) ایضاً

آں آه که پیش ہیچ محرم نزنم | واں دم که به پیش ہیچ ہمدم نزنم
گر دریابم که جز تو کس می شنود | حقا که بمیرم از دم و دم نزنم

(۵۷۹)	رباعی
من گوهر خود بقیمت کم نه دهم	در درد تو بصد هزار مرهم ندهم
خاک در تو به ملکت جم نه دهم	یک موی ترا بهر دو عالم ندهم
(۵۸۰)	ایضاً
هنگام گل است اختیاری بکنم	وانگه بخلاف شرع کاری بکنم
با سبزه خطان لاله رخی روزی چند	بر سبزه ز چهره لاله زاری بکنم
(۵۸۱)	ایضاً
دشمن بغلط گفت که من فلسفیم	ایزد داند که آنچه او گفت نیم
لیکن چو درین غم آشیان آمده ام	آخر کم ازان که من ندانم که کیم
(۵۸۲)	ایضاً
اسرار ازل را نه تو دانی و نه من	وین حرف معما نه تو خوانی و نه من
هست از پس پرده گفتگوی من و تو	چون پرده برافتد نه تو مانی و نه من
(۵۸۳)	ایضاً
حق جان جهان است و جهان جمله بدن	واصناف ملائکه حواس این تن
افلاک عناصر و موالید اعضا	توحید همین است دگرها همه فن
جوش (۵۸۴)	ایضاً
هر روز ز گردش تو ای چرخ کهن	نخل طربم بکند از بیخ و ز بن
وین طرفه که نا اهل تو ازدا نمگهت	کس نیست که گویدش به تنگ است کفن
(۵۸۵)	ایضاً
ای چرخ همیشه در نبردی با من	درمان دگر کس و دردی با من
در صلح چه ماندگان بگردم با تو	در جنگ چه بود کان نکردی با من
(۵۸۶)	ایضاً
برخیز مخور غم جهان گذران	خوش باش دمی بشادمانی گذران

در طبع جہاں اگر وفائی بودے
نوبت بتو خود نیامدی از دگران

رباعی (۵۸۷)

نیک ست بنام نیک مشہور شدن
عار ست ز جور چرخ رنجور شدن
خمار بہ بوئے آب انگور شدن
بہ زانکہ بزہد خویش مغرور شدن

ایضاً (۵۸۸)

یا رب تو بہ دل اسیر من رحمت کن
بر سینۂ غم پذیر من رحمت کن
بر پائے خرابات رو من بخشائے
بر دست پیالہ گیر من رحمت کن

ایضاً (۵۸۹)

نتواں دل شاد را بغم فرسودن
وقت خوش خود بسنگ محنت سودن
در دہر کہ داند کہ چہ خواہد بودن
مے باید و معشوق و بکام آسودن

ایضاً (۵۹۰)

کس نیست کہ ایں گفتہ شنود ہمدم من
شد تا از من نفس و محرم من
بے گریہ چو نیست دیدۂ پر نم من
من سر بنہم تا بسر آید غم من

ایضاً (۵۹۱)

مسکیں دل درد مند دیوانۂ من
ہشیار نشد ز عشق جانانۂ من
روزیکہ شراب عاشقی می دادند
در خون جگر زدند پیمانۂ من

ایضاً (۵۹۲)

قومے متفکر اند در مذہب و دیں
جمعے متحیر اند در شک و یقیں
ناگاہ منادئے بر آمد ز کمیں
کاے بیخبراں راہ نہ آنست و نہ ایں

ایضاً (۵۹۳)

اے گشتہ شب و روز بدنیا نگراں
اندیشہ نمی کنی تو از روز گراں
آخر نفسے ببیں و باز آئے بخود
کایام چگونہ میکند با دگراں

ایضاً (۵۹۴)

گویند مرا کہ مے بجو کمتر از ین
عذرم رُخ یار و بادۂ صبحدم است
آخر بچہ عذر بر نداری سر ازین
انصاف بدہ چہ عذر روشن تر ازین

رباعی (۵۹۵)

گر بر فلکم دست بُدے چوں یزداں
از نو فلکے دگر چناں ساختمے
برداشتمے من ایں فلک را ز میاں
کازادہ بکام دل رسیدے آساں

ایضاً (۵۹۶)

بشنو ز من اے زبدۂ یاران کہن
بر گوشۂ عرصۂ قیامت بنشیں
اندیشہ مکن زیں فلک بے سر و بن
بازیچۂ چرخ را تماشائے کن

ایضاً (۵۹۷)

شرمت نآید ازیں تباہی کردن
گیرم کہ سراسر ایں جہاں ملک تو شد
زیں ترک اوامر و نواہی کردن
جز آنکہ رہا کنی چہ خواہی کردن

ایضاً (۵۹۸)

تو آمدۂ بپادشاہی کردن
چیزے نہ بُدی دی و نباشی فردا
با خویشتن آئے زیں تباہی کردن
پیداست کہ امروز چہ خواہی کردن

ایضاً (۵۹۹)

خواہی بنہد پیش تو گردوں گردن
ہمچوں منت اعتقاد باید کردن
کار تو بود ہمیشہ جاں پروردن
مے خوردن و آندہ جہاں ناخوردن

ایضاً (۶۰۰)

ایں خشتم پیالہ ہیں بجاں آبستن — جنتم
نے نے غلطم کہ بادہ از غایت لطف
ہمچوں سمنے بار غواں آبستن
آبیست بآتش رواں آبستن

ایضاً (۶۰۱)

مشنو سخن زمانہ ساز آمدگاں — فراز
رفتند بگاں بگاں فراز آمدگاں — طراز
مے گیر مروق ز طراز آمدگاں
کس مے نہ دہد نشان باز آمدگاں

۵۹۷ تو نے اپنی زندگی کو تباہ کر دیا ہے کیا تجھے اس تباہی کرنے میں شرم نہیں آتی اور تو نے جو شریعت کے اوامر و نواہی یعنی ان باتوں کو جو منع ہیں منع ہیں اور جن کے کرنے کا حکم ہے پس پشت ڈال دیا ہے کس بھروسے پر کیا یہ تمام جہان سراسر تیری ملک ہو گیا ہے اگر ہو گیا ہے تو چھوڑنے کے سوا اس کا کیا کر سکتا ہے ۵۹۸ تو بادشاہی کرنے آیا ہے میں سچ کہتا ہوں کہ آج ہی سے اس تباہی کی فکر سے درگزر اور اس بات کا خیال کر کہ تو گذشتہ کل کچھ نہ تھا اور آئندہ کل کچھ نہ ہوگا تو پھر تیرا جو کچھ ہے آج کا ہونا ہے
۱۲ عبدالباری آسی

رباعی (۶۰۲)

گاویست بر آسمان نامش پروین
چشم خردت کشاے چوں اہل یقیں
یک گاو دگر نہفتہ در زیر زمیں
زیر و زبر دو گاو مشتے خر بیں

ایضاً (۶۰۳)

برموجب عقل زندگانی کردن
اُستاد تو روزگار چابکدست است
شاید کردن ولے ندانی کردن
چنداں بسرت زند کہ دانی کردن

ایضاً (۶۰۴)

دیشب بسر صدق صفاے دل من
جامے بمن آورد کہ بستان و بنوش
در میکدہ آں روح فزاے دل من
گفتم نخورم گفت براے دل من

ایضاً (۶۰۵)

اے آنکہ[سله] توئی خلاصہ کون و مکاں
یک جام مے از ساقی باقی بستاں
بگذار دمے وسوسہ سود و زیاں
تا باز رہی تو از غم ہر دو جہاں

ایضاً (۶۰۶)

چوں حاصل آدمی دریں شورستاں
خرم دل آنکہ زیں جہاں زود برفت
جز خوردن غصہ نیست یا کندن جاں
و آسودہ کسے کہ خود نیامد بجہاں

ایضاً (۶۰۷)

از گردش[ثله] ایں دائرہ بے پایاں
یا با خبری تمام از نیک و بدش
بر خورداری دو نوع مردم را داں
یا بے خبری از خود و از کار جہاں

ایضاً (۶۰۸)

جانہا ہمہ آب گشت دلہا ہمہ خوں
اے با علمت خرد در دو گردوں دوں
تا چیست حقیقتے ازیں پردہ بروں
از تو دو جہاں پر و تو از ہر دو بروں

ایضاً (۶۰۹)

مے خوردن و گرد دلگراں گردیدن
بہتر ز ہزار زاہدی ورزیدن
نیکواں

له ایک گائے آسمان پر ہے اسکا نام پروین ہے اور ایک گائے زمین کے نیچے ہے جس پر زمین ہے اگر دیکھو دنیا درمیان ان دونوں گائیوں کے ہے تو معلوم ہوتا ہے کہ نیچے اور اوپر گائے کے ہیں ... ہے

سله یعنی اے آدمی جو کون و مکان کا خلاصہ ہے تو تھوڑی دیر کیواسطے سود و زیان کا وسوسہ چھوڑ دے اور ساقی باقی سے ایک جام مے یعنی معرفت کا ایک جام پی لے کہ تو دونوں جہان کے اندیشوں سے چھوٹ جائے

ثله یعنی آسمان کی گردش سے انسان کو صرف دو طرح پر فائدہ پہنچتا ہے یا یہ کہ دنیا کے تمام نیک و بد سے باخبر ہو یا بے خبر ...

گر مردم مے خوار بدوزخ باشند		پس روے بہشت را کہ خواہد دیدن
(٦١٠)	رباعی	
دانی کہ چراست توبہ ناکردن من		زیرا کہ حرام نیست مے خوردن من
براہل مجاز است بتحقیق حرام		مے خوردن اہل راز در گردن من
(٦١١)	ایضاً	
تا کے غم آں خورم کہ زیں دیر کہن		احوال مرا نہ سر پدید است نہ بن
زاں پیش کہ رخت زیں سرا بر بندم		ساقی بدہم مے کہ ہمیں است سخن
(٦١٢)	ایضاً	
صیاد نہ حدیث تخمیر مکن		چیزے کہ نخواندۂ تو تقریر مکن
چوں پیر حقیقت از تو معنی طلبد		از دیدہ بکن روایت از پیر مکن
عہناے احوال (٦١٣)	ایضاً	سے اگر بیرکن واز زبان ہیچ مگو
احوال جہاں بردلم آساں می کن		وافعال بدم ز خلق پنہاں می کن
امروز خوشم بدار فردا با من		آنچہ از کرم تو می سزد آں می کن
(٦١٤)	ایضاً	
یارب ز قبول و ز ردم باز رہاں		مشغول خودم کن ز خودم باز رہاں
تا ہشیارم زنیک و بد میدانم		مستم کن و از نیک و بدم باز رہاں
(٦١٥)	ایضاً	
در عالم خاک از کراں تا بہ کراں		چندانکہ نظر کنند صاحب نظراں
حاصل ز جہان بیوفا چیزے نیست		الا مے لعل و عارض خوش پسراں
(٦١٦)	ایضاً	
در دامن ایں چرخ ز انگیز کہن		با یار تو سر ز یک گریباں بر کن
دستے کہ زمانہ زانتا بد سر دن		کوتہ بکن از مے کہ دراز است سخن
(٦١٧)	ایضاً	

۶۱۱) جو کو معلوم ہے کہ میں مے نوشی کیوں نہیں کرتا حالانکہ میں شراب کا پینا گناہ نہیں جانتا۔ واقعہ یہ ہے کہ اہل مجاز کو پینا حرام ہے اہل حقیقت کو پینا حرام نہیں لیکن میں ذکر کرتا ہوں۔ ۶۱۲) یہ جہاں جو کہنہ ہے اور روزانہ نئے نئے بھیس سے رکھا ہے تو دوست کے ساتھ متحد ہو جا اور اس کی ذات ... حالت عیاں نہ کیا ذات کو ملانے ... یہ سمجھ کہ جب ہاتھ زمانہ کی شاخ اور تیری ... نہیں سکتا یعنی جب تو اور تیری ... نہیں سکتی تو پھر ... سر اس سے ہاتھ کوتاہ کر اور اسکو اس کے حال پر چھوڑ دے ... عہد ایسا ہی ...

دارم ز جفائے فلک آئینہ گوں از دیدہ زشتے ہمچو پیالہ پُر اشک		در گردش روزگار خس پرور دوں در گریہ دلے ہمچوں صراحی پُر خوں
(۶۱۸)	رباعی	
رندے دیدم نشستہ بر خنگ زمیں نے حق نہ حقیقت و نہ شریعت نہ یقیں		نے کفر نہ اسلام نہ دنیا و نہ دیں اندر دو جہاں کرا بود زہرۂ ایں
نہ خدمت (۶۱۹)	ایضاً	نہ فنا و تکبر
تا بتوانی میل بہ رنداں می کن بشنو سخن راست ز خیام عمر		بنیاد نماز و روزہ ویراں می کن مے میخور و رہ می زن و احساں می کن
بشنو سخن عمر خیامی (۶۲۰) ز خیام اندرست	ایضاً	یکساں
آں را کہ وقوف است بر احوال جہاں چوں نیک و بد جہان بسر خواہد شد		شادی و غم و رنج بر او شد آساں خواہی ہمہ درد باش خواہی درماں
(۶۲۱)	ایضاً	
روزیکہ ز تو گذشتہ شد یاد مکن ز آئندہ و بگذشتہ خود یاد مکن		فردا کہ نیامدست فریاد مکن حالے خوش باش و عمر برباد مکن
بر نامدہ و گذشتہ بنیاد منہ (۶۲۲)	ایضاً	
اکنوں کہ زند ہزار دستاں دستاں برخیز و بیا کہ گل بشادی می گفت		جز بادۂ لعل از کف مستاں مستاں روئے دو سہ از خود زبستاں بستاں
بنشست (۶۲۳)	ایضاً	
در جسم پیالہ جاں روانست رواں در آب فسردہ آتش سیال است		در روح مجسم آں روانست رواں در درج بلور لعل کانست رواں
(۶۲۴)	ایضاً	
روزیکہ مقدسان حنائی مسکن چوں لالہ بخوں فشردہ آغشتہ کفن		گردند سوار باز بر مرکب تن از خاک سر کوئے تو برخیزم من

رباعی (۶۲۵)

دی بر لب جوے ما نگارے موزوں — من بودم و ساغر شراب گلگوں
در پیش نہادہ صد نے کز گہرش — نوبت زن صبح صادق آید بیروں

ایضاً (۶۲۶)

زیں گنبد گردندہ بد افعالی بیں — وز جملہ دوستاں جہاں خالی بیں
تا بتوانی تو یک نفس خود را باش — فردا مطلب گزار دی حالی بیں

ایضاً (۶۲۷)

از آمدن و رفتن ما سودے کو — وز تار امید عمر ما پودے کو
در چنبر چرخ جان چندیں پاکاں — می سوزد و خاک میشود دودے کو

(وجود / جسم)

ایضاً (۶۲۸)

بردار پیالہ و سبوائے دلجو — برگیر بگرد سبزہ زار و لب جو
کیں چرخ بسے قد بتان مہ رو — صد بار پیالہ کرد و صد بار سبو

ایضاً (۶۲۹)

اے آب حیات مضمر اندر لب تو — مگذار کہ بوسد لب ساغر لب تو
گر خون صراحی نخورم مرد نیم — او خود کہ بود کہ لب نہد بر لب تو

ایضاً (۶۳۰)

آں قصر کہ بر چرخ ہمی زد پہلو — بر در گہ او شہاں نہادندے رو
دیدیم کہ بر کنگرہ اش فاختہ — بنشستہ ہمی گفت کہ کو کو کو کو

ایضاً (۶۳۱)

یاقوت لبے لعل بدخشانی کو — واں راحت روح و راح ریحانی کو
مے گرچہ حرام در مسلمانی شد — تو مے خور و غم مخور مسلمانی کو

ایضاً (۶۳۲)

چوں بادہ خوری ز عقل بیگانہ مشو — مدہوش مباش و جہل را خانہ مشو

[illegible]

خواهی کہ مے لعل حلالت باشد		آزار کسے مجوے و دیوانہ مشو
(۶۳۳)	رباعی	
در دیدهٔ تنگ مور نور است از تو		در پاے ضعیف پشہ زور است از تو
ذات تو سزا است مر خداوندی را		ہر وصف کہ ناسزاست دور است از تو
(۶۳۴)	ایضاً	
روزیکہ بود وقت ہلاک من و تو		از تن برود روان پاک من و تو
از بسکہ نباشیم درین چرخ کبود		مہ در تابد بر سر خاک من و تو
(۶۳۵)	ایضاً	صد سالہ
اے آنکہ پدید گشتم از قدرت تو		پروردہ شدم بناز و زنعمت تو
صد سال بامتحان گنہ خواہم کرد		تا جرم منست بیش یا رحمت تو
(۶۳۶)	ایضاً	
اے رفتہ بچوگان قضا ہمچو گو		چپ میخور و راست می رو و ہیچ مگو
کانکس کہ ترا فگند اندر تگ و پو		او داند و او داند و او داند و او
(۶۳۷)	ایضاً	
این چرخ فلک بہر ہلاک من و تو		قصدے دارد بجان پاک من و تو
بر سبزہ نشین پیالہ کش دیر نماند		تا سبزہ برون دمد ز خاک من و تو
(۶۳۸)	ایضاً	
ما ئیم خریدار مے کہنہ و نو	ماکم	وانگاہ فروشندہ جنت بدو جو
دانی کہ پس از مرگ کجا خواہی رفت	گفتی	مے پیش من آر و ہر کجا خواہی رو
(۶۳۹)	ایضاً	
چون رفت ز جسم جوہر روشن تو		با جنس دگر گزین کند مسکن تو
آیند و روند ہیچکس نشناسند		تا زیر زمین چہ می رود بر تن تو
(۶۴۰)	ایضاً	تا می رسد

از تن چو برفت جان پاک من و تو
خشتے دو نہند بر مغاک من و تو
وانگہ زبرائے خشت گور دگران
در کالبدے کشند خاک من و تو

رباعی (٦٤١)

چون رفت تن روان

گر باخردی تو حرص را بند مشو
در پائے طمع خوار و سر افگندہ مشو
چون آتش تیز باش و چون آب روان
چون خاک بہر باد پراگندہ مشو

ایضاً (٦٤٢)

ناکردہ گناہ در جہان کیست بگو
آنکس کہ گنہ نکرد چون زیست بگو
من بد کنم و تو بد مکافات دہی
پس فرق میان من و تو چیست بگو

ایضاً (٦٤٣)

اے زندگی تن و توانم ہمہ تو
جانی و دلی اے دل و جانم ہمہ تو
تو ہستی من شدی ازانی ہمہ من
من نیست شدم در تو ازانم ہمہ تو

ایضاً (٦٤٤)

اے دل ز غم جہان کہ گشتہ خون شو
پا ساکن عشوہ جنانہ گردون شو
دانی چہ کنی چو نیست سامان مقام
انگار درون نیامدی بیرون شو

ایضاً (٦٤٥)

تن در غم روزگار بے داد مدہ
جان از غم گذشتگان یاد مدہ
دل جز بسر زلف پریزاد مدہ
بے بادہ مباش و عمر بر باد مدہ

ایضاً (٦٤٦)

در مجلس عشاق نشستیم ہمہ
از محنت ایام برستیم ہمہ
از بادہ بنوشش قدحے نوشیدیم
آزادہ و آسودہ و مستیم ہمہ

ایضاً (٦٤٧)

اے یار ز روزگار باشی آسودہ
وانمردہ زمانہ کم خور از بیہودہ
چون کسوت عمر بر تنت چاک شود آلودہ
چہ کردہ و چہ گفتہ و چہ نابودہ

(٦٤٨) رباعی

فریاد که عمر رفت بیهوده
هم لقمهٔ حرام و هم نفس آلوده
فرمودهٔ ناکرده سیه رویم کرد
فریاد ز کردهای نافرموده

(٦٤٩) ایضاً

اندیشهٔ عمر بیش از شصت منه
هر جا که قدم نهی بجز مست منه
زان پیش که کاسهٔ سرت کوزه کنند
رو کوزه ز دوش و کاسه از دست منه

(٦٥٠) ایضاً

چند از پی حرص و آز تن فرسوده
ای دوست مگرد گرد جهان بیهوده
رفتند و روند و هر چه آیند و روند
یکدم بمراد خویشتن نابوده

(٦٥١) ایضاً

ما عاشق و مست و می پرستیم همه
در کوی خرابات نشستیم همه
بگذر ز قبیح و حسن و از وهم و خیال
از ما مطلب هوش که مستیم همه

(٦٥٢) ایضاً

یک جرعه می کهنه ز ملکی نو به
وز هر چه نه در طریق بیرون شو به
جامی است به از ملک فریدون صد بار
خشت سر خم ز تاج کیخسرو به

(٦٥٣) ایضاً

روزی بینی مرا تو مست افتاده
در حلقهٔ زلف بت پرست افتاده
دستار ز سر قدح ز دست افتاده
در پای تو سر نهاده پست افتاده

(٦٥٤) ایضاً

نقشی است که بر وجود ما ریخته‌اند
صد بوالعجبی ز ما برانگیخته‌اند
من زان به از این نمی‌توانم بودن
کز بوته مرا چنین فرو ریخته‌اند

(٦٥٥) ایضاً

هر توبه که کردیم شکستیم همه
بر خود در نام و ننگ بستیم همه

عیبم نکنید اگر کنم بے خردی	کز بادۂ عشق مست هستیم همه
(۶۵۶)	رباعی
ای من در میخانہ بسبلت رفتہ گر ہر دو جہاں چو گوے افتد بگوے	ترک بد و نیک ہر دو عالم گفتہ بر من بجوے چو مست باشم خفتہ
(۶۵۷)	ایضاً
ہر روز بر آنم کہ کنم شب توبہ اکنوں کہ رسید وقت گل ترکم دہ	از جام و پیالۂ لبالب توبہ در موسم گل ز توبہ یا رب توبہ
(۶۵۸)	ایضاً
اے بیخبر از کار جہاں ہیچ نہ شد حد وجود و درمیان و عدم	بنیاد بہ باد دست از آں ہیچ نہ اطراف بود تو درمیاں ہیچ نہ
(۶۵۹)	ایضاً
ایں چرخ چو طاسی ست نگوں افتادہ در دوستی شیشۂ و ساغر نگرید	در وے ہمہ زیرکاں زبوں افتادہ لب بر لب و درمیانۂ خوں افتادہ
(۶۶۰)	ایضاً
جاناں بکدام دست برخاستۂ خوباں جہاں بعید رو آرایند	کز طلعت خویش ماہ را کاستۂ تو عید بروے خویش آراستۂ
(۶۶۱)	ایضاً
مشنو سخن چرخ پر آواز شدہ کاں کز کس مادر آمد و زیر دوں	مے خور ز کف ساقی دمساز شدہ فردا بینی بکون زن باز شدہ
(۶۶۲)	ایضاً
پیرے دیدم بخواب مستی خفتہ مے خوردہ و مست خفتہ و آشفتہ	وز گرد شعور جانانہ تن رفتہ اللہ لطیف بعبادہ گفتہ
(۶۶۳)	ایضاً

۶۵۸ اے بیخبر کار جہاں
دراصل تو کچھ بھی نہیں ہے
اور تیری بنیاد ہوا پر رکھی ہوئی ہے
اس واسطے تو کچھ نہیں ہے کیونکہ وہ
چیز جس کی بنیاد ہوا پر ہو وہ کیا
ٹھہر سکتی ہے اصل یہ ہے کہ یہ جو تیرا
وجود ہے یہ درمیان وجود و عدم کے ہے
کہ پہلے نہ تھا اور آخر میں نہ رہیگا
تو یہ وجود کچھ نہیں بلکہ یہ ہیچ ہے
اُن دو اطراف کیونکہ ہیچ ہے
۶۶۰ معشوق تیری
تعریف میں کیا کروں
تو سراپا ایسی جان
کس قدر ساتھ پیدا ہوا ہے
تو نے اپنی صورت سے چاند کی
یہ حالت ہے کہ
قدر گھٹا دی ہے
حسینان جہاں عید کے
بنتے سنورتے ہیں اور تو وہ ہے
کہ عید کی زیبائش تیری وجہ سے
ہوتی ہے

غره چه شوی بمسکن و کاشانه		بر عمر که هست حاصلش افسانه
همخانهٔ بادی و تو افروزی شمع		بر رهگذر سیل چه سازی خانه
(۶۶۴)	رباعی	
دل دست بطرهٔ طرب نا ورده		جام مے خوش دلی بلب نا ورده
افسوس بسر رسیده روز عمرم		روزے بمراد دل بشب نا ورده
(۶۶۵)	ایضاً	
ساقی مے خوشگوار بر دستم نه		واں ساغر چوں نگار بر دستم نه
آں مے که چو زنجیر به پیچد بر خود	هشیار	دیوانه شدم بیار بر دستم نه
(۶۶۶)	ایضاً	
ساقی بصبوحے مے ناب اندر ده		مستان شراب را شراب اندر ده
مستیم و خراب در خرابات فنا		آوازه بعالم خراب اندر ده
(۶۶۷)	ایضاً	
دانی ز چه روے اوفتادست بره		آزادی سرو و سوسن اندر افواه
کیں دارد ده زبان لیکن خاموش		واں راست دو صد دست و لیکن کوتاه
(۶۶۸)	ایضاً	
دنیا بمراد رانده گیر آخر چه		ویں نامهٔ عمر خوانده گیر آخر چه
گیرم که بکام دل بماندے صد سال		صد سال دگر بمانده گیر آخر چه
(۶۶۹)	ایضاً	
گویند حشیش بهر و بستگی به		وز جام شراب و نغمهٔ چنگی به
در مذهب کاملان چنیں ماندراست		یک قطرهٔ مے ز خون صد بنگی به
(۶۷۰)	ایضاً	
اے رفته و باز آمده و خم گشته		نامت ز میان مردمان گم گشته
ناخن همه جمع آمده و سم گشته		ریش از پس کون در آمده دم گشته

رباعی (۶۷۱)

گر اسپ پیراق است وگر فیروزه / مغرور مشو بدولت ده روزه
از قہر فلک ہیچ کسے جاں نبرد / امروز سبو شکست و فردا کوزه

ایضاً (۶۷۲)

از درس علوم جملہ بگریزی بہ / واندر سر زلف دلبر آویزی بہ
زاں پیش کہ روزگار خونت ریزد / تو خون قرابہ در قدح ریزی بہ

ایضاً (۶۷۳)

بنگر ز صبا دامن گل چاک شده / بلبل ز جمال گل طربناک شده
در سایۂ گل نشیں کہ بسیار ایں گل / از خاک برآمده است و بر خاک شده

ایضاً (۶۷۴)

از ہر چہ بجز مے است کوتاہی بہ / مے ہم ز کف بتان خرگاہی بہ
مستی و قلندری و گمراہی بہ / یک جرعۂ مے ز ماه تا ماہی بہ

ایضاً (۶۷۵)

ماییم بلطف حق تولا کرده / وز طاعت و معصیت تبرا کرده
آنجا کہ عنایت تو باشد باشد / ناکرده چو کرده کرده چوں ناکرده

ایضاً (۶۷۶)

تا چند ز مسجد و نماز و روزه / در میکده ہا مست شو از دریوزه
خیام بخور بادہ کہ ایں خاک ترا / گہ جام کنند و گہ سبو گہ کوزه

ایضاً (۶۷۷)

جانیست دریں راه خطرناک شده / تن زیر زمیں ز نیک و بد پاک شده
بس بگذری کہ بگذرد بر من و تو / ما بیخبر از ہر دو جہاں خاک شده

ایضاً (۶۷۸)

اے نیک نکرده و بدیہا کرده / وانگاه بلطف حق تولا کرده

۶۷۳ تو دیکھ کہ صبا سے دامن گل چاک ہو گیا اور بلبل گل کا جمال دیکھ کر خوش ہو رہی ہے اس وقت کو غنیمت جان اور گل کے سایہ میں بیٹھ کر [illegible] بہت سی خوبصورتیاں خاک ہو گئی ہیں اور بہت سی خوبصورتی پیدا

۶۷۵ [illegible]

اے وہ شخص کہ تو نیکی نہیں کرتا اور برائیاں بہت کرتا رہتا ہے اور اس کے بعد لطف خدا پر تو بھروسہ رکھتا ہے [illegible]

بر عفو مکن تکیہ کہ ہرگز نہ بود		ناکردہ چو کردہ کردہ چون ناکردہ
(۶۷۹)	رباعی	
اے دررہ بندگیت یکساں کہ و مہ نکبت تو ستانی و سعادت تو دہی		و ز ہر دو جہاں خدمت درگاہ تو بہ یارب تو بفضل خویش بستان و بدہ
(۶۸۰)	ایضاً	
از آتش و باد و آب و خاکیم ہمہ تا تن باماست در جفائیم ہمہ		در عالم کون در بلائیم ہمہ چون تن برود روان پاکیم ہمہ
(۶۸۱)	ایضاً	
با مے و معشوق و صبوح اے ساقی تا کے خوانی قصہ نوح اے ساقی		از ما نبود توبہ نصوح اے ساقی پیش آر بیک دو احسن صبوح اے ساقی
(۶۸۲)	ایضاً	سے اے توبہ خالص ۱۲
در دہ مے لعل مشکبوئے ساقی یک کوزۂ مے بدہ ازاں پیش کہ دہر		تا با تو بہم زنم گفتگوئے ساقی خاک من و تو کند سبوئے ساقی
(۶۸۳)	ایضاً	
زاہد نہ بزہد کرد سود اے ساقی پر کن قدح بادہ تو زود اے ساقی		زیرا کہ عمل عیاں نمود اے ساقی کامد ز ازل آنچہ کہ بود اے ساقی
(۶۸۴)	ایضاً	
شمع است و شراب و ماہتاب اے ساقی از خاک برآر ایں دل پر آتش را		شاہد ز شراب ہم خراب اے ساقی بر باد مدہ بیار آب اے ساقی
(۶۸۵)	ایضاً	
در دہ قدحے ز لعل ناب اے ساقی تا عقل گریبان دلم خواہد داشت		برگیر ز آتشم بآب اے ساقی دست من و دامان شراب اے ساقی
(۶۸۶)	ایضاً	

زاہد نے زہد اختیار کیا مگر اے ساقی کچھ فائدہ نہ ہوا سوائے اس کے وہ شہرت دیتا رہا اور ریا کا کام لیتا رہا تو شراب کا قدح دے کیونکہ جو کچھ ازل سے ہونا تھا ہو چکا ۱۲ عبدالباری ۶ مئی

بشگفت شگوفه می بیار اے ساقی — دست از عمل زہد بدار اے ساقی
زان پیش کہ اجل کمین کند روزے چند — جام مے لعل ... بیار اے ساقی

(۶۸۷) رباعی

ہنگام صبوح ست خروش اے ساقی — با وی مے و کوے مے فروش اے ساقی
چہ جاے صلاح است خموش اے ساقی — بگذر ز حدیث زہد و نوش اے ساقی

(۶۸۸) ایضاً

چون ہست نماندہ در شتاب اے ساقی — برنہ بکفم جام شراب اے ساقی
ہنگام صبوح قفل بر در زدہ ام — مے دہ کہ برآمد آفتاب اے ساقی

(۶۸۹) ایضاً

آنہا کہ ز پیش رفتہ اند اے ساقی — خواب — در خاک غرور خفتہ اند اے ساقی
رو بادہ خور و حقیقت از من بشنو — باد است ہر آنچہ گفتہ اند اے ساقی

(۶۹۰) ایضاً

چون مے ندہد اجل امان اے ساقی — در دہ قدح شراب ہان اے ساقی
غم خوردن بیہودہ نہ کار دل ماست — با این دو سہ روزہ در جہان اے ساقی

(۶۹۱) ایضاً

در سنگ اگر شوی چو نار اے ساقی — ہم آب اجل کند گذار اے ساقی
خاکیست جہان غزل بخوان اے مطرب — باد است نفس بادہ بیار اے ساقی

(۶۹۲) ایضاً

تا چند ز یاسین و برات اے ساقی — بنویس بمیخانہ برات اے ساقی
روزے کہ برات ما بمیخانہ برند — آن روز بہ از شب برات اے ساقی

(۶۹۳) ایضاً

صبح خوش و خرم است خیز اے ساقی — در شیشہ بکن شراب از شب باقی
با یار خوریم و عیش را تازہ کنیم — این یکدم عمر را کہ فرصت داعی

[illegible]

(۶۹۴)	رباعی	
زان کوزۂ مے کہ نیست در وے ضررے		پر کن قدحے بخور بمن دہ دگرے
زان پیشتر اے صنم کہ در رہگذرے		خاکِ من و تو کوزہ کند کوزہ گرے
(۶۹۵)	ایضاً	
در دہ مے لعل لالہ گوں اے ساقی		بگشائے ز حلق شیشہ خون اے ساقی
کامروز بجز ز جام مے نیست مرا		یکدوست کہ پاک اندروں اے ساقی
(۶۹۶)	ایضاً	
گر زانکہ بدست افتد از مے دو منے		مے خور تو بہر محفل و ہر انجمنے
کانکس کہ چناں کرد فراغت دارد		از سبلت چوں توئی و ریش چو منے
(۶۹۷)	ایضاً	
افتادہ مرا با مے و مستی کارے		خلقم ز چہ می کنند ملامت بارے
اے کاش کہ ہر حرام مستی کردے		تا من بجہاں ندیدمے ہشیارے
(۶۹۸)	ایضاً	
ہاں تا بخرابات عجب بازی نائی		تا زور قلندری نسازی نائی
ایں رہ رہِ مردانِ سرافرازان است		زنہار دریں کوچہ بیازی نائی
(۶۹۹)	ایضاً	
گر دست دہد ز مغز گندم نانے		وز مے کدوے ز گوسپندے رانے
با لالہ رخے نشستہ در ویرانے		عیشے ست کہ نیست حدِ ہر سلطانے
(۷۰۰)	ایضاً	بود آں نہ
در کارگہ کوزہ گرے کردم رائے		در پایہ چرخ دیدم استادہ بپائے
میکرد دلیر کوزہ را دستہ و سر		از کلۂ پادشاہ و ز دست گدائے
(۷۰۱)	ایضاً	نہ پائے
اے از حرمِ ذات تو عقل آگہ نی		وز معصیت و طاعت ما مستغنی

مستم زگناه وز رجا ہشیارم		اُمید ز رحمت تو دارم یعنی
(۷۰۲)	رباعی	
سازندۂ کار مردہ و زندہ توئی		دارندۂ این چرخ پراگندہ توئی
من گرچہ بدم صاحب این بندہ توئی		کس را چہ گنہ کہ آفرینندہ توئی
(۷۰۳)	ایضاً	
اے چرخ دلم ہمیشہ غمناک کنی		پیراہن خرمی من چاک کنی
بادی کہ بمن رسد تو آتش کنیش		آبے کہ خورم در دہنم خاک کنی
(۷۰۴) تو آتش آب کنی	ایضاً	
خوش باش کہ پختہ اند سودائے تو دی		ایمن شدہ از ہمہ تمنائے تو دی
تو شاد بزی کہ بے تقاضائے تو دی		دادند قرار کار فردائے تو دی
(۷۰۵)	ایضاً	
ابریق مے مرا شکستی ربی		بر من در عیش را ببستی ربی
بر خاک فگندی مے گلگون مرا		خاکم بدہن مگر تو مستی ربی
(۷۰۶)	ایضاً	
اے دل چو بہ بزم آن صنم بنشستی		از خویش بریدی و بدو پیوستی
از جام فنا چو جرعۂ نوشیدی		از بود و نبودگان بہ کلی رستی
(۷۰۷)	ایضاً	
گہ گشتہ نہان ز روئے کس ننمائی		گہ در صور کون و مکان پیدائی
این جلوہ گری بخویشتن بنمائی		خود عین عیانی و خودی بینائی
(۷۰۸)	ایضاً	
بر سنگ زدم دوش سبوئے کاشی		سرمست بدم کہ کردم این اوباشی
با من بزبان حال می گفت سبو		من چون تو بدم تو نیز چون من باشی
(۷۰۹)	ایضاً	

۷۰۵ ابریق مے
یعنی شراب کا بھرا ہوا برتن
۷۰۶ اے دل جو تو اس
صنم کی محفل میں بیٹھا اور
...
۷۰۷ ...
...
اور ...
ہو تو ...
ہو اور تو ہی بینا ہی ہے
ہستی

ای دل اگر از غبار تن پاک شوی — تو روح مجردی بر افلاک شوی
عرش است نشیمن تو شرمت بادا — کائی و مقیم خطۂ خاک شوی

رباعی (۷۱۰)

پیوسته ز بہر شہوت نفسانی — این جان شریف را ہمی رنجانی
آگاہ نہ کہ آفت جان تو اند — آنہا کہ تو در آرزوی ایشانی

ایضاً (۷۱۱)

شخصی بزنی فاحشہ گفتا مستی — ہر لحظہ بدام دیگری پابستی
گفتا شیخا ہر آنچہ گوئی ہستم — اما تو چنانکہ می نمائی ہستی

ایضاً (۷۱۲) زن گفت چنانکہ می نمایم ہستم — تو نیز

از منطبخ دنیا تو ہمہ دود خوری — تا چند غم بودہ و نابود خوری
دنیا کہ بر اہل دین زیانیست عظیم — گر ترک زیان کنی ہمہ سود خوری

ایضاً (۷۱۳)

ای کوزہ گرا بکوش گر ہشیاری — تا چند کنی بر گل آدم خواری
انگشت فریدون و سر کیخسرو — بر چرخ نہادہ چہ می پنداری

ایضاً (۷۱۴)

ہنگام صبوح ای صنم فرخ پی — بر ساز ترانہ و پیش آور می
کافگند بخاک صد ہزاران جم و کی — این آمدن تیرمہ و رفتن دی

ایضاً (۷۱۵)

چندانکہ نگاہ میکنم ہر سوئی — از سبزہ بہشت ست ز کوثر جوئی
صحرا چو بہشت ست ز دوزخ کم گوی — بنشین بہ بہشت با بہشتی روئی

ایضاً (۷۱۶)

چون نیست واقفی ای پسر ز ہر اسراری — چندین چہ خوری بیہدہ ہر تیماری
چون می نرود باختیارت کاری — [غم خواری] خوش باش درین نفس کہ ہستی باری

ای دل اگر تو اس جسم کے غبار سے پاک ہو جائے تو روح مجرد ہے آسمان پر پہنچ جائے عرش تیرا نشیمن ہے اور تو عرش کا ... تجھے شرم نہیں آتی ...

ارے کمہار تو سمجھتا کیا ہے یہ مٹی جو تو نے چاک پر چڑھائی ہوئی ہے فریدوں کی انگلیاں اور کیخسرو کا سر بھی شامل ہے ۱۲ ۷۱۳

کیوں اتنا فکر و رنج اٹھاتا ہے جب کوئی کام تیرے اختیار میں نہیں تو تجھ کو چاہیے کہ خوش رہے اور اس کا شکر ادا کرے کہ تو فی الحال موجود ہے ۱۲

(۷۱۷)	رباعی	
گر بست ترا دریں جہاں فرصت بسے پیش از من و تو بیازمودند بسے		ہاں تا نزنی بے مے و ساقی نفسے دنیا نہ کند وفا برادر بہ کسے
(۷۱۸)	ایضاً	
اے دہر بکردہ ہائے خود معترفی نعمت بخساں دہی و زحمت یکساں		در خانۂ جور و ستم معتکفی زیں ہر دو بروں نیست خری یا خرفی
(۷۱۹)	ایضاً	
زنہار کنونکہ می توانی بارے کیں مملکت حسن نماند جاوید		بردار ز خاطر عزیزے بارے از دست تو ہم بروں رود یکبارے
(۷۲۰)	ایضاً	
چوں جنس ہر اخاصہ بداند ساقی چوں دامنم بہ سہم خود بادہ دہد		صد فصل ز ہر نوع براند ساقی وز صد خودم در گذراند ساقی
(۷۲۱)	ایضاً	
برگیر ز خود حساب اگر باخبری گوئی نخورم بادہ کہ می باید مرد		کاول تو چہ آوردی و آخر چہ بری می باید مرد گر خوری ور نہ خوری
(۷۲۲)	ایضاً	
پیرے دیدم بخانۂ خمارے گفتا کہ خورد ہیچ من بسیارے		گفتم نہ کنی ز رفتگاں اخبارے رفتند و کسے باز نیامد بارے
(۷۲۳)	ایضاً	خبر آزاد
بر کوزہ گرے پریر کردم گذرے من دیدم اگر ندید ہر بے بصرے		از خاک ہمی نمود ہر دم ہنرے خاک پدرم بر کف ہر کوزہ گرے
(۷۲۴)	ایضاً	
برگیر پیالہ و سبوئے دلجوے		بخرام بسوئے سبزہ زار و لب جوے

سطر ۱۸ اے زمانہ! حق ناشناس سمجھ اپنے احسان کا خود اقرار ہے تو جور و ستم کی خانقاہ میں ٹھہرا ہوا ہے تو کمینوں کو نعمت دیتا ہے اور لائق لوگوں کو زحمت دیتا ہے تو وہی باتیں اس کا سبب معلوم ہوتی ہیں یا تو تو احمق ہے یا بیوقوف ہے اور یا بہت بڈھا ہو گیا ہے اس سبب سے حرکات سفیہانہ تجھ سے سرزد ہوتی ہیں۔

سطر ۲۱ اگر تو ہوشیار ہے تو اپنے نفس سے حساب لے کہ تو اول میں کیا لایا تھا اور آخر میں کیا لے جائے گا۔ اگر تو کہتا ہے کہ میں شراب نہیں پیتا ہوں کیونکہ مرنا ہے تو جب بھی پی جب بھی مرنا ہے یعنی دونوں حالتیں یکساں ہیں پیا جائے خواہ نہ پیا جائے۔

کیں چرخ کہ صورت بتاں می رشتے		صد بار پیالہ کرد و صد بار سبوے
(۷۲۵)	رباعی	
اے آنکہ نتیجۂ چہار و ہفتے		در ہفت و چہار دائم اندر تفتے
مے خور کہ ہزار بار بیشت گفتم	بہشت	باز آمدنت نیست چو رفتے رفتے
(۷۲۶)	ایضاً	
شاد آمدی اے راحت جانم کہ توئی	بدانم	تو آمدہ و من نہ بدانم کہ توئی
از بہر خدا نہ از برائے دلِ من	براتم	چنداں مے خور کہ من ندانم کہ توئی
(۷۲۷)	ایضاً	
اے بادۂ خوشگوار در جام تہی	تہی	بیپاے خرد تمام بند و گرہی
ہر کس کہ ز تو خورد امانش ندہی	ازکف	تا گوہر او بہ کف دستش نہ نہی
(۷۲۸)	ایضاً	
بکشاے درم کہ درکشاینده توئی		بنماے رہم کہ رہ نماینده توئی
من دست بہیچ دستگیری ندہم		کایشاں ہمہ فانی اند و پاینده توئی
(۷۲۹)	ایضاً	
رو بیخبری گزیں اگر با خبری		تا از کفِ مستانِ ازل بادہ خوری
تو بیخبری بے خبری کار تو نیست		ہر بے خبرے را نرسد بے خبری
(۷۳۰)	ایضاً	
اے چرخ ہمہ خسیس را چیز دہی		گرمابہ و آسیا و کاریز دہی
آزادہ بنان شب گرو گاں نہ نہند		شاید کہ بر ایں چنیں فلک تیز دہی
(۷۳۱)	ایضاً	
چندیں غم بیہودہ مخور شاد بزی		واندر رہ بیداد تو با داد بزی
چوں آخر کار ایں جہاں نیستی است		انگار کہ نیستی تو آزاد بزی
(۷۳۲)	ایضاً	

در باغ چو بد غورهٔ ترش اول مے		شیریں ز چہ گشت و تلخ چوں آمد مے
از چوب بہ تیشہ گر کسے کرد رباب	سازد	از پیشہ چہ گوئی کہ ہمی زد نے
(۷۳۳)	رباعی	
یارب بکشاے بر من از رزق دَرے		بے منتِ مخلوق رساں ما حضرے
از بادہ چناں مست نگہدار مرا		کز بیخبری نباشدم درد سرے
(۷۳۴)	ایضاً	
گر آمدنم بخود بدے نامدمے		ور نیز شدن بمن بدے کے شدمے
بہ زاں نہ بدے کہ اندریں دیر خراب		نے آمدمے نے شدمے نے بُدمے
(۷۳۵)	ایضاً	
اے دل تو بسرّ ایں معما نرسی		در نکتهٔ زیرکان دانا نرسی
اینجا ز مے و جام بہشتے می ساز		کانجا کہ بہشت است رسی یا نرسی
(۷۳۶)	ایضاً	
خواہی کہ اساس عمر محکم یابی		یک چند بعالم دل بے غم یابی
فارغ منشیں ز خوردن بادہ و مے		تا لذت عمر خود دما دم یابی
(۷۳۷)	ایضاً	
اے چرخ چہ کردہ ام بمن است بگوے		پیوستہ مرا افگندهٔ در تگ و پوے
نانم ندہی تا نبری کوے بکوے		آبم ندہی تا نبری آب ز روے
(۷۳۸)	ایضاً	
ہاں تا بر مستاں بدرشتی نشوی		یا از در نیکواں بہ زشتی نشوی
مے خور کہ بخوردن و نخوردن مے		گر اہل دوزخی بہشتی نشوی
(۷۳۹)	ایضاً	
خواہی کہ پسندیدهٔ انام شوی		مقبولِ قبولِ خاصہ و عام شوی
اندر پۓ مومن و یہود و ترسا		بدگوے مباش تا نکو نام شوی

۷۳۲ غورہ کچے
انگور جو شروع میں کھٹے ہوتے ہیں [illegible]
ہو کر وہ شیریں کیوں ہو گئے اور شراب
تلخ کیوں ہو گئی کیونکہ وہ نہیں
شیریں انگوروں کی ہی تھی اگر کسی نے
لکڑی کو تراش کر رباب بنا لیا تو
آپ اسکو الزام دیتے اور خلاف شرع
جانتے ہیں مگر جنگل کے متعلق کیا
خیال ہے کہ وہ برابر [illegible]
[illegible]

رباعی

(۷۴۰)

رونے که دلم برنگ آبی یابی
در کنج دلم سبب خرابی یابی
در بحر دو دیده ام اگر غوطه خوری
گر گم نه شوی مردم آبی یابی

ایضاً

(۷۴۱)

در ده مے لعل لاله گون صافی
یکتاے ز حلق شیشه خون صافی
کامروز برون زجام مے نیست مرا
یک دوست که دارد اندرون صافی

ایضاً

(۷۴۲)

تا کے غم آں خورم که دارم یا نے
وین عمر بخوشدلی گذارم یا نے
پر کن قدح باده که معلوم نیست
کایں دم که فرو برم برآرم یا نے

ایضاً

(۷۴۳)

اے باده ناب اے مے مینائی
چنداں بکشم ترا من شیدائی
کز دور مرا ہر که ببیند گوید
(خوردہ) اے خواجه شراب از کجا می آئی

ایضاً

(۷۴۴)

آدم چو صراحی بود و روح چو مے
قالب چو نے بود و صدائے در وے
دانی چه بود آدم خاکی خیام
فانوس خیالی و چراغے در وے

ایضاً

(۷۴۵)

با درد قناعت کن و آباد بزی
در بند فزونی مشو آزاد بزی
منگر به فزونی ز خود و غصه مخور
در کم ز خودی نگه کن و شاد بزی

ایضاً

(۷۴۶)

از دور پدید آمده ناپاک تنے
وز دود جهنم به تنش پیرهنے
بشکست صراحیم که عمرش کم باد
وانگه چو مے لطیف فسردے چو منے

ایضاً

(۷۴۷) از دیر برون

با من تو ہر انچه گوئی از کیں گوئے
پیوسته مرا ملحد و بیدیں گوئے

[illegible] ہو گیا کہ میں ہوں
میں ہوں اور اسکا اقرار کرتا
ہوں مگر پوچھنا یہ ہے کہ
کیا تجھ کو حق ہے کہ تو مجھ کو
ایسا کہے یعنی تو
اس قابل نہیں کہ اوروں
کو نصیحت کرے ۱۲
عبد الباری آسی

من خود مقرم هر انچه گوئی هستم		انصاف بده ترا رسد کین گوئے
(۷۴۸) رستم لیکن	رباعی	
از آمدن بهار و ز رفتن دے		اوراق وجود ما همی گردد طے
مے خور مخور اندوه که گفت است حکیم		غمهاے جهان چو زهر و تریاقش مے
(۷۴۹)	ایضاً	نشہ چو زہرہ ست
تا در تن تست استخوان و رگ و پے		از خانۂ تقدیر منہ بیرون پے
گردن منہ ار خصم بود رستم زال		منت مکش ار دوست بود حاتم طے
(۷۵۰)	ایضاً	
گر روئے زمین بجملہ آباد کنی		چندان نبود کہ خاطرے شاد کنی
گر بندہ کنی بلطف آزادے را		بہتر کہ ہزار بندہ آزاد کنی
(۷۵۱)	ایضاً	
گویند مخور مے کہ ہلاکش باشی		در روز مکافات در آتش باشی
این هست ترا ز هر دو عالم خوشتر		این یکدم کز شراب سرخوش باشی
(۷۵۲)	ایضاً	
از کبر مدار ہیچ در دل ہوسے		کز کبر بجاے نرسیدست کسے
چون زلف بتان شکستگی عادت کن		زان پیش کہ بگسلد ز تارے نفسے
(۷۵۳)	ایضاً	
تا کے ز غم زمانہ محزون باشی		با چشم پر آب و دل پر خون باشی
مے نوش و بعیش کوش و خوشدل میباش		زان پیش کزین دائرہ بیرون باشی
(۷۵۴)	ایضاً	
دنیا نفسے و من درو یک نفسے		اندر نفسے چند توان زد نفسے
شکرانہ آنکہ زندہ خوش میباش		این عالم بے وفا نماند بہ کسے
(۷۵۵)	ایضاً	

۷۵۰ یہ رباعی احسان کی تعریف میں ہے کہ اگر تو دنیا کو آباد کرے تو اسکا اتنا ثواب نہیں ہے جتنا ایک دل کے خوش کرنے میں ہے اگر تو کسی آزاد پر احسان کرکے اپنا غلام بنالے تو یہ اس سے بہتر ہے کہ ہزار غلاموں کو آزاد کردے

خشتے نہ نہم پا نہ زنم بر خشتے	زیں پس من و بادہ و کنار کشتے
آتش نشوم ز بہر ہر انگشتے	خوبی نبود بسر برم بازشتے

(۷۵۶) رباعی

مے خور کہ ظریفانِ جہاں را درے	برگرد بنا گوش زمے بینی خوے
تا کے گوئیم توبہ بشکستی مے	صد توبہ شکستہ بہ کہ یک شیشۂ مے

(۷۵۷) ایضاً

جز راہِ قلندر بخرابات مپوے	جز بادہ و جز سماع و جز یار مجوے
برکف قدح بادہ بر دوش سبوے	مے نوش کن و بکار بیہودہ مگوے

(۷۵۸) ایضاً

تا در ہوس لعل لب جام مئی	تا در پے آواز دف و چنگ و نئی
اینہا ہمہ حشو ست خدا میداند	تا ترک تعلق نہ کنی ہیچ نئی

(۷۵۹) ایضاً

زاں پیش کہ از جام اجل مست شوی		زیر لگد حادثہ ہا پست شوی
سرمایہ بدست آر دریں رہ کانجا	سودے	سودے نہ کنی اگر تہیدست شوی

(۷۶۰) ایضاً

اے آنکہ خلاصۂ چہار ارکانی	سخنم	بشنو سخنے ز عالم روحانی
دیوی و ددی و ملک و انسانی		با تست ہر آنچہ مینمائی آنی

(۷۶۱) ایضاً

ہر چند ز دست دہر سرکش باشی	وز جور جفاے چرخ ناخوش باشی
زنہار ز دستِ ناکساں آب زلال	بر لب مچکاں اگر در آتش باشی

(۷۶۲) ایضاً

با درد بساز تا دوائے یابی	از درد منال تا شفائے یابی
مے باش بوقت بینوائے شاکر	تا عاقبت الامر نوائے یابی

رباعی (٧٦٣)

اول بخودم چو آشنا می کردی — آخر ز خودم چرا جدا می کردی
چوں ترک منت نبود از روزِ نخست — سرگشته بعالمم چرا می کردی

ایضاً (٧٦٤)

از دفتر عمری گشودم فالے — ناگاه ز سوز سینه صاحب حالے
می گفت خوش آں کسے که در خانهٔ او — یاریست چو ماہے و شبے چوں سالے

ایضاً (٧٦٥)

آں مایۂ ز دنیا که خوری یا نوشی — معذوری اگر در طلبش می کوشی
باقی همه رایگاں نیرزد هشدار — تا عمر گرانمایه بداں نفروشی

ایضاً (٧٦٦)

من ترک همه کردم و ترک مے نے — از جمله گریز باشدم از مے نے
آیا بود آنکه من مسلماں گردم — بس ترک مے مغانه کردم ہے ہے

ایضاً (٧٦٧)

تن زن چو بزیر فلک بیباکی — مے نوش چو در جہانِ آفت ناکی
چوں اول و آخرت بجز خاکی نیست — انگار که بر خاک نئے در خاکی

ایضاً (٧٦٨)

گر شادی خویشتن دراں میدانی — کاسوده دلے را برنجے بنشانی
در ماتم عقل خویش بنشیں همه عمر — میدار مصیبت که عجب نادانی

ایضاً (٧٦٩)

هنگام سفیده دم خروس سحری — دانی که چرا همی کند نوحه گری
یعنی که نمودند در آئینهٔ صبح — کز عمر شبے گذشت و تو بیخبری

ایضاً (٧٧٠)

اے کاش که جاے آرمیدن بودی — یا ایں ره را بسر رسیدن بودی

کاش از پی صد هزار سال از دل خاک		چون سبزه امید بر دمیدن بودی
(۷۷۱)	رباعی	
ای سوخته سوختهٔ سوختنی		وی آتش دوزخ از تو افروختنی
تا کی گوئی که بر عمر رحمت کن	[illegible]	حق را تو کجا بر حمت آموختنی
(۷۷۲)	ایضاً	
ای دل می و معشوق مکن در باقی	باشی	سالوس رها کن و مکن زراقی
گر پیرو احمدی خوری جام شراب		زان حوض که مرتضاش باشد ساقی

[illegible]

تمام شد

ب

خاتمة الطبع از جانب کارپردازان مطبع

پس از حمد و ثنا بر رای ارباب فطرت سلیم و صاحبان ذهن مستقیم که در میدان سخن طرازی بچار زبانی و بطلاقت لسانی قصب السبق ربوده اند بدین گونه روشن باد که درین جزو زمان مجموعهٔ نادر رباعیات که چون شاهدان چار ابرو از حسن خلق با عناصر اربعه مشمول ست و مانند لیلی هفتان بحمل ناز و نگوله از چون نقطه بسته بر چار صفحهٔ دلربائی بیلی کوبی مشغول یعنی کلام بلاغت نظام معروف به رباعیات عمر خیام که سخن آفرین الامقام در تنظیم بوزن رباعی گوی مسابقت از شعرای روزگار ربوده چنانچه حضرت شیراز بلبل نواخوان گلزار غزلیات است بدان مشابه این مصنف شیوا زبان عندلیب نغمه سرای چمن زار رباعیات طوطی قلمش در شیرینی گفتار خیلی حلاوت بار ست و نوای قمری سروستان چار ضرب کلامش صافی درونان را تجلی انوار زنی کلک که گیاهی بیش نیست ارتسام توصیف آن فرد بی مثل بدرستی حواس خمسه اندرین شش جهت بیرون از امکان است هنگامیکه از چار سو خواهش طبع این کتاب لاجواب در رسید بار اول نسخهٔ صحیحه بتلاش بهم رسانیده بتصحیح لائق و تحشیهٔ حل غوامض بنهجیکه پسندیدهٔ نقادان سخن باشد باهتمام فراوان غازهٔ قبول بر روی کشیده و شش بار بلباس پوشش انطباع گردید اکنون که فروخت شده و ارباب شوق بفرط اشتیاق طلبگار طبعش شدند لاجرم به تصحیح تمام و نظر ثانی مولوی عبد الباری آسی از نسخهای عهد قدیم مقابله کرده آمد چون اکثر رباعیات از جادهٔ صحت خارج بود به تصحیح و مقابله صحیح کرده شد و الحق که فی زماننا نسخه بهتر و صحیح تر ازین نسخهٔ دیگر بنظر نخواهد رسید حواشی او را بطرز نو بزبان اردو تبدیل کرده شد چونکه رواج زبان فارسی در میان نیست الحال به زیور حواشی اردو آراسته شده بار یازدهم در مطبع نامی منشی تیج کمار واقع لکهنؤ باهتمام ایم. بڈی. ایصر سپرنٹنڈنٹ بماه اپریل ۱۹۵۵ء

حلیهٔ طبع در بر کرد ایزد بیچون مقبول عام کناد

چند دواوین فارسی کی مختصر فہرست

کلیات شمس تبریز فارسی
عارف کامل حضرت شمس تبریز کا کلیات جس میں عاشقانہ اور عارفانہ رنگ کا بیشمار کلام قریب قریب ہر بحر میں موجود ہے
قیمت ے ر

کلیات جامی فارسی
کلام کی خوبی کا بیان تحصیل حاصل ہے مگر یہ کہنا ضروری ہے کہ اس مرتبہ یہ کلیات نہایت صحیح بڑے خوبصورت پیمانہ پر شائع ہوا ہے۔
قیمت عہ ۱۲ ر

دیوان نعمت خان عالی فارسی
نہایت فصیح و بلیغ کلام ہے اور لطف یہ کہ بیحد شگفتہ اور رنگین ہے قابل دید ہے۔ قیمت سہ ر

دیوان عرفی فارسی
عہد اکبر کے اس مایۂ ناز شاعر کا بے بہا کلام جسکے کمال کے سامنے بڑے بڑے باکمالوں نے سر تسلیم خم کیا اور جسکا ہر شعر کیفیات شاعرانہ سے لبریز ہے
قیمت ۱۲ ر

کُلیات سعدی فارسی
اس میں شیخ سعدیؒ کا تمام و کمال کلام موجود ہے۔ اور سب کے حصے علٰحدہ علٰحدہ کر دئے ہیں قیمت عہ

کلیات غلام امام شہید فارسی
ہمارے خیال میں غالب کے رنگ کا کہنے والا اگر کوئی دوسرا شخص ہندوستان میں گزرا ہے تو وہ شہید ہے۔ انکا دیوان قابل دید ہے۔
قیمت عہ ر

دیوان عنصری فارسی
پایۂ تخت سلطان محمود غازی کا وہ باکمال شاعر جسکا کلام محمود جیسے بادشاہ کو مسخر کئے ہوئے تھا یہ دیوان عرصے سے نایاب تھا اب نہایت صحت سے طبع کیا گیا ہے قیمت ۱۴ ر

مجموعہ عناصر دواوین خسرو فارسی
یہ دیوان حضرت امیر خسرو کے چار دیوانوں کا خلاصہ ہے جس میں ان کا ہر دور عمر کا کلام شامل ہے قیمت عہ ر

دیوان مخفی فارسی
نہایت اہتمام و صحت کے ساتھ دوبارہ چھاپا گیا ہے شروع میں مختصر سوانح اور تصویر بھی شامل ہے قیمت ۸ ر

کلیات صائب فارسی
دیوان صائبؒ وہ دیوان ہے جسکے رنگ کا وجود ایرانی شعراء میں کسی دوسرے کے یہاں نہیں ہے تمام کلام حکیمانہ ہے قیمت عہ ۱۲ ر

دیوان حافظ فارسی
حافظ رحمۃ اللہ علیہ کا مستانہ اور عارفانہ کلام نہایت خوشخط جلی
قیمت عہ ر رسمی ۱۵ ر

دیوان غنی کشمیری فارسی
مرزا صائب کے رنگ کا فروغ دینے والا اور نباہنے والا غنی کشمیری کے سوا کوئی دوسرا شاعر نہیں ہوا قیمت ۸ ر

کلیات ظہیر فاریابی فارسی
اس کی تعریف میں متقدمین نے یہ شعر کہا ہے کہ
دیوان ظہیر فاریابی ۞ در کعبہ بدزد اگر بیابی
قیمت ۱۴ ر

کلیات غالب فارسی
مرزا غالب کا فارسی کا وہ کلام جس پر خود اُن کو ناز تھا ملاحظہ کے لایق ہے
قیمت عہ ۸ ر

گلشن تعشق فارسی
میر مظفر علی اسیر لکھنوی آخر زمانہ کے اُستاد کامل تھے انکا فارسی کا کلام ہے
قیمت ۱۲ ر

R ف ٨٩١٤٥٥١
خ ۲۲۲ د
١٥٩٠١
رباعیات عمر خیام